



**VILNIAUS UNIVERSITETAS  
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

**MUZIKOS PEDAGOGIKOS  
MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA**

**VITALIJA ANUSAITĖ**

**Magistro baigiamasis darbas**

**MUZIKINIŲ POREIKIŲ IR INTERESŲ RAIŠKA MUZIKINIAME  
UGDYME: PAAUGLIŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ**

Darbo vadovas doc. dr. Vytautas Žalys

Šiauliai, 2023

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį darbą,  
GARANTIJA**

**WARRANTY of Final Thesis**

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Vitalija Anusaitė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Muzikos pedagogika <i>Music Pedagogy</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Muzikinių poreikių ir interesų raiška muzikiniame ugdyme: paauglių požiūrio analizė <i>Expression of musical needs and interests in musical education: analysis of teenagers' attitudes</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuojau, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

*I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.*

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

*Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.*

**Aš, Vitalija Anusaitė, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)**  
*I, Vitalija Anusaitė, by submitting this paper confirm (check)*



**Embargo laikotarpis**  
**Embargo Period**

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:  
*I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:*

- \_\_\_\_\_ mėnesių / months  
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).
- Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

Anusaitė V. Muzikinių poreikių ir interesų raiška muzikiniame ugdyme: paauglių požiūrio analizė / vadovas doc. dr. V. Žalys. Vilniaus universitetas Šiaulių akademija, Edukologijos institutas. Muzikos pedagogikos magistro studijų programa. Šiauliai, 2023.

## SANTRAUKA

Magistro darbe aptariama muzikinių poreikių ir interesų raiška muzikiniame ugdyme, atliktas empirinis (kiekybinis) tyrimas.

Magistro darbo tikslas - ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme. Tyrimo objektas - muzikinių poreikių ir interesų raiška muzikiniame ugdyme. Norint įgyvendinti darbo tikslą buvo iškelti keturi uždaviniai: 1) atlikti mokslinės ir metodinės literatūros analizę, mokinių muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybių aspektu; 2) atskleisti paauglių poreikių ir interesų įvairovę; 3) atlikti empirinį tyrimą, siekiant išsiaiškinti paauglių poreikių ir interesų situaciją muzikinio ugdymo hierarchinėje sistemoje. Hipotezė: tikėtina, kad muzikinį ugdymą organizuojant deramai atsižvelgus į paauglių muzikinius poreikius ir interesus gerėtų motyvacija mokytis, noras plėtoti savo talentus bei gebėjimus, atsirastų aukštesnis savęs vertinimas bei pasitikėjimas savo jėgomis. Išanalizavus švietimo sistemos dokumentus, mokslinę ir metodinę literatūrą, bei atlikus empirinį tyrimą buvo gautos šios išvados: 1. Nors muzikinis ugdymas tradiciškai suprantamas kaip muzikinis lavinimas, auklėjimas, švietimas, tačiau akivaizdžiai stokojama dėmesio ugdytinio poreikių ir interesų analizei ir integracijai į ugdymo procesą. Ypač tai aktualu kai atnaujinamose muzikinio ugdymo programose vis labiau akcentuojama paties mokinio svarba, jo individualumas. 2. Sparčiai kintantis paauglio požiūris į jį patį ir aplinkinį pasaulį reikalauja iš pedagogo ir visos ugdomosios aplinkos sudaryti sąlygas mokiniui pamatyti save ugdomojoje aplinkoje, padėti patikėti savo jėgomis nuolatos balansuojant ant mokymo ir mokinio poreikių ir interesų tenkinimo ribos. 3. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad poreikių sąvoką mokiniai supranta kaip norą savo mėgstamas veiklas įtraukti į pamokų turinį ir mokytis naudojant kuo daugiau naujovių, dalyvaujant ugdomojo proceso organizavime. Tyrimo rezultatai parodė, kad vis dar dažnai klasėje trūksta įvairesnių muzikos instrumentų, skirtų kūrybinei muzikinei veiklai, nepakankamai skiriama dėmesio šiuolaikinei, paauglių mėgstamai pramoginei muzikai, pasigendama įvairesnių muzikinio ugdymo proceso organizavimo veiklų.

Raktiniai žodžiai: muzikinis ugdymas, paauglystė, muzikiniai poreikiai ir interesai.

Anusaitė V. Expression of musical needs and interests in musical education: analysis of adolescents' attitudes/ guide doc. Dr. V. Green. Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education. Master's study program in music pedagogy. Šiauliai, 2023.

## SUMMARY

The master's thesis discusses the expression of musical needs and interests in musical education, and an empirical (quantitative) study was conducted.

The aim of the master's thesis is to investigate the attitude of teenagers toward the possibilities of expression of musical needs and interests in musical education. The object of the research is the expression of musical needs and interests in musical education. In order to realize the goal of the work, four tasks were set: 1) to perform an analysis of scientific and methodological literature, in terms of the possibilities of expression of students' musical needs and interests; 2) reveal the diversity of teenagers' needs and interests; 3) to conduct an empirical study in order to find out the situation of teenagers' needs and interests in the hierarchical system of musical education. Hypothesis: it is likely that if the musical needs and interests of teenagers are properly taken into account when organizing musical education, the motivation to learn, the desire to develop one's talents and abilities, and higher self-esteem and confidence in one's own abilities will grow. After analyzing the documents of the educational system, scientific and methodological literature, and conducting an empirical study, the following conclusions were obtained: 1. Although musical education is traditionally understood as musical training, and educating, there is an obvious lack of attention to the analysis and integration of the student's needs and interests into the educational process. This is especially relevant when the renewed musical education programs increasingly emphasize the importance of the student himself, his individuality. 2. The rapidly changing attitude of the teenager towards himself and the world around him requires the educator and the entire educational environment to create conditions for the student to see himself in the educational environment, to help him believe in his own strength while constantly balancing on the border of teaching and meeting the needs and interests of the student. 3. Analysis of the research results revealed that students understand the concept of needs as a desire to include their favorite activities in the content of the lessons and learn using as many innovations as possible, participating in the organization of the educational process. The results of the study showed that there is still a lack of various musical instruments in the classroom for creative musical activities, insufficient attention is paid to the music of modern entertainment loved by teenagers, and a lack of various activities to organize the musical education process.

Key words: music education, adolescence, musical needs and interests.

## TURINYS

<b>ĮVADAS</b> .....	<b>6</b>
<b>1. MUZIKINIS UGDYMAS IR JO VIETA BENRAJAME UGDYME</b> .....	<b>10</b>
1.1 Muzikinio ugdymo samprata ir raida.....	10
1.2 Muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai.....	14
1.3 Pedagogai ir atnaujinamos bendrosios programos apie muziką formaliajame ir neformaliajame ugdyme .....	17
<b>2. MUZIKINIAI PAAUGLIŲ POREIKIAI IR INTERESAI</b> .....	<b>27</b>
2.1 Poreikių ir interesų apibrėžtis metodinėje literatūroje.....	27
2.2 Paauglystės apibrėžtis mokslinėje, pedagoginėje, psichologinėje literatūroje .....	31
2.2.1. Fiziologiniai paauglio pokyčiai .....	35
2.2.2. Pažintinė paauglio raida.....	38
2.2.3. Psichosocialinė paauglio raida .....	42
<b>3. PAAUGLIŲ MUZIKINIŲ POREIKIŲ IR INTERESŲ TYRIMAS</b> .....	<b>47</b>
3.1 Tyrimo metodologija ir imtis .....	47
3.2 Tyrimo duomenų analizė .....	48
<b>IŠVADOS</b> .....	<b>61</b>
<b>LITERATŪRA</b> .....	<b>63</b>
<b>PRIEDAI</b> .....	<b>70</b>

## ĮVADAS

**Aktualumas.** Muzika – viena iš žmogaus sukurtų universaliųjų kalbų, kuri buvo naudojama visais laikais. Pasak Veličkos (2019) nėra nė vienos tautos, ar etninės grupės, kultūrinės ar subkultūrinės bendrijos kuri neturėtų savo muzikos. Ją kuria, muzikuoja, muzikos klauso, tačiau kiekvienų muzika skiriasi („Mūsų muzikinio ugdymo keliai ir klystkeliai“, 2019). Muzika atspinti jų kultūrinę tapatybę, tai tarsi vizitinė kortelė, kuri žinoma visame pasaulyje.

Menų mokytojams dažnai tenka įrodinėti savo dalyko svarbą ir būtinumą mokyklų programose. Gardneris (2011) teigia, kad mokykla yra per daug susitelkusi į lingvistinį, matematinį bei loginį intelektus, į šalį nustumdama visus kitus talentus, polinkius ir pašaukimus. Tačiau pamirštama, kad menų pagalba vaikams sudaromos sąlygos patirti, pajusti, išsakyti tai, kas žodžiais nenusakoma, įprasminti savo kūrybinius gebėjimus bei suvokti koks platus yra jų emocijų diapazonas (Sakadolskienė, 2019).

Muzikinio ugdymo paskirtis – sukurti sąlygas ir galimybes mokiniams patirti muzikavimo džiaugsmą, plėtoti jų muzikinę estetinę patirtį, padėti pažinti kūrybines galias, atverti muzikinį kultūrinį horizontą (Bertulienė ir kt., 2013). Vienas esminių muzikinio ugdymo uždavinių yra – prasmių ir sąsajų ieškojimas, vidinių jungčių gausinimas, įvairių išgyventų ar įgytų patirčių išnaudojimas interpretuojant muzikos kūrinius. Ž. Jackūnas (2004) teigė, kad meninės išmonės pasaulis taps neįdomus, jei mokinys neatras ten sąsajų su savo vertybėmis, patirtimi, interesais ir rūpesčiais. Padėdami susieti muzikinių prasmių pasaulį su mokinio asmeniniu pasauliu, jo aktualijomis, padarysime muziką mokiniui sava ir reikšminga asmeninių išgyvenimų palydove. Prasmių suradimas muzikos kūrinyje taip pat bus susijęs su pažintinio intereso, smalsumo patenkinimu (Girdzijauskas, 2019).

Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrojoje muzikos programoje (2022) pabrėžiama, kad muzika svarbi kiekvienam asmeniui ir visuomenės nariui, ji atspindi individualių polinkių, poreikių, interesų įvairovę. Muzikavimas, muzikos pažinimas formuoja mokinio savimonę, stiprina savivertę, ugdo toleranciją bei atveria ir plėtoja kultūrinės įvairovės supratimą.

Mokslo pažangos ir globalizacijos procesai, keičiantys visuomenės poreikius, šalies raida ir jos perspektyvos kelia naujus uždavinius ugdymo turiniui ir jo įgyvendinimui. Siekti visapusės ugdymo(-si) pažangos, užtikrinant ugdymo kokybę ir skiriant tinkamą dėmesį kiekvieno vaiko ugdymo(-si) poreikiams tampa bene svarbiausiu mokyklos tikslu. Siekiant minėtų pokyčių, ypač svarbu į mokyklas diegti naują, šiandienos mokinio poreikiams pritaikytą, duomenimis ir naujausiomis švietimo tendencijomis pritaikytą ugdymo turinį (Projektas „Bendrojo ugdymo turinio

ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“, žiūrėta 2023-01-18). Pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programų apraše (2015), bendrąjį ugdymą reglamentuojantys dokumentai orientuoja į mokinių poreikių pažinimą, ugdymo turinio pritaikymą, lygias ugdymosi galimybes, aktyvų mokymąsi bendradarbiaujant ir kt. Geros mokyklos koncepcijoje (2015), pabrėžiama, kad sparčiai kintat aplikai ir kuriant geros mokyklos modelį, reikia atsižvelgti ne tik į tai, kas praeityje atliktuose tyrimuose laikyta gera mokykla, bet ir į moderniausias mokymo tendencijas – nuo švietimo visiems pereinama prie švietimo kiekvienam, t.y. personalizuoto, suasmeninto mokymo(-si) ir ugdymo(-si) pripažįstant, kad žmonių patirtys, poreikiai, siekiai skiriasi. Atsižvelgiant į naujus iššūkius, kuriuos visuomenei iškelia besikeičiantis pasaulis, meninio ugdymo sritis reikalauja dar daugiau dėmesio paremto šiuolaikinėmis tendencijomis.

Šiuolaikinė mokymosi ugdymo paradigma ragina mokytoją skatinti savarankišką mokinių tyrinėjimą, ieškojimus ir veiklas. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, mokiniai turi patys ieškoti muzikos, kurią norėtų ir galėtų atlikti, ruošti jos aranžuotes, pritaikyti jas savo reikmėms, susiorganizuoti savo ansamblius ir pritariančius instrumentus, o mokytojas šį procesą turi tik koordinuoti, konsultuoti, patarti. Savarankiškos mokinių veiklos paprastai pasižymi didesne mokinių motyvacija, tam tikru noru pademonstruoti savo atradimus ir gebėjimus, pasilyginti kūryba ir atradimais su bendraklasiais (Girdzijauskas, 2019).

Paauglystė – audringo ir prieštaringo vystymosi laikotarpis, kuomet asmuo tampa ypatingai imlus tiek teigiamoms, tiek neigiamoms gyvenimo naujovėms (Žukauskienė, 2012). Paauglystėje, esant daugeliui biologinių, socialinių ir psichologinių pokyčių, padidėja pavojus patirti emocinių ir elgesio sunkumų (Targamadzė, 2010). Paauglystės amžiaus tarpsnyje svarbiausiais tampa bendravimo ir saviraiškos poreikiai, kurių nerealizavus laiku, sulaukiama nepageidaujamų pasekmių, tokių kaip: žemas savęs vertinimas, nepasitikėjimas savimi, priešiškus jį supančiai aplinkai, nusikalstamas elgesys ir kt.

**Problema.** Pedagoginėje praktikoje neretai muzikinis ugdymas suprantamas kaip žinių perteikimas, kuriame vis dar vyrauja tradiciniai į žinių įsisavinimą sutelkti mokymo būdai, bei priemonės, kurias mokytojai taiko jau ilgus dešimtmečius. Nėra pakankamai atsižvelgiama į individualius mokinių mokymosi poreikius, jų talentų įvairovę, mokymosi sunkumus. Mokslinės studijos (Rogers, 2005; Maslow, 1954; Brown, Wang, 2013; Strakšienė, 2009; Bukšnyte, 1999) akcentuoja, kad bet kurio amžiaus ugdytinis yra aktyvus dėl poreikių, interesų. Kai ugdymas atitinka mokinio poreikius, tai sąlygoja ir mokinio aktyvumą. Jei ugdytojas neskatina vaiko aktyvumo, tai tikėtina, kad rezultatas bus ne aktyvi, o pasyvi, deformuota asmenybė. Vaiko aktyvumas bus „užgesintas“, asmenybė formuosis kaip socialiai neadaptuota arba aktyvumas adaptuosis kitomis kompensacinėmis išeitėmis (D. Strakšienė, 2009). Remiantis šiuo požiūriu prasminga analizuoti

paauglių poreikių ir interesų raišką muzikinio ugdymo procese, traktuojant tai, kaip aktualią pedagoginę problemą.

**Tyrimo hipotezė.** Tikėtina, kad muzikinį ugdymą organizuojant tinkamai atsižvelgus į paauglių muzikinius poreikius ir interesus įvertinus sistemiškai kiltų mokymosi motyvacija, noras plėtoti savo talentus bei gebėjimus, atsirastų aukštesnis savęs vertinimas bei pasitikėjimas savo jėgomis.

**Tyrimo objektas** – muzikinių poreikių ir interesų raiška muzikiniame ugdyme.

**Tyrimo tikslas** – ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme.

**Tyrimo uždaviniai:**

- 1) atlikti mokslinės ir metodinės literatūros analizę, mokinių muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybių aspektu;
- 2) atskleisti paauglių poreikių ir interesų įvairovę;
- 3) atlikti empirinį tyrimą, siekiant išsiaiškinti paauglių poreikių ir interesų situaciją muzikinio ugdymo hierarchinėje sistemoje.

**Tyrimo metodologija.** Siekiant ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme buvo atliktas empirinis kiekybinis tyrimas, kurio pagrindas – teorinėje šio darbo dalyje pateikta mokslinės literatūros analizė. Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti kiek muzikos pedagogas ir muzikos pedagogika atliepia paauglių poreikius ir interesus.

**Tyrimo metodai:**

- mokslinės, metodinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė;
- kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa);
- duomenų (statistinė) analizė.

Empiriniai duomenys apdoroti, derinant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Microsoft Office Excel kompiuterines programas.

**Tyrimo imtis ir atranka.** Tyrimui atlikti buvo naudojamas anketinės apklausos metodas. Anketa buvo skirta 11 – 17 metų vaikams. Tyrime dalyvavo 105 respondentai iš Telšių, Klaipėdos, Vilniaus, Akmenės, Ukmergės, Kaltinėnų, Veprių, Sližių ir Oslo.

**Tyrimo etapai ir organizavimas:**

- 2022 m. rugsėjo mėn. – 2023 m. sausio mėn. atlikta mokslinės, pedagoginės literatūros, švietimo dokumentų analizė;
- 2023 m. vasario - kovo mėn. atliktas empirinis kiekybinis tyrimas – anketinė 11 – 17 metų (paauglių) apklausa;



- 2023 m. kovo mėn. – 2023 m. gegužės mėn. surinkti kokybinio tyrimo duomenys, atlikta gautų tyrimo duomenų analizė.

**Darbo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas.** Magistro darbu siekiama ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raišką muzikiniame ugdyme. Kiekvienas ugdytinis yra individualus, todėl formuojamas muzikinio ugdymo procesas turi padėti atskleisti jo asmenybei. Muzikos mokymo turinys turi būti pateikiamas atsižvelgiant į itin nevienodą mokinių muzikinių gabumų, gebėjimų ir muzikinio pasirengimo lygį, mokinių muzikinius interesus ir pomėgius, jų susidomėjimą populiariąją ir pramogine muzika.

**Darbo struktūra.** Darbą sudaro santrauka lietuvių ir užsienio kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, 1 priedas. Darbe pateikiama 17 lentelių.

# 1. MUZIKINIS UGDYMAS IR JO VIETA BENRAJAME UGDYME

## 1.1 Muzikinio ugdymo samprata ir raida

Muzika yra savita neverbalinio garsinio meno forma, atverianti turtingą sociokultūrinių prasmų ir vertybių pasaulį, kurio estetiškas išgyvenimas turi esminę reikšmę dvasinei asmens brandai, padeda formuotis humanistinei asmenybei, perimti reikšmingiausias tautos ir pasaulio kultūros vertybes (Jankevičienė, 2019). Muzika yra svarbi žmogiškosios patirties išraiška, ji būdinga visoms kultūroms, bei yra būtina visapusiško ir harmoningo asmenybės augimo dalis. Muzika svarbi kiekvienam visuomenės nariui, ji atspindi individualių polinkių, poreikių, interesų įvairovę. Muzikos pažinimas ir muzikavimas formuoja ir stiprina asmens tapatumą, aš ir kitas santykio suvokimą, plečia muzikinį akiratį ir kultūrinį horizontą, taip padėdama ugdytis muzikinės kultūrinės įvairovės supratimą, pakantumą ir toleranciją (Velička, 2021).

Muzikantai, siekdami pagrįsti muzikos reikšmingumą ugdymo procese, neretai mėgsta pabrėžti išskirtinį šio meno vaidmenį, ugdant mokinių gebėjimus ar siekiant geresnių akademinėjų rezultatų kituose mokomuosiuose dalykuose. Bandoma įrodyti, kad muzikos mokymas turi įtakos geresnių rezultatų siekimui matematikos srityje, nes padeda suvokti vieneto dalijimą į dalis, kalbos mokymuisi ir judesio koordinavimui bei padeda koordinuoti psichinę ir fizinę veiklą. Toks požiūris į muzikinės veiklos reikšmingumą ugdant vaikus vadinamas instrumentiniu požiūriu, kai manoma, kad muzika vertinga, nes yra kaip instrumentas kitų dalykų pasiekimams gerinti (Girdzijauskas, 2019).

Ugdymas kryptinga ir nuoseklia veikla kuria ir ugdo vaiko asmenybę. Muzikinis ugdymas nuėjo ilgą raidos kelią. Jis siejamas su geopolitinėmis, etninėmis, religinėmis, sociokultūrinėmis ir kt. prielaidomis, mokyklos, ugdymo filosofijos, pedagoginės minties ir praktikos raida. Renesanso epochoje humanizmo ideologijos pagrindu muzikinis ugdymas netenka privalomosios praktinės religinės paskirties. Pripažįstamos estetinio ir dorovinio muzikos poveikio reikšmės, muzikoje bandoma išvystyti galią perteikti visuotinę žmogaus ir pasaulio harmoniją. XVI-XVII a. muzikinis ugdymas susiskirstė į tris skirtingas linijas: bendrojo, estetinio ir profesionalaus ugdymo. Šviečiamajame amžiuje keičiasi estetiški idealai, grožio ir meno samprata. Menas imamas suprasti kaip jėga, galinti perauklėti žmogų. Šiame amžiuje visų mokyklų tendencija buvo suvalstybinti ir supasaulietinti švietimą. Ugdymas perimamas iš dvasininkų ir perduodamas pasaulietinėms įstaigoms, ugdymo religinė motyvacija mokykloje pasidavė pasaulietinio ugdymo demokratiniams principams. Šios aplinkybės skatino muzikinio ugdymo teorijos ir praktikos raidą: muzikinio ugdymo sistemų formavimąsi, efektyvių muzikos mokymo metodų paieškas ir jų plėtrą, daryti muzikinį ugdymą prieinamą visiems vaikams.

Muzikiniam ugdymui ypač svarbi Ruso mintis, kad vaikai turi būti ugdomi natūraliai, derinant prie jų prigimties, atsižvelgiant į amžiaus ypatumus. Jis nurodo, kad žinios iš ugdytinio turi būti traukiamos o ne duodamos. Tai sudaro galimybę laisvai tobulėti, jo įgimties gebėjimams. Ruso ragino keisti iki tol vyravusią muzikinio ugdymo filosofiją, atkreipdamas dėmesį į muzikos mokymo estetinę, psichologinę ir socialinę vertę. Tolesnę muzikinio ugdymo plėtrą lėmė mokslo ir meno raida. XIX a. antrojoje pusėje kaip atskiras privalomasis dalykas į mokyklų programas buvo įtraukta muzika. Į pamokos struktūrą įtrauktas muzikos klausymasis. XIX a. pabaigoje Anglijoje atsirado nauja muzikinės veiklos rūšis paplitusi ir JAV bei Europoje, - muzikos pažinimas. Iškeliama tautinės dainos reikšmė ir jos įtraukimas į muzikos mokymo programas būtinumas. XX a. kuriamos naujos ugdymo koncepcijos ir mokyklų sistemos, vyko plati mokyklų reforma. Pasak pragmatinės pedagogikos kūrėjų ir šalininkų, ugdymo tikslas buvo padėti žmogui prisitaikyti prie realaus gyvenimo, išmokyti jį mąstyti (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010).

Lietuvoje XVIII a. pabaigoje vyravo „uždaras“ muzikinio lavinimo būdas. Šalies dvaruose, bažnyčiose muzikavusių kolektyvų buvo trumpai pasimokę, „daraktorių“ mokyklas baigę, savamoksliai. Sektinu pavyzdžiu vietiniams muzikos mėgėjams tapdavo iš užsienio samdomi muzikantai. Praktiškai pedagoginiai užmojai dvaruose ir bažnyčiose rasdavo tiesioginę išraišką – patyrę orkestrų ir kapelų nariai mokydavo naujokus. Taip vadinamoje siauroje erdvėje puoselėjamas muzikinis lavinimas nuosekliai peraugo į visą Lietuvą apimančią muzikos mokyklų tinklą. XIX a. Lietuvoje jau susirūpinta visuotiniu bendruoju muzikiniu ugdymu. Muzika ir jos mokymas ėmė prarasti praktinį taikymo aspektą, iškeliamą estetinė, socialinė, dorovinė bei psichologinė muzikos mokymo reikšmė, pripažįstama muzikos svarba bendrajam ugdymui. Nepaisant pedagoginės minties pakilimo XIX a. I pusėje, netrukus vėl susiduriama su istorinėmis kliūtimis: uždrausta lietuviška spauda, uždaromos parapinės mokyklos (Budzinauskienė, 2008)

Lietuvoje plito slaptųjų mokyklų tinklas. Šalia skaitymo, rašymo, skaičiavimo, šiose mokyklose vaikai buvo mokomi dainuoti. Dainų rinkiniai buvo platinami knygnešių. XIX a. pabaigoje prasidėjo chorinio dainavimo, pagrįsto liaudies dainomis, judėjimas. Šiuo periodu Lietuvos mokykla tapo labiau pasaulietinė. Tai buvo dviejų kultūros modelių – etninio ir europinio – suartėjimo pradžia. 1918 metais, vykdant švietimo reformą, pertvarkomas ir muzikos mokymas. Parengta ir patvirtinta nauja muzikos mokymo programa. Visų mokyklų pradinėse, progimnazijos, o vėliau ir penkiose gimnazijos klasėse buvo įvesta po dvi muzikos pamokas per savaitę. 1924 m. „Muzikos mene“ paskelbta Švietimo ministerijos patvirtinta dainavimo programa pradžios mokyklai (sudarytojas Tallat-Kelpša). Nepriklausomos Lietuvos muzikos pedagogikos teorijos vystymo baruose didelis nuopelnas tenka Žilevičiui (1891-1985). Žilevičiaus pastangomis Švietimo ministerija visose bendrojo lavinimo mokyklose įvedė privalomas muzikos mokymo programas. 1940 metais,

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, švietimo sistema pertvarkoma SSRS pavyzdžiu: mokyklų struktūra, ugdymo turinys. Pertvarkoma ir muzikinio ugdymo sistema. Mokykloje liko viena savaitinė muzikos pamoka, mokyklose buvo atsisakyta religinės muzikos, skeptiškai buvo žiūrima į lietuvių liaudies dainas. Muzikinis ugdymas buvo taikomas sovietinės ideologijos propagandai. Po 1966 m. mokyklos reformos imtasi muzikos mokymo pertvarkos. Prasidėjo muzikos pedagogikos mokslo pakilimas. Remiantis savo tautos etnine, geriausių Lietuvos muzikos mokytojų ir pasaulio muzikos pedagogų (Kodajaus, Žako-Dalkrozo, Orfo ir kt.) patirtimi, imta kurti nauja muzikinio ugdymo sistema. Kuriant muzikinio ugdymo sistemą reikšmingiausias vaidmuo priklauso Balčyčiui. Muzikinio ugdymo idėjos buvo skelbiamos ne tik Lietuvoje, bet ir visoje tuometinėje Sovietų Sąjungoje. Buvo stengiamasi įrodyti, kad Lietuva ir apskritai Pabaltijos šalys yra stiprios muzikinio ugdymo srityje ir gerokai pirmauja (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010).

Muzikinio ugdymo samprata yra paremta bendrąją pedagoginę samprata (Rinkevičius, 1998). Muzikinis ugdymas – tai asmenybę tobulinantis veiksnys per bendravimą su žmonėmis, kultūros aplinką. Ugdant turtinamas ne tik žmogaus dvasinis pasaulis, bet ir socialinis komponentas. Anot Jovaišos (2001), muzikiniame ugdyme didelę reikšmę turi dvasingumas, jo dėka yra ugdomas asmenybės kūrybiškumas, kuris tolimesnei žmogaus raidai turi didelę įtaką. Reimeris (2005), muzikos sampratą, tinkamiausią muzikiniam ugdymui apibūdina taip: „Muzika gali būti apibūdinama kaip garsai, organizuoti siekiant sukurti prasmę, būdingą būdams ir priemonėms, kuriais garsai organizuojami, įtraukiant atitinkamą daugybę papildomų prasmų, kurios turi įtakos ir apima tą būdingumą“ (Reimer, 2005, p. 152). Autorius išryškina ir pripažįsta paradoksą, kai, viena vertus, muzikinių prasmų negalima paaiškinti šnekamąja kalba dėl jų specifiškumo, kita vertus, negalima apsieiti be kalbos, kuri atskleidžia muzikos kontekstą ir papildomą informaciją, būtiną muzikai suvokti. Taigi, muzikinės prasmės geriausiai atsiskleidžia tuomet, kai ugdytojai „panardina“ savo ugdytinius į muzikines patirtis ir tokiu būdu padeda tiesiogiai patirti galimas muzikines prasmes (Girdzijauskas, 2019).

Muzikinis ugdymas – tai asmenybę kuriantis žmonių bendravimas, sąveikaujant jiems su muzikos meno bei kitomis, susijusiomis su muzika, kultūros vertybėmis. Muzikinio ugdymo sąvoka aprėpia muzikos mokymą, muzikinį lavinimą, muzikinį auklėjimą, muzikinį švietimą, muzikinį prusinimą, muzikinės kultūros formavimą. Muzikiniu ugdymu siekiama išugdyti giliają, žmogaus dvasios gelme patiriamą *meninę-dvasinę kultūrą*. Ši kultūra yra prevencinis veiksnys, neleidžiantis rasti dvasiniam vakuumui, estetinių bei dorovinių normų iškraipymams. Siekiant geriau suprasti bendrojo muzikinio ugdymo ypatybes, reikia jį lyginti su *profesiniu* muzikiniu ugdymu, išskiriant bendrumus ir skirtumus. Bendrus bruožus lemia meninis muzikos pobūdis. Bendra yra tai, kad besimokančiuosius moko pažinti muziką, tobulinti muzikinius gebėjimus, stengiasi jiems suteikti

muzikos žinių ir įgūdžių, ugdyti muzikinę kultūrą. Specifiška yra tai, kad bendrajame muzikiniame ugdyme nėra specializacijos, vyrauja ne ženklinis-loginis, o emocinis-prasminis muzikos turinio pažinimas, muzikinė veikla remiasi akustine, o ne ženklina muzikos kalba, ugdomi elementarūs muzikos atlikimo įgūdžiai, teikiamos apibendrinto pobūdžio muzikos literatūros ir istorijos žinios. Vyrauja ne teikiamasis, o ugdomasis, auklėjamasis mokymas, siekiama ne muzikantą rengti, o ugdyti asmens muzikinę kultūrą (Rinkevičius, 2020)

Pagal grynosios muzikos sampratą, idealus muzikinis ugdymas turėtų suteikti ugdytiniams kuo daugiau galimybių pasinerti į muzikines patirtis ir skatinti pažinti muziką sensoriniu (jutiminiu) būdu. Šnekamoji kalba lyg ir turėtų likti nuošalyje. Muzikiniame ugdyme vis dėlto neapsieinama be kalbinių apibūdinimų su muzika susijusių prasmų, kurias būtent kalbinės priemonės padeda suvokti ir be kurių muzikinė patirtis nėra pilna. Taip yra dėl to, kad muzikos prasmė visuomet yra susijusi su istoriniu ir kultūriniu kontekstu (Girdzijauskas, 2019).

Muzika nėra vien tik atskiras, izoliuotas kultūros segmentas, skirtas estetiniai kontempliacijai, ir todėl egzistuojantis skyrium nuo kitų kultūros sričių, muzika visuomet gyvuoja kartu su kultūra ir per ją reiškiasi. Tad ir skambanti muzika mums atveria plačius kultūrinius pasaulio kontekstus. Pažindami muzikos stilių ir formų įvairovę, mes sykiu pažįstame ir pasaulio kultūras, todėl tampame ne tik atviresni pasauliui, bet ir turtingesni. Susipažinę su pasaulio muzikinių tradicijų įvairove, vis akivaizdžiau įsitikiname, kad nėra tokio reiškinio kaip universali muzikos kalba, kad tai viso labo XIX a. Vakarų civilizacijos sukurtas mitas. Anot Veličkos (2019, p. 41) „muzika žmones ne tik sieja tarpusavyje, bet ir juos skiria, mes savo muziką „dėvime“ tarsi kokį kultūrinės tapatybės ženklą“ (Velička, 2019).

Muzikiniame ugdyme pats svarbiausias yra mokinys todėl visas ugdymo procesas yra orientuotas į vaiko gerovę. (Bendrosios programos 2013). Kiekvienas ugdytinis yra individualus, todėl formuojamas muzikinio ugdymo procesas turi padėti atskleisti jo asmenybei. Muzikinėje veikloje dalyvaujant pedagogui ir mokiniui yra siekiama ugdyti vaiko muzikinį mąstymą, muzikinius gabumus, muzikos suvokimą, atlikimo gebėjimą, muzikinės kultūros pažinimą. Ugdyme pedagogas yra mokinių vedlys kuris veikia augančią asmenybę, todėl pedagogas yra vienas iš svarbiausių ugdymo sudedamųjų dalių.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinio ugdymo raidą skatino įvairios aplinkybės, buvo siekiama muzikinį ugdymą padaryti prieinamą visiems vaikams, derinantis prie jų prigimties bei atsižvelgiant į amžiaus ypatumus. Suprantama, kad muzika yra svarbi kiekvienam, nes atspinti individualių polinkių, poreikių, interesų įvairovę. Tačiau, iki šių dienų muzikinio ugdymo sąvoką aprėpė tik muzikos mokymą, muzikinį lavinimą, auklėjimą, švietimą, prusinimą, muzikinės kultūros formavimą. Tačiau niekur nepaminėta paties ugdytinio poreikių ir interesų svarba muzikiniame

ugdyme. 2013 metais Bendrosiose programose pradeda ryškėti paties mokinio svarba, jo individualumas, todėl muzikinio ugdymo formavimo procesas pakreipiamas į paties mokinio asmenybės atskleidimą.

## **1.2. Muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai**

Tikslas, pasak Jovaišos, numatomas ir siekiamas žmogaus veiklos ar elgesio veiksmų rezultatas, kartu yra ir veiksmo motyvas, lemiantis tikslo pasiekimo būdą ir priemones, todėl bet koks pedagoginis procesas pradedamas tikslo kėlimu. Tikslas mobilizuoja ir nukreipia norimą linkmę dėmesį ir mąstymą, yra vienas svarbiausių didaktikos turinio elementų, nes būtent nuo siekiamo tikslo priklauso mokymo(-si) turinio suformulavimas, mokymo(-si) proceso organizavimas, mokymo(-si) metodų ir vertinimo būdų parinkimas (Stonkuvienė, 2010).

Muzikinio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje tikslą kompleksinio muzikinio ugdymo sistemos autorius Balčytis apibūdina taip: suteikti ugdytiniams bendrą, kasdieniam žmogaus gyvenimui reikalingą muzikinį išsilavinimą, išmokyti visus mokinius elementariai, tačiau skoningai dainuoti, klausytis ir prasmingai, estetiškai suvokti muziką, skatinti muzikuoti, lavinti meninį skonį, poreikį aukštos meninės vertės liaudies ir profesionaliajai muzikai, muziką ugdyti aukštos estetiškos ir dvasinės kultūros žmogų (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010).

Mokymo(-si) tikslų pasirinkimas priklauso nuo to, kokia mokymo(-si) paradigma vadovaujasi mokytojas. Vadovaujantis šiuolaikine mokymo(-si) paradigma, pirmiausia mokymo(-si) tikslai turėtų būti nukreipti į optimalių mokymo(-si) sąlygų sudarymą pažintinių galių vystymuisi. Antra, jie turi būti orientuoti į mokinio vidinio potencialo atskleidimo, judėjimo saviugdą link. Trečia, mokymo(-si) tikslai susiję su mokinio savęs pažinimu, mokymo(-si) ir veiklos stiliaus atskleidimu. Mokinio keliami tikslai yra ne mažiau svarbūs už mokytojo keliamus mokymo tikslus. Jensen knygoje „Tobulas mokymas“ rašo: „Patys geriausi yra tie mokinių užsibrėžti tikslai, kurie auga augant susidomėjimui darbu“. Kai mokiniai patys išsikelia mokymosi tikslus, jie gali įsitikinti, jog tikslai yra pasiekiami didesnių ar mažesnių pastangų dėka. Tačiau svarbu pažinti mokinių aplinką ir ją kurti – ar ji palanki tikslui siekti, ar ne; ar pats mokinys turi išteklių tam tikslui pasiekti. Todėl keliamų mokymo(-si) tikslų įgyvendinimas priklauso nuo planuojamos pamokoje veiklos. Mokinių ir mokytojo veikla yra mokymo(-si) tikslų realizavimo indikatorius. Mokymo(-si) tikslų formulavimas priklauso nuo mokinių amžiaus, pasirėngimo ir kt.

Tikslo kėlimas – tai mąstymo ir valios proceso etapas, kuriame dominuojantys motyvai lemia numatomo veiklos rezultato pasirinkimą. Tai specifinis žmogaus veiklos komponentas, lemiantis kitus jos komponentus (veiksmus, jų būdus, kryptingumą ir priemones), reguliuojantis veiklą, motyvus ir siekimus. Bet koks pedagoginis procesas pradedamas tikslo kėlimu. Jis

mobilizuoja ir nukreipia norima linkme dėmesį ir mąstymą. Uždavinys – tikslo skaidymas į mažesnius komponentus. Mokymo(-si) tikslai yra vienas svarbiausių didaktikos turinio elementų, nes nuo jų priklauso mokymo(-si) turinio suformavimas, metodų, būdų parinkimas. Taigi, mokymo(-si) sistemoje svarbiausia vieta tenka tikslui. Mokymo(-si) tikslų parinkimas priklauso nuo įvairių veiksnių: visuomenės reikalavimų; švietimo sistemos ir švietimo politikos tikslų; konkrečios mokyklos tikslų; nuo mokymo(-si) paradigmos, kuria vadovaujasi mokytojas (Targamadžė, 2010).

Šiaučiukėnienės nuomone, tikslas yra mintinis žmogaus veiklą pranokstantis veiksmų rezultatas. Jį sąlygoja objektyvi tikrovė, jos plėtros poreikiai, taip pat jį veikia įvairios filosofinės sistemos. Arends knygoje „Mokomės mokyti“ vaizdžiai apibūdina mokymo tikslus: tai formuluotės, sekancios, kokius mokinių bruožus mokytojas ketina keisti. Jie tarsi kelio žemėlapiai, padedantys mokytojams ir jų mokiniams žinoti, kur jie eina ir kada pasieks vietą. Jensen (1998) kelia šiuos mokymo tikslų reikalavimus: užsibrėžti paties mokinio; konkretūs ir aiškūs; numatyti konkrečiam laikotarpiui; dažnai peržiūrimi; nuolat koreguojami. Tikslai turi būti optimalaus sunkumo – verčiantys mokinius stengtis, bet pasiekiami. Todėl, formuluojant mokymo(-si) tikslus, labai svarbu numatyti, kaip mokiniai gaus grįžtamąją informaciją, kad galėtų taisyti klaidas; metodus ir būdus, padedančius efektyviausiai pasiekti tikslus; aplinką, įgalinančią patirti sėkmę. (Šiaučiukėnienė, 2006).

Kūrybiškumas šiuo metu yra vienas svarbiausių ugdymo tikslų. Europos Komisijos dokumente „Mokymasis visą gyvenimą – žinioms, kūrybiškumui ir naujovėms skatinti“ (2006) teigiama, kad mokykla turi ugdyti kūrybiškumą, kuris bus ateities visuomenės svarbiausias konkurencinis pranašumas. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ teigiama, jog įgyvendinant pažangos strategiją siekiama „paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Tokios asmenybės skatins pažangos procesus ir lems teigiamus pokyčius visose visuomenės gyvenimo srityse“ (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, p. 4). Ateities visuomenė bus idėjų visuomenė. Kūrybiškumas yra asmeninė kiekvieno žmogaus savybė ir gali būti taikomas visose ugdytinių veiklos srityse. Taigi, kūrybiškumas turi tapti svarbiausiu ugdymo tikslu, tokiu pat kaip raštingumas. Mokiniai turi būti skatinami klausti, išvelgti sąsajas tarp įvairių reiškinių ir idėjų, bandyti alternatyvas, ieškoti įvairių problemos sprendimo būdų, įsivaizduoti įvairias galimybes, reflektuoti (Targamadžė, 2010).

Muzikinis kūrybiškumo ugdymas apibūdinamas kaip: muzikinių gebėjimų įprasminimas kūrybine veikla, atsižvelgiant į mokinių mokymosi stilių; diferencijuotų užduočių pateikimas, įvairovė, idėjų, veikimo būdų, kūrybos rezultatų pripažinimas ir branginimas, mokinio savarankiškumo skatinimas, suteikiant jam būtinąją pagalbą. Elliot (1995) teigimu, muzikinio

kūrybiškumo ugdymo tikslas – lavinti ugdytinių muzikinius gebėjimus, organizuojant muzikinės kūrybos procesą, orientuotą į baigto kūrybos rezultato pateikimą (Jankuvienė, 2019).

Berliner teigimu, mokyklos patiria nesėkmę ne dėl to, kad neperteikia informacijos – jos tai daro gerai. Nesėkmės priežastis ta, kad nesudaromos galimybės mokiniams pajusti ir suprasti objektų, įvykių ir žinių asmeninį reikšmingumą, t.y. patiems užsibrėžti mokymosi tikslus ir jų siekti (Stonkuvienė, 2010).

Pastaruoju metu dažnai kalbama apie gerą pamoką. Viena iš geros pamokos sąlygų – konkrečių, pamatuojamų mokymosi tikslų, uždavinių formulavimas. Mokytojai, išmokę formuluoti pamatuojamą tikslą bei uždavinius, galės tikslingiau suplanuoti ir įgyvendinti žingsnius, vedančius į apčiuopiamą mokymosi rezultatą. Mokymosi uždaviniai turi būti formuluojami taip, kad: būtų orientuoti į mokinį (pateikti pavyzdžių; paaiškinti reiškinius, dėsnius, procesus; sukurti modelį, pristatymą; palyginti ir pateikti išvadas); būtų apibrėžtas pasiekimo pasireiškimo / veiklos ar užduoties atlikimo minimumas; būtų apibūdinta, koku būdu bus atliekama veikla / užduotis (skaidydamas vadovėlio tekstą; aiškindamasis lentelę, grafiką, šaltinį; tyrinėdamas artimiausią aplinką; rengdamas pristatymą; kurdamas maketą) (Gerulaitis, 2013).

Siekiant ugdymo tikslo svarbu giliau pažvelgti į mokinių muzikinę veiklą, ją įvertinti ugdomuoju požiūriu. Tai padeda geriau suprasti mokinių muzikinių gebėjimų ugdymo taktiką ir stiprinti muzikos mokymosi motyvaciją. Muzika pasižymi ypatingu poveikiu. Ji daro įtaką žmogui fiziologiniu, psichologiniu, socialiniu, asmenybinu, dvasiniu aspektais. Ji „stipri“ emociju poveikiu, todėl ji tobulina emocijų intelektą, t. y. gebėjimą pajusti ir suprasti savo ir kitų jausmus. Žmogaus santykis su muzika remiasi intuicija, stimuliuojančia sąmoninį patyrimą, kūrybos impulsus. Muzikos intonacija yra muzikos kalba veikloje realizuojamas jausmo-minties pasireiškimas, svarbus dvasinio gyvenimo bruožas (Rinkevičius, 2020).

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai turėtų būti nukreipti į tokių mokymo(-si) sąlygų sudarymą, kurios padėtų atskleisti vidinį mokinio potencialą, savęs pažinimą bei judėjimą saviugdų link. Reikia suteikti galimybę pačiam mokiniui išsikelti tikslus, tokiu būdu jie gali įsitikinti, jog tikslai yra pasiekiami tik jų pačių, didesnių ar mažesnių pastangų dėka. Vienas iš svarbiausių ugdymo tikslų šiuo metu yra kūrybiškumas. Tai asmeninė kiekvieno žmogaus savybė, kuri gali būti taikoma visose ugdytinių veiklos srityse. Muzikinis kūrybiškumo ugdymas suteikia galimybę atsižvelgti į mokinių mokymosi stilių, o tai jau yra žingsnis link mokinių poreikių ir interesų realizavimo muzikiniame ugdyme.



### 1.3. Pedagogai ir atnaujinamos bendrosios programos apie muziką formaliajame ir neformaliajame ugdyme

Dabartinėmis sparčios kaitos ir globalizacijos sąlygomis, ypač aktualu sutelkti švietimo bendruomenę spartesniems pokyčiams ir pagerinti bendrojo ugdymo kokybę. 2015 m. patvirtintas Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas atspindi nuoseklią Lietuvos bendrojo ugdymo raidos kryptį – link sėkmingo kiekvieno mokinio ugdymosi atskleidžiant prigimtines dvasines, intelektines, fizines galias, sudarant visiems lygias ugdymosi galimybes. Nuosekliai tęsiant humanistinės ugdymo paradigmos ir socialinio konstruktyvizmo principų ugdyme įtvirtinimą, tęsiamos aktualios bendrojo ugdymo tobulinimo kryptys. Viena iš jų nukreipta į aktualaus, prasmingo, įtraukiančio, integralaus ir atviro mokinių poreikiams ir talentas ugdymo turinio kūrimą (Monkevičienė, Motiejūnienė, 2016).

Siekiant užtikrinti aukštesnę bendrojo ugdymo kokybę 2019 m. patvirtintos Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, kuriose nustatomos Bendrųjų programų pokyčių sritys, apimančios tikslus, ugdymosi rezultatus (kompetencijas), mokymosi turinį ir mokinių pasiekimų vertinimo kaitą. Bendrajam ugdymui keliamas uždavinys ugdyti mokinius pagal jų gebėjimus, tačiau tai mokykloms vis tebėra nemenkas iššūkis (Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, 2019).

Vadovaujantis ankščiau minėtomis gairėmis, atnaujintas muzikos dalyko turinys. Strateginiai Bendrųjų programų gairių uždaviniai yra į mokinių kompetencijas (pažinimo; socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos; kūrybinė; pilietiškumo; kultūrinė; komunikavimo; skaitmeninė) orientuotas ugdymas. Žemiau esančioje lentelėje pateikta, kaip minėtos kompetencijos susijusios su mokinių muzikiniu ugdymu, ir kaip muzika galėtų prisidėti prie kompetencijų ugdymo.

1 lentelė. **Kompetencijos muzikiniame ugdyme** (sudaryta autorės)

Kompetencija	Sąsajos su muzikiniu ugdymu
<b>Pažinimo kompetencija</b>	Įgydami muzikos žinių ir gebėjimų, mokydamiesi kritiškai mąstyti ir spręsdami muzikines kūrybines problemas, mokiniai ugdomi pažinimo kompetenciją. Muzikuodami, kurdami muziką ir jos klausydamiesi, mokiniai mokosi įveikti iškylančius iššūkius, rasti tinkamus sprendimus. Naudodamiesi muzikos kalbos elementais ir struktūromis mokiniai mokosi suvokti muziką kaip neverbalinį garsinį tekstą. Muzikos kūrinio suvokimas skatina savižiną ir saviugdą. Nagrinėdami muzikos įvairovę mokiai įgyja muzikinės kultūros pagrindų.

<p><b>Socialinė emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija</b></p>	<p>Drauge muzikuodami, diskutuodami, sprenddami iškilusias problemas mokiniai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti. Susipažįstant su kitų kultūrų, subkultūrų ir stilių muzika, bei judant pagal ją mokiniai ugdomi empatijos ir tolerancijos gebėjimus, mokosi stebėti ir jausti vienas kitą. Muzika kaip psichologinės savireguliacijos būdas – diskutuojama apie aktyvinančią ir raminančią muzikos poveikį. Ypač svarbios muzikuojant patiriamos emocijos, savižina, asmenybės ūgtis ir savivertės augimas.</p>
<p><b>Kūrybiškumo kompetencija</b></p>	<p>Muzikinis ugdymas su kūrybiškumu siejasi per kūrybines veiklas: komponavimą, improvizavimą, aranžavimą, muzikinės kultūros pažinimą ir interpretavimą. Per muzikos pamokas skatinamas muzikinės raiškos galimybių tyrinėjimas, mokinių kūryba, bei patirties refleksija. Mokiniai kelia probleminius klausimus, mokosi juos kūrybiškai spręsti ieškodami įvairių būdų, interpretuodami ir vertindami kuriamą, klausomą ir atliekamą muziką. Įprastu būdu ar pasitelkiant IKT teikiamas galimybes mokiniai derina muzikines ir kitas kūrybines idėjas.</p>
<p><b>Pilietiškumo kompetencija</b></p>	<p>Muzikos pamokose pilietiškumo kompetencija ugdoma per atskiras temas, muzikos repertuarą. Mokiniai mokosi suvokti ir paaiškinti muziką, kuri telkia ir vienija bendruomenę ir visuomenę. Mokomasi himnų, kitų svarbią simbolinę reikšmę įgijusių autorinių bei liaudies dainų. Pažintis su Lietuvos tautinių bendrijų muzika, padeda suvokti pilietinės visuomenės etninę įvairovę. Mokomasi suprasti ir pagrįsti autorinių bei gretutinių teisių reikšmę, etiško ir legalaus kūrybinių ir jų įrašų naudojimo svarbą. Mokiniai bendruomeniškai ir atsakingai prisideda prie klasės, mokyklos renginių organizavimo, dalyvavimo juose.</p>
<p><b>Kultūrinė kompetencija</b></p>	<p>Ši kompetencija apima kultūrinį išprusimą, raišką ir sąmoningumą. Mokomasi vertinti muziką kaip svarbią savo bendruomenės, tautos ir žmonijos kultūros dalį. Susipažindami su žanrų, stilių, epochų ir kultūrų muzikine įvairove. Ugdomi pozityvias nuostatas kitų kultūrų muzikos atžvilgiu, mokosi išvengti stereotipų, ugdomi empatiją. Dainuojant liaudies dainas giliau susipažįstama su sava etnine kultūra, nagrinėjant ir atliekant šiuolaikinę muziką įgyjama šiuolaikinės Lietuvos, Europos ir pasaulio muzikinės kultūros raidos tendencijų supratimą.</p>
<p><b>Komunikavimo kompetencija</b></p>	<p>Mokiniai mokosi kurti ir atlikti, klausytis ir analizuoti bei interpretuoti muzikos kūrinius. Dalyvaujant veiklose mokiniai komunikuoja ne tik žodžiais, bet ir neverbaliniu būdu. Mokomasi suvokti kūrinį kaip prasmingą muzikinį pranešimą ar tekstą, kuris perteikiamas savitomis muzikinės kalbos ir išraiškos priemonėmis. Ugdomas medijų raštingumas.</p>
<p><b>Skaitmeninė kompetencija</b></p>	<p>Muzikuodami ir kurdami muziką, mokiniai mokosi valdyti ne tik realius, bet ir virtualius muzikos instrumentus, bei kitus muzikos kūrimo įrankius. Komponuodami muziką, mokiniai mokosi sudaryti algoritmus ir juos sąmoningai taikyti. Pažintis su natų rašymo programomis padeda mokiniams mokytis natų rašto. Savo muzikavimo ir kūrybos bandymus ar pavyzdžius skaitmenina, skelbia internetinėje erdvėje, mokosi kibernetinio saugumo principų ir autorinės etikos reikalavimų. Mokomasi saugiai ieškoti reikiamos garsinės, tekstinės, vaizdinės informacijos, kritiškai ją vertinti.</p>

Matoma, kad naudojantis atnaujintu ugdymo turiniu, kuris aprėpia 7 kompetencijas, muzikinis ugdymas vyks nuosekliai ir sistemingai taikant įvairias muzikinės veiklos rūšis. Apibendrinant galima teigti, kad atnaujintas muzikinio ugdymo turinys tikėtina suteiks galimybę patirti muzikavimo džiaugsmą ir kūrybinį pasitenkinimą, plėtos mokinių muzikinę estetinę patirtį, padės pažinti savo kūrybines galias, atvers muzikinį kultūrinį horizontą, suteiks galimybę prie muzikos prisiliesti savarankiškai bei skatins tolesnio muzikavimo poreikį.

Pasak Rinkevičiaus (2020), muzikinio ugdymo turinį sudaro muzikinės kultūros materialieji ir dvasiniai objektai: muzikos kūriniai, muzikos teorijos žinios, muzikinės veiklos priemonės ir kt. Šio turinio branduolį sudaro muzikos meno intonaciškumas. Muzikinio ugdymo reikmėms naudojamas toksai ugdymo turinys, kuris optimaliai padeda ugdyti mokinių muzikinę kultūrą. Ugdomi šie asmens muzikinės kultūros bruožai: teigiamas emocinis-vertybinis santykis su vertinga muzika; plėtojama muzikinių gebėjimų ir įgūdžių sistema; teikiamos muzikos žinios; ugdomi muzikinės kūrybinės veiklos elementai. Muzikinio ugdymo turinio temiškumas – ypatingai svarbus asmenybės ugdymo muzika strateginis momentas. Asmenybės brandai daugiausia pasitarnauja tokios temos, kurios padeda muzikos kūriniais bei su jais susijusiais dalykais (kalba, etnine kultūra, gamta, istorija, šeima, tikėjimu ir kt.) atskleisti muzikoje nujaučiamą socialinių ir dvasinių santykių tikrovę. Temiškumas padeda susieti muzikos intonacinį abstraktumą su vaiko gyvenimo patirtimi, kultūros, tautiškumo, tikėjimo kontekstu (Rinkevičius., 2020).

Atnaujinta muzikos dalyko bendroji programa yra orientuota į praktiniu patyrimu grįstą muzikinio ugdymo filosofiją, kuri skelbia, kad visavertis muzikinis ugdymas turi apimti ir muzikos mokymąsi, o ne vien mokymąsi apie muziką. Būtinai visaverčio muzikinio ugdymo komponentai, kurie padėtų mokiniams išjausti muziką ir ugdytų muzikos mėgėją yra muzikavimas ir muzikinė kūryba. Atsižvelgiant į tai, formuojami muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai bei trys pasiekimų sritys: muzikavimas, muzikinė kūryba bei muzikos reiškinių ir kontekstų pažinimas. Šios trys pasiekimų sritys iškelia tris dalyvavimo muzikinėje veikloje rūšis: kūrėjo, atlikėjo ir klausytojo. Visapusiškas muzikinis ugdymas įmanomas tik tuomet, kai mokinys turi galimybę patirti visus šiuos tris dalyvavimo muzikinėje veikloje būdus. Praktikoje pastebima, kad vien į pasyvų muzikos klausymąsi ir jos aptarimą orientuotas muzikos mokymas yra beprasmis, neefektyvus, neatnešantis mokiniams praktinės naudos ir nesuteikiantis muzikavimo prasmės (Velička, Girdzijauskas, ir kt., 2021).

Pamoka yra viena iš svarbiausių bei sudėtingiausių pedagoginio kontakto formų. Jos esmę sudaro mokymo-auklėjimo proceso organizavimas, kurį inicijuoja ir įgyvendina mokytojas kartu su mokiniais. Muzikos pamoka – tai pamoka, kurioje remiantis mokytojo ir mokinių menine pažintine

veikla atskleidžiamas muzikos kūrinio meninis prasminis turinys ir tuo pagrindu sprendžiami muzikos mokymo ir muzikinio auklėjimo uždaviniai; plėtojamas emocinis-dvasinis santykis su muzikos kūrinuose įkūnytomis grožio-gėrio vertybėmis ir su tų vertybių raiška gyvenime; įsisavinamos kultūriškai reikšmingos žinios, kurios sieja muziką ir žmoniškumo vertybes; ugdomi muzikiniai gebėjimai ir įgūdžiai naudotis muzikos kalba, reprodukuoti muziką, ją kurti (Rinkevičius, 2020).

Šiuolaikinė muzikos pamoka – įvairi ir daugiamatė, apimanti daugybę veiklos rūšių: muzikavimą, dirigavimą ir reagavimą į muziką judesiu, kūno perkusiją, ritmavimą ir solfedžiavimą, natų skaitymą ir natų rašymo pratybas, muzikos teorijos ir muzikos istorijos elementus, muzikinę kūrybą, pasitelkiant improvizavimą, komponavimą, aranžavimą, muzikos klausymąsi ir jos aptarimą. Muzikos pamokos turi būti produktyvios ir naudingos. Tai įvyks tik tuomet, kai minėtos įvairios muzikinės veiklos rūšys bus siejamos ne tik tarpusavyje, bet ir grindžiamos vienos kitomis, kai laikomasi muzikinio ugdymo logiškumo, nuoseklumo, integralumo principų (Velička, Girdzijauskas, ir kt., 2021).

Pamoka – tai savotiška scena, kurioje organizuojamas ugdymo procesas. Jo kokybę taip pat lemia išankstinis mokytojo pasirėngimas – ugdymo proceso planavimas. Ugdymo planas pamokai – mokytojo rengta metodinė medžiaga, kurioje numatoma ugdymo proceso pamokoje eiga, priemonės ir sąlygos. Tai pagrindinis mokytojo pedagoginės veiklos orientyras pamokoje. Pamokos planas turi būti pritaikytas ne tik pamokos tipui, temai, bet ir konkrečiai klasei. Gerai parengti mokytojo darbo planai yra sėkmingos pamokos prielaida. Mokymosi procesas prasideda nuo susidomėjimo nauja mokomąja medžiaga, nuo teigiamos mokymosi motyvacijos formavimosi(-si). Šis etapas pamokoje yra vienas svarbiausių. Teigiamą mokymosi motyvaciją skatina probleminės mokymo(-si) situacijos. Tradicinėje naujų žinių teikimo pamokoje problemines situacijas rekomenduotina sudaryti formuluojant naują pamokos temą, skelbiant pamokos tikslus. Planuodamas pamoką mokytojas turi atsižvelgti į tai, kad pamokos pirmoje pusėje būtų pasiekti pagrindiniai didaktiniai tikslai. Pavyzdžiui, jei pamokos pagrindinis didaktinis tikslas – supažindinti mokinius su nauja mokomąja medžiaga, patartina šį tikslo siekti pirmoje pamokos dalyje (Pečiuliauskienė, 2011).

Paprastai vaikai (kaip ir suaugusieji) nustoja domėtis tais dalykais, kurie jiems yra neaiškūs, nekonkretūs, nesuprantami. Be to, tai, ko jie mokosi, turi turėti sąsajų su jų aplinka, patirtimi, turi būti pritaikoma kasdienėje veikloje – tai padės suvokti to, ko mokosi, ir paties mokymosi vertę. Taip pat svarbu, kad iškelti uždaviniai būtų tokie, kurių sprendimas priklausytų nuo paties mokinio, o ne nuo kitų (Kazlauskienė, 2018).

Atnaujinta muzikos dalyko programa siekiama, kad mokiniai išgyventų muzikavimo džiaugsmą ir kūrybinį pasitenkinimą, dalyvaudami muzikos kūrimo, atlikimo, suvokimo procese,

puoselėdami bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, įveikdami muzikinius iššūkius patirtų savivertės augimą. Per muzikavimo, kūrybos ir muzikos klausymosi praktiką plėtotų savo asmeninę, kultūrinę tapatybę, asmeninę patirtį, sąmoningai ir argumentuotai rinktūsi atliekamą bei klausomą muziką. Atsižvelgiant į meno kūrinių socialinį kultūrinį, istorinį kontekstą, siekiama, kad mokiniai ugdytūsi gebėjimą kritiškai vertinti muzikinę kultūrą, pažintų kūrinių žanrų ir stiliaus bruožus, puoselėtų pagarbą savo šalies muzikinės kultūros tradicijoms, ugdytūsi pagarbą ir empatiškumą kitų kultūrų muzikai (Velička, Girdzijauskas, ir kt., 2021).

Šiuolaikinis muzikinis ugdymas atveria mokytojui daug galimybių tapti ne tik žinių pateikėju, bet ir gebėti organizuoti kuo įdomiau muzikinio ugdymo procesą, būti kūrybišku, aktyviu, nepriklausomu nuo vieno vadovėlio ar temos. Šiuolaikinė muzikos pamoka kelia daug įvairių tikslų, tačiau geros pamokos pagrindiniu tikslu tampa aktyvus mokytojo noras dirbti, aiški pozicija, tikslūs ir teisingi siekiai. Nuo mokytojo noro, jo gebėjimo pasiruošti muzikos pamokai ir požiūrio priklauso muzikos pamokos kokybė. Valiulienė teigia, kad planuodamas muzikos pamokas mokytojas turėtų atsižvelgti ne vien tik į mokomosios medžiagos parinkimą, bet ir į daugelį kitų dalykų: mokinių amžiaus ypatumus, jų žinias, gebėjimus, mokinių poreikius, interesus. Planuodamas pamoką mokytojas turėtų atsižvelgti ne tik į tam tikrų žinių suteikimą, bet turėtų pratinti mokinius mąstyti apie ateitį, mokyti juos rasti įvairius ryšius tarp faktų bei procesų. (Valiulienė, 2014).

Rekomenduojama mokinius įtraukti į mokymosi planavimą. Tai juos skatina imtis atsakomybės už savo mokymąsi, stiprėja jų motyvacija. Kiekvienas ugdymo proceso dalyvis realizuoja savo lūkesčius keldamas konkrečius mokymosi uždavinius ir siekdamas juos įgyvendinti. Mokytojo ir mokinio planuojamas ugdymo procesas, kurį Wiliam (2011) įvardija bendrakūra (angl. co-creation), neišvengiamai veda į sėkmę. Mokytojas šiame procese moderuoja diskusiją ir dėl savo turimos patirties ir dalyko žinių gali kurti tokią atmosferą, kai mokiniai patys priartėja prie savo mokymosi tikslų ir sėkmės kriterijų (Kazlauskienė, 2018).

Atnaujintoje muzikos dalyko programoje išskiriamos trys esminės pasiekimų sritys: muzikavimas, muzikos kūryba ir muzikos reiškinių bei kontekstų pažinimas. Šios pasiekimų sritys apima tris muzikinės veiklos rūšis, kurios viena kitą papildo ir glaudžiai siejasi tarpusavyje, tai muzikos kūrimas, muzikos atlikimas ir muzikos klausymasis (Velička, Girdzijauskas, ir kt., 2021). Atnaujintose muzikos dalyko metodinėse rekomendacijose atsižvelgiant į mokinių raidos ypatumus, muzikos dalyko turinį ir pasiekimų aprašus, veiklos ir metodai dėstomi dviejų klasių koncentrais. Remiantis atnaujinta muzikos dalyko programa, žemiau esančioje lentelėje pateikiamas 5 – 10 klasių muzikos mokymo turinys.

2 lentelė. **Atnaujintas muzikos mokymo turinys** (sudaryta autorės)

<b>5-6 klasės</b>		
<p>Mokiniai <i>skatinami muzikuoti įvairiomis formomis</i> (su visa klase, grupelėmis, solo, dainuoti a cappella ir su pritarimu), išbandyti grojimą melodiniais, ritminiais, harmoniniais instrumentais. Siekiama ugdyti mokinių kūrybiškumą ir artistiškumą. Klausymosi ir muzikavimo repertuaras padeda plėsti mokinių kultūrinį horizontą, įtraukiant įvairių stilių, skirtingų žanrų ir kultūrų muzikos pavyzdžius. Muzikuojant, kuriant, klausantis muzikos ir ją analizuojant, plėtojama mokinių muzikinės kalbos patirtis, turtinamas muzikinės kalbos žodynas, muzikos elementų ir struktūrų supratimas. Turtėjanti mokinių muzikinės kalbos patirtis, ritmavimo bei solfedžiavimo įgūdžiai, natų skaitymo pradmenys svarbūs tolesniems ugdymo koncentrams.</p>		
<b>MUZIKAVIMAS (dainavimas, grojimas)</b>	<b>MUZIKOS KŪRYBA (improvizavimas, aranžavimas komponavimas)</b>	<b>MUZIKOS REIŠKINIŲ IR KONTEKSTŲ PAŽINIMAS</b>
<p>Prenkant muzikavimui tinkamą repertuarą, <i>būtina atsižvelgti į bendrą muzikinį klasės lygį ir mokinių individualaus muzikinio pasirengimo skirtynes</i>. Ypač rekomenduojama mokytis groti išilginėmis fleitomis (lavina mokinių derminį ir melodinį mąstymą, padeda suvokti melodiją sudarančių natų ryšius, bei įprasmina natų rašto mokymąsi) ir ukulelėmis (lavina harmoninį mąstymą). Turinio idėjos susijusios su muzikinės kalbos elementų ir struktūrų pažinimu, muzikos žanrų ir formų įvairovės nagrinėjimu, kitų kultūrų muzikos pavyzdžiais. Renkantis muzikavimo repertuarą, būtina atsižvelgti į kūrinių dermę, metrą, stilių įvairovę, kultūrinį kontekstą. Muzikavimui skirti kūriniai turėtų sietis su nagrinėjamomis muzikinės kultūros temomis ir atskleisti pasirinkto žanro ypatumus.</p>	<p>Susipažįstama su muzikinės kalbos elementais ir struktūromis, nagrinėjamos įvairios jų panaudojimo kūryboje galimybės, eksperimentuojama. Prenkant kūrybos užduotis, <i>būtina atsižvelgti į skirtingą klasės mokinių muzikinio pasirengimo lygį</i>. Įvairios improvizavimo ir komponavimo užduotys padeda mokiniams prisiminti ir pakartoti svarbiausias muzikos teorijos sąvokas, mokytis jas taikyti praktiškai. Būtina pakartoti gamą, dermės laipsnius, pagrindinius intervalus (neskirstant jų į didžiuosius ar mažuosius) oktavos ribose, nes tai pagrindinė medžiaga trumpų melodijų komponavimui.</p>	<p>Renkantis kūrinius muzikos klausymuisi <i>būtina atsižvelgti į mokinių muzikinę patirtį, jų interesus ir kultūrinį akiratį</i>. Temas ir kūrinius tikslinga pateikti, kad jie vestų nuo žinomo link mažiau žinomo, nuo mokiniams įdomios priimtinos muzikos link mažiau pažįstamos. Ugdymo požiūriu ypač veiksminga muzikos klausymąsi jungti su muzikos atlikimu ir kūryba.</p>
<b>7-8 klasės</b>		
<p>Šiame konkente <i>daugiausia dėmesio skiriama paauglių muzikinės tapatybės paieškoms</i>. Skatinamas populiariosios muzikos žanrų ir pasaulio muzikinių kultūrų įvairovės pažinimas. Repertuaras sudaromas taip, kad apimtų pramoginės ir populiariosios muzikos žanrų ir stilių įvairovę. Akcentuojami pasirinkimo aspektai, muzikos svarba kuriant savo</p>		

kultūrinę tapatybę bei įtaką kasdienio gyvenimo kokybei. Mokiniai susipažįsta su muzikos stilių įvairove, socialiniais kontekstais. Skatinamas susidomėjimas kitokia, nei moksleiviai mėgsta, muzika, ugdoma pagarba kultūrų ir vertybių įvairove, empatiškumas. Mokomasi pažinti muziką, nagrinėti ir lyginti kūrinius. Muzikavimo ir kūrybos praktika siejama su nagrinėjamų kultūrų muzikos pavyzdžiais ir stiliais.

<b>MUZIKAVIMAS (dainavimas, grojimas)</b>	<b>MUZIKOS KŪRYBA (improvizavimas, aranžavimas komponavimas)</b>	<b>MUZIKOS REIŠKINIŲ IR KONTEKSTŲ PAŽINIMAS</b>
<p>Šias klases lankantys mokiniai jau turi savo mėgstamus muzikos stilius ir atlikėjus. Jų vertybiniai pasirinkimai dažniausiai skiriasi nuo suaugusiųjų, todėl muzikavimui skirtą repertuarą reikia konstruoti taip, kad jis turėtų kiek įmanoma platesnę pramoginės ir populiariosios muzikos žanrų ir stilių spektrą, atskleistų šios muzikos kontekstų ir išraiškos įvairovę. Sudarant muzikavimui skirtą repertuarą, reikėtų rinktis ryškius, meniškai vertingus skirtingų žanrų pavyzdžius, atskleidžiančius tų žanrų ypatumus ir taip parodant įvairesnes ir platesnes kūrinių pasirinkimo galimybes. Tikėtina, kad skirtingi tos pačios klasės mokinių pasirinkimai smarkiai skirsis. Ši individualių skonių ir požiūrių įvairovė atveria galimybes prasmingoms diskusijoms.</p>	<p>Atsižvelgiant į šių klasių mokinių muzikinius interesus ir pomėgius, jų susidomėjimą populiarią ir pramoginę muziką, pravartu supažindinti mokinius su būdingus įvairių žanrų muzikinės kalbos elementais ir struktūromis, būdingomis stilistinės raiškos priemonėmis. Verta supažindinti su 12-kos taktų bliuzo forma, harmonija derme, pasimokyti improvizuoti ir komponuoti bliuzo formos dainas, prieš tai pasiklausius pavyzdžių ir išanalizavus jų formą, melodiką ir harmoniją.</p>	<p>Didžiausias dėmesys skiriamas pasaulio muzikinių kultūrų ir subkultūrų įvairovei, įvairių žanrų populiariosios muzikos sociokultūriniais kontekstams. Ypač naudinga išsamiau panagrinėti pasaulio kultūrų muzikos stilius, žanrus, bruožus, kultūrinius ir socialinius ypatumus, susipažinti su muzikos instrumentais.</p>

**9-10 klasės**

Pasitelkiant muzikavimą, kūrybą ir klausomos muzikos nagrinėjimą, siekiama ugdyti nuodugnesnį muzikos stilių supratimą. Mokomasi atlikti įvairesnės sudėties skirtingų stilių ir žanrų vokalinę ir instrumentinę muziką, skatinama muzikuoti grupelėmis, dainuoti dviem ar daugiau balsų, mokomasi akomponuoti. Mokiniai skatinami kurti pagal nagrinėjamos muzikos pavyzdį ar ruošinį, mokomasi pasirinkti komponavimo būdus, strategijas ar technikas, siekiama atskleisti pasirinkto žanro supratimą, demonstruoti muzikinio stiliaus nuovoką. Klausantis muzikos pavyzdžių bei juos nagrinėjant, siekiama ugdyti muzikos istorinio, kultūrinio ir socialinio konteksto supratimą, analizuojamos sąsajos su kitais menais, literatūra. Ieškoma glaudesnių prasminių muzikos ryšių su asmeniniu mokinių gyvenimu. Nagrinėjant istorinių stilistinių epochų muzikos pavyzdžius, gilinamas istorinio konteksto supratimus, pabrėžiamas ryšys su istorija, išryškinamos istorinių muzikos stilių sąsajos su kultūros istorijos epochomis.

<b>MUZIKAVIMAS (dainavimas, grojimas)</b>	<b>MUZIKOS KŪRYBA (improvizavimas, aranžavimas komponavimas)</b>	<b>MUZIKOS REIŠKINIŲ IR KONTEKSTŲ PAŽINIMAS</b>
<p>Siekiant ugdyti gilesnį įvairių muzikos stilių supratimą pasitelkiamos įvairesnės muzikavimo formos, skatinama muzikuoti grupelėmis, dainuoti vienu, dviem ar daugiau balsų. Muzikavimo repertuarą turėtų sudaryti skirtingų stilių ir žanrų vokalinė bei instrumentinė muzika. Vertėtų daugiau iniciatyvos skirti tiems mokiniams, kurie papildomai mokosi muzikos, nes šie mokiniai gali reikšmingai prisidėti pamokoje organizuojant gyvo muzikavimo procesą. Muzikavimo veiklą tikslinga organizuoti taip, kad klasė taptų besimokančiųjų bendrija, kuomet mokiniai muzikavimo įgūdžių moko vieni kitus. <i>Muzikavimas turėtų būti organizuojamas atsižvelgiant į mokinių kasdienio muzikinio gyvenimo poreikius.</i> Mokiniai skatinami akomponuoti pasirinktoms ar savo sukurtoms dainoms.</p>	<p>Šių klasių mokiniai jau turi pakankamai žinių ir muzikinės patirties, <i>padėsiančios sąmoningiau užsiimti muzikine kūrybine veikla.</i> Rekomenduojama daugiau dėmesio skirti trims kūrybos aspektams: 1. Mokymuisi pritari autorinei dainai, kuomet mokiniai mokosi aranžuoti pritarimus, akomponuoti pasirinktoms ar savo sukurtoms dainoms. 2. Autorinės dainos kūrybai, kurios metu mokiniai naudoja pačių poeziją ar pasirinktas kitų poetų eiles, remiasi anksčiau įgytomis muzikos teorijos žiniomis. 3. Originali instrumentinė, vokalinė ar vokalinė instrumentinė kompozicija, kurios tikslas pažintis su modernios ar postmodernios muzikos komponavimo būdais ir technikomis. Mokiniai mokosi kūrybiškai pritaikyti pasirinktą priemonę ar techniką, apie kurią sužinojo per ankstesnes muzikos pamokas.</p>	<p>Šiame konkrece tikslinga su mokiniais aptarti ir panagrinėti muzikos socialinių funkcijų įvairovę (emocinės išraiškos, estetinio pasigėrėjimo, pramoginė, komunikacinė, simbolinės reprezentacijos, fizinio atsako, socialinių normų laikymosi užtikrinimo, socialinių institucijų ir religinių ritualų patvirtinimo, kultūros tęstinumo ir stabilumo, visuomenės integravimo), pateikiant įvairių pavyzdžių ir parodant muzikos taikymo galimybių įvairovę. Taip pat vertėtų nuodugniau paanalizuoti Vakarų muzikos istorinius stilius, aptarti būdingiausias jų bruožas ir asmenybes. Pažintis su istoriniais muzikos stiliaus neturėtų virsti vien muzikos istorijos disciplina. Būtina ieškoti gilesnių sąsajų, tai padės muzikos istorijos reiškinis mokiniams pateikti aktualiai, patraukliai, skatins vertingas pažintines diskusijas. Taip pat nevertėtų pamiršti kitų aktualių ir įdomių temų jaunimui. Vertėtų panagrinėti elektroninių instrumentų atsiradimą, jų raidą, paminėti kai kuriuos žymiausias kūrėjus, aptarti elektroninės šokių muzikos stilius. <i>Atsižvelgiant į tai, jog mokiniai šiuolaikinės muzikos kryptis dažniausiai išmano kur kas geriau nei mokytojai,</i> ugdomąja</p>



		veiklą vertėtų organizuoti projektinio darbo metodu.
--	--	--

Apibendrinant galima teigti, kad atnaujintoje muzikos dalyko programoje, muzikos mokymo turinys turi būti pateikiamas atsižvelgiant į itin nevienodą mokinių muzikinių gabumų, gebėjimų ir muzikinio pasirengimo lygį, mokinių muzikinius interesus ir pomėgius, jų susidomėjimą populiariąją ir pramogine muzika. Siekiant, kad motyvuojančią mokymosi sėkmę patirtų visi mokiniai, nepaisant skirtingų jų muzikinių gabumų ar muzikinio pasirengimo lygio, reikia ugdomąją veiklą per muzikos pamokas organizuoti taip, kad klasė taptų besimokančiųjų bendruomene. Kad mokiniai galėtų muzikos pamokoje įgytus muzikinius įgūdžius aktualizuoti reikia juos skatinti dalyvauti klasės, mokyklos, miesto ar neformalioje aplinkoje vykstančiuose renginiuose.

Neformalusis vaikų ugdymas yra viena sudedamųjų Lietuvos švietimo sistemos dalių. Vaikų laisvai pasirenkamų veiklų po pamokų apibūdinimui vartojamos sąvokos: neformalusis vaikų švietimas, vaikų užimtumas, saviraiška, neformalusis ugdymas, popamokinė veikla ir kt. Neformaliojo švietimo sąvoka apima ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą bei vaikų ir suaugusiųjų neformalųjį ugdymą (Miknaitytė, 2020).

Didėjanti kokybiško laisvo laiko praleidimo reikšmė šiuolaikiniams vaikams ir jaunuoliams, reikalauja visai naujo požiūrio į formalųjį ir neformalųjį švietimą. Europos Taryba padarė išvadas, kad formaliojo švietimo sistema, veikianti izoliuotai, negali atlikti nuolatos daugėjančių technologijų, socialinių ir ekonominių pokyčių, todėl turi būti praturtinta neformaliojo švietimo patirtimi. Reikia pripažinti nevyriausybinės organizacijas kaip partnerius ilgalaikėje perspektyvoje ir neformalųjį švietimą padaryti visiems prieinamą (Paurienė, 2012).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011), neformalusis švietimas apibrėžtas kaip švietimas, kurio paskirtis tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Neformaliajam vaikui švietimui priskiriamos ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011). Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012), Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) vartojamą sąvoką *neformalusis vaikų švietimas* siūloma keisti sąvoka *pasirenkamasis vaikų ugdymas*, kurio paskirtis pagal bendrojo ugdymo programas tenkinti besimokančių vaikų ir jaunimo pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012).

Muzika yra vienas iš svarbiausių veiksnių vaikų neformaliajame ugdyme, kuris gali tapti puikia priemone vertybinių nuostatų diegimui. Neformaliojo muzikinio ugdymo paskirtis – ugdyti muzikinius gebėjimus, tenkinti vaikų pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Svarbu, kad

vaikas muzikinėje veikloje dalyvautų savo noru, jaustų pasitenkinimą muzikuodamas, nes tik tokiu atveju bus patenkinamas jo muzikinis poreikis. Muzikinė neformalioji veikla turėtų būti ta, kurioje vaikas galėtų įgyvendinti saviraiškos poreikį, atrastų galimybę tobulinti savo gebėjimus ir pasijustų laimingas. Vienas iš tinkamiausių įrankių vaiko muzikalumui, individualumui, saviraiškai ir kūrybiškumui ugdyti yra neformalusis muzikinis ugdymas, kuris taip pat turi didelę įtaką socialinėms ir asmeninėms vaiko kompetencijoms ugdytis (Miknaitytė, 2020).

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojas planuodamas muzikos pamokas turi atsižvelgti į mokinių amžiaus ypatumus, jų žinias, gebėjimus, poreikius bei interesus. Kad mokymosi sėkmę patirtų visi mokiniai, reikia klasę paversti besimokančiųjų bendruomene. Neformalusis muzikinis ugdymas yra saugi erdvė, kurioje jaunas žmogus gali būti savimi, nebijodamas klysti bei eksperimentuodamas įgyvendinti saviraiškos poreikius.

## 2. MUZIKINIAI PAAUGLIŲ POREIKIAI IR INTERESAI

### 2.1. Poreikių ir interesų apibrėžtis metodinėje literatūroje

Lietuva į 1990 metais į paskelbtą nepriklausomybę įžengė jau turėdama savo švietimo ateities projektą – Tautinės mokyklos koncepciją, parengtą norint pertvarkyti SSRS švietimą. SSRS švietimas buvo visuotinis ir valstybės garantuotas, tačiau tuo pat metu sutelktas į vieną centrą, vienodomis formomis. Visos imperijos mokiniai buvo mokomi pagal vienodas patvirtintas programas. Nebuvo paisoma nei sąjunginių respublikų bei sričių nacionalinių skirtumų, nei individualių galimybių, polinkių, poreikių skirtumų, nepalikta erdvės ir teisės rinktis – bendrasis išsilavinimas reiškė visiems vienodą žinių ir gebėjimų rinkinį. Mokyklinių dalykų programos buvo sudarytos pagal akademinę mokslo sistemos logiką, o ne pagal savęs ir pasaulio pažinimą. Ugdomas asmuo turėjo gebėti prisitaikyti prie visuomenės, todėl buvo skatinamas konformizmas (konformizmas – prisitaikėliškas elgesys, pasyvus esamos tvarkos, vyraujančių nuomonių, standartų, stereotipų, tradicijų priėmimas veikiant išorinėms sąlygoms ir aplinkybėms, savo nuomonės neturėjimas ar jos atsisakymas (Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2023-01-14)), o ne individualumas, savarankiškumas, iniciatyvumas ir kūrybingumas (Vaicekauskienė, 2013).

Mokykla galėjo tapti humaniška, pasiekianti iškeltų ugdomųjų uždavinių tik tuo atveju, jeigu praktiškai o ne deklaratyviai būtų besiremianti įgimtomis vaiko galiomis, jų plėtojimu, galimybių sudarymu sėkmingai lavintis skirtingų gebėjimų, interesų ir polinkių mokiniams. Fizinės ir intelektualinės mokinių galimybės iš prigimties yra skirtingos, todėl mokiniai turi būti mokomi pagal savo galimybes. Mokymo turinys negalėjo būti visiems vienodas, jis turėjo būti diferencijuojamas bei pagal galimybės individualizuojamas (Jevsejevienė, Paurienė, 2013).

1988 metais Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija patvirtino Profilinio mokymo modelį ir profilinio mokymo planus. Mokymo profiliavimas buvo svarbus švietimo reformos žingsnis, kuriuo buvo siekiama „demokratizuoti, humanizuoti ir individualizuoti ugdymo procesą, padaryti jį veiksmingesnį, geriau tenkinantį besikeičiančius visuomenės poreikius“ (p. 1). Vienas iš pagrindinių švietimo reformos prioritetų buvo orientacija į moksleivių poreikius. Šis požiūris išskėlė svarbiausius mokymo profiliavimo uždavinius, padėsiančius mokiniui: rinktis tinkamiausią, jo polinkius, interesus ir gabumus atliepiančią ugdymo kelią; stiprinti mokymosi motyvaciją; įgyti papildomų žinių ir gebėjimų; tinkamai pasiruošti tolesnėms studijoms bei mokymuisi visą gyvenimą, bei optimizuoti mokymosi krūvį, mažiau laiko skiriant tiems dalykams, kuriems mokinys neturi ryškesnių gabumų ir polinkių (Įsakymas dėl Profilinio mokymo modelio ir profilinio mokymo planų, 1998).

Siekiant dar labiau atsižvelgti į mokinių poreikius, gebėjimus bei interesus, 2006 metais profilinis mokymas pakeistas lankstesne ugdymo sistema, kuri suteikė galimybę besimokančiam laisviau formuoti individualų ugdymo planą pagal savo gebėjimus, interesus ir lūkesčius (Jevsejevienė, Paurienė, 2013). 2007 metais patvirtintoje „Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijoje“ apibrėžtas aiškus principas, kad ugdymo turinys turi būti diferencijuojamas, individualizuojamas, pritaikomas mokinių amžiaus tarpsniams, turimai patirčiai, poreikiams, gebėjimų lygiui, mokymosi stiliams. Vienas iš pagrindinių 2006-2012 metais iškeltų ugdymo proceso turinio prioritetų, buvo orientuota į paauglystės amžiaus tarpsnio mokinius. Buvo siekiama didinti mokymosi krypties pasirinkimo galimybes 14-19 metų mokiniams, kad jie turėtų geresnes sąlygas išsiaiškinti savo poreikius ir interesus ir apsispręsti dėl tolimesnio mokymosi ar būsimos profesijos (Įsakymas Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo, 2007).

Ugdymo diferencijavimo ir individualizavimo principas apibrėžiamas ir 2011 metų Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme, 27 straipsnyje „Mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, švietimo programų modulius, dalykų kursų programas. Mokinys taip pat renkasi švietimo programą vykdančią mokyklą, kitą švietimo teikėją, mokymosi formą.“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011, p. 11).

Ugdymo turinio kaitą lėmė daugybė veiksnių: politiniai, ekonominiai, socialiniai, kultūriniai visuomenės gyvenimo pokyčiai, edukologijos mokslo raida, tyrimų duomenys apie ugdymo tikslų įgyvendinimo rezultatus. Svarbiausi šiuolaikinio švietimo siekiniai taikliai įvardyti UNESCO Delorso pranešime „Mokymasis: vidinis lobis“ (1996) – tai mokymasis gyventi kartu, mokymasis žinoti, mokymasis veikti ir mokymasis būti. Taigi šiuolaikinio ugdymo esmę trumpai nusakyti galima taip: svarbiausia dėmesį sutelkti į mokinio asmenybės ugdymą, į jo paties aktyvų, sąmoningą mokymąsi, suteikiant mokiniui tinkamą paramą, kad jis išsiugdytų gyvenimui svarbių kompetencijų (Motiejūnienė, 2009).

Įsitvirtinus į ugdytinių poreikius ir ugdymo(-si) rezultatus orientuotam turiniui, kinta ir ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų pobūdis. Pavyzdžiui, naujausiuose dokumentuose (Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo atnaujinimo ir diegimo strategija, 2007; Pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programų aprašas, 2015) jau laikomasi principų, vedančių nuo sistemos, nuo indėlio (programos turinys, laikas, medžiaga, metodai) link mokymosi proceso rezultatų (ką jaučia, žino, supranta ir geba padaryti baigęs mokyklą mokinys). Tai labai svarbus žingsnis, įtvirtinant susitarimus įvairiuose ugdymo proceso lygmenyse (valstybės, steigėjo,

mokyklos, paties mokytojo) dėl visų proceso dalyvių funkcijų formuojant, įgyvendinant ir vertinant ugdymo turinį (Žadeikaite, 2016).

Ugdymo turinį sudaro tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos. Konkretus ugdymo turinys kuriamas ir sistemingai atnaujinamas atsižvelgiant į atitinkamos grupės ar tipo mokyklai keliamus ugdymo, mokymo ir studijų tikslus, besikeičiančios socialinės ir kultūrinės aplinkos lemiamus Lietuvos visuomenės poreikius, vietos ir mokyklos bendruomenės reikmes, taip pat mokinių ir studentų turimą patirtį, ugdymosi poreikius ir interesus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

Klasikinės didaktikos požiūriu, mokymo turinį sudaro sisteminiai dalykai. Siūloma studijuoti klasiką bet kuriame mokinio amžiaus tarpsnyje, nes ji sudaro visų sričių žinių pagrindus, brandina intelektą ir parengia vėlesniam profesiniam mokymui. Tradicinėje pradinėje mokykloje daug dėmesio buvo skiriama profesiniam ir priešprofesiniam parengimui. Objektivistų, palaikančių klasikinį požiūrį į mokymo turinį, nuomone, visi mokiniai turi mokytis pagal standartizuotą mokymo programą. Šiuolaikinės didaktikos šaltiniai į mokymo turinį žvelgia iš kitų pozicijų – siekia jo lankstumo ir sisteminio atnaujinimo. Pasak neohumanistų, mokymo turinys – tai mokinių stimuliuojanti mokymo emocinė aplinka, suteikianti galimybę plėtoti mokinio pažintinės veiklos iniciatyvą, ugdyti jo savireguliaciją ir atsakomybės jausmą. Mokymo programos yra atviros, todėl ir mokynys, ir mokytojas gali pasirinkti vieną ar kitą mokinio interesus atitinkantį dalyką. Humanistai teigia, kad mokymo turinį mokiniai suvokia remdamiesi savo tikslais, interesais bei poreikiais. Konstruktyvistų nuomone, programa, kuria perteikiamas mokymo turinys, nebelaikoma svarbią informaciją perduodančiu dokumentu, bet, priešingai, rinktiniu tam tikrų mokymosi įvykiu ir veiklų, per kurias mokiniai ir mokytojai kartu svarsto turinį (Šiaučiukėnienė, 2011).

Palaiapsniui plačioji ugdymo turinio samprata pakeitė siaurą, dalyko programomis apribotą mokymo turinį (Nagročkaitė, 2015). Ugdymo turinio kaip kompleksiško ir sudėtingo reiškinių, virstančio realybe tik klasėje bendraujant mokytojui su mokiniais konkrečios mokyklos kontekste, nuostatos plėtojamos ne vieną dešimtmetį (Motiejūnienė ir Žadeikaitė, 2009; Zaleskienė, 2014; Salienė ir Toleikytė, 2014; Petruškevičiūtė, 2015). Palaiapsniui tiek švietimo dokumentuose, tiek ir ugdymo praktikoje įsitvirtina požiūris, kad ugdymo turinys (Warring ir Evans, 2016) apima mokinių jau turimą patirtį, mokymo programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo(-si) priemones. Svarbu pažymėti, kad ir naujausiuose švietimo dokumentuose (Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, 2011; Bendrosiose programose, 2008, 2011; Pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programų apraše, 2015, Geros mokyklos koncepcijoje, 2015) taip pat įtvirtinama plati ugdymo samprata, apimanti ne tik nacionaliniu lygmeniu kuriamą

ugdymo turinį, bet ir mokyklos, mokytojo projektuojamą ir įgyvendinamą ugdymo procesą (Žadeikaitė, 2016).

Mokymo turinys – sena mokymo problema. Iki naujųjų laikų tikrovės pažinimo rezultatai buvo labai riboti. Komenskis manė, kad reikia mokytis visko. Pestalocis suprato, kad visko vaikų išmokyti neįmanoma – mokykla tik turi suteikti tikrovės pažinimo elementų (elementariojo mokymo teorija). Vėliau kuriantis ir tobulėjant gimnazijoms, įvedant vis daugiau mokomųjų dalykų, imta nesitenkinti vien tikrovės pažinimo elementais, pradėta kalbėti apie mokslo pagrindus. Tipiškas principas– atrinkti pavyzdžius, kurie padėtų suprasti visą nagrinėjamą dalyką (Šiaučiukėnienė, 2011).

Tyrimais grindžiamo ugdymo turinio svarbą patvirtina ir naujausi moksliniai tyrimai (Duoblienė, 2011; Waring ir Evans, 2016) ir jų interpretacijos padeda tobulinti ugdymo turinį kaip vieną iš svarbiausių ugdymo proceso veiksnių. Lietuvoje atliktų tyrimų (Targamadzė, 2010) išvados sudaro galimybes analizuoti mokinių mokymo(-si) esmines didaktines problemas ir jų kilties priežastis bendrajame ugdyme, leidžia identifikuoti esminius trukdžius, susijusius su paradigminėmis mokytojo nuostatomis. Pavyzdžiui, mokytojai, numatydami mokymo(-si) tikslus ir uždavinius, pagrindinį vaidmenį mokymo(-si) procese skiria ne mokiniams, bet sau. Taip pat išryškinta, kad mokymo(-si) tikslai ir uždaviniai dažniausiai kildinami tiesiogiai vadovautis švietimo dokumentais, todėl daugeliu atvejų išlieka direktyvūs ir formalizuoti (Žadeikaitė., 2016).

Muzikiniam vaikų skoniui ir jų gebėjimui suvokti muziką įtakos turi auklėjimas, šeimos tradicijos, aplinka, draugai, bendraminčiai. Taip pat didelę įtaką muzikinių skonių ir poreikių formavimuisi turi visuomeninė, socialinė ir kultūrinė aplinka. Šiais laikais atsirado daug naujų muzikos raiškos erdvių, kurios lengvai pasiekiamos jaunam, besiformuojančiam žmogui, tai televizija, išmanūs įrenginiai, kuriuose labai lengvai galima rasti muziką, jos klausyti parsisiūsti, radijo stotys. Katkus (2015) rašo, kad „Naujasis sintetizmas, manipuliuojamas garsais, montažu, teatriniais ir techniniais efektais, regis, laužo visas žanrines ribas. Bet kartu išlieka tvirtas ryšys tiek su tradiciniais muzikos institutais, koncertais, festivaliais, įrašų industrija, kaip specifiniais muzikos sklaidos būdais, tiek su muzikos daiktais ir su praeiti“ (Katkus, 2015, p. 123).

Apibendrinant galima teigti, kad įvairių ugdymo doktrinų istorinė analizė rodo, jog visos jos vis labiau orientuojamos ne į pedagogą, ne į jo profesinių gebėjimų demonstravimą, o į mokinį, į jo gebėjimų realizavimą. Vis labiau įsitvirtina individualizuotas ugdymas, požiūris, kad visi žmonės yra skirtingi ir į tai būtina atsižvelgti organizuojant ugdymo procesą. Individualizuotas ugdymas – tai pripažinimas, kad mokiniai yra skirtingi ir skirtingai būdais pasiekia geriausio rezultato.

## 2.2. Paauglystės apibrėžtis mokslinėje, pedagoginėje, psichologinėje literatūroje

20 amžiaus pabaigoje – 21 amžiaus pradžioje paauglystę įvairiais aspektais tyrinėjo užsienio psichologai, tokie kaip Adamsas (Kanada), Kroger (Norvegija), Steinbergas (Jungtinės Amerikos Valstijos) ir kiti. Lietuvoje 20 amžiuje paauglystės amžiaus tarpsniu vienas iš pirmųjų susidomėjo psichologas, pedagogas Gučas. 20 amžiaus pabaigoje – 21 pradžioje paauglystė pradėta nagrinėti įvairiais aspektais. Vaičiulienė ir Navickas tyrinėja paauglio asmenybės raidos ypatumus, Sondaitė – paauglių ateities orientacijų ypatybes, Ustilaitė – paauglių lytinę elgseną, Kalpokienė ir Žukauskienė – elgesio ir emocinius sunkumus paauglystėje.

Analizuojant mokslinę literatūrą ir kitus literatūros šaltinius pastebimos skirtingos paauglystės sąvokos traktuotės. Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiami skirtingi, įvairių autorių paauglystės sąvokos apibrėžimai.

3 lentelė. Paauglystės amžiaus tarpsnio traktuotė (sudaryta autorės)

Autorius/žodynas	Teiginys
Hallas, 1904	Audrų ir įtampos laikotarpis.
Eriksonas,	Paauglystė tai tapatumo krizė, tai naujų vaidmenų ieškojimas ir priėmimas, tapatumo jausmo ir ego siekimas.
Petrulytė, 2012	Paauglystė yra biologinių, psichologinių ir socialinių pokyčių metas, kai sprendžiami tam tikri raidos uždaviniai ir kartu tampama suaugusiu.
Čekuolienė, 2014	Paauglystė tiesiog naujų asmeninių potyrių ir didelių išbandymų metas.
Slušnys ir Šukytė, 2015	Ypatingo amžiaus ir išgyvenimų metas.
Lietuvių žodynas	Paauglystė – tai gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiųjų amžiaus.

Pastebima, jog paauglystės apibrėžimą įvairūs autoriai traktuoja skirtingai. Apibendrinant galima teigti, kad paauglystė – tai ypatingas gyvenimo laikotarpis, kurio metu jauni žmonės susiduria su biologiniais, psichologiniais, socialiniais pokyčiais bei naujų vaidmenų ieškojimu.

Tai, kad paauglystė yra svarbi ir atskira raidos stadija, pirmasis nurodė JAV psichologas Hallas knygoje „Paauglystė“ (Adolescence 1904) paauglystės gyvenimo laikotarpį apibūdino vokiška fraze „Sturm und Drang“ („audros ir stresai“) ir pabrėžė konfliktus bei stresus, kuriuos patiria paaugliai. Ši frazė tapo plačiai vartojama metafora paaugliams apibūdinti. Hallas teigė, kad paaugliai nuolat svyruoja tarp laimės ir liūdesio, per didelio pasitikėjimo savimi ir menkavertiškumo jausmo, priklausomybės ir savarankiškumo. Iš tikrųjų paaugliai susiduria su biologiniais, kognityviniais, socialiniais ir emociniais pokyčiais, prie kurių turi prisitaikyti. Šie pokyčiai ir paauglių sugebėjimas prie jų prisitaikyti atskirais paauglystės raidos etapais skiriasi.

Amerikiečių kultūros antropologė Mead teigė, kad paauglystė nebūtinai yra konfliktų ir įvairių stresų metas. Anot jos šiame amžiaus tarpsnyje paaugliui didelę reikšmę turi kultūriniai veiksniai. Pasak Eriksono paaugliui ypač kelią nerimą, koks jis atrodo aplinkiniams, kaip jis gali susieti turimas žinias su vienokia ar kitokia profesija. Mokslinėje literatūroje paauglystė apibrėžiama kaip pereinamasis laikotarpis iš vaikystės į suaugusio žmogaus amžiaus tarpsnį. Šiuo laikotarpiu keičiasi įprastiniai žmogaus vaidmenys, visuomenės lūkesčiai, atsiranda naujų galimybių išreikšti save (Sondaitė, Žukauskienė, 2004). Paauglystė tai audringo ir prieštaringo vystymosi laikotarpis, pakeičiantis palyginti gana ramų vidurinėsios vaikystės amžiaus vaikų augimo ir jėgų kaupimo laikotarpį. Kaip apibūdinama Websterio žodyne, paauglystė atspindi „augimo procesą“, arba, kitaip tariant „gyvenimo periodą nuo brendimo pradžios iki subrendimo“. Lingvistiškai (Lingvistika - (pranc. linguistique < lot. lingua - kalba), kalbotyra - kalbų mokslas. (Žiūrėta 2023-01-17 Lietuvių žodynas)) paauglystė reiškia „augti“ arba „pasiekti brandą“. Tai pereinamasis periodas iš visiškos priklausomybės nuo tėvų iki visiškos socialinės ir ekonominės nepriklausomybės (Žukauskienė, 2012).

Blosas (1903-1986), aprašęs psichinius pokyčius paauglystės amžiuje, išskyrė paauglio raidos etapus: latentinį laikotarpį, kuomet vyksta tam tikras pasiruošimas paauglystei. Didėja ego kontrolė instinktų atžvilgiu, susiformuoja stabilus susitapatinimas, todėl sumažėja priklausomybė ir keičiasi santykiai su objektais. Kitas psichoanalitiko išskirtas paauglio raidos etapas yra – iki paauglystės. Šiame etape būdinga seksualinė įtampa, vaikas gali mažiau kontroliuoti savo instinktus. Trečiasis etapas pasak Bloso yra ankstyvoji paauglystė, kuomet pagrindine užduotimi tampa atsiskyrimas nuo tėvų, išryškėja santykių su objektais raida. Sekantis etapas – tikroji paauglystė. Šiame etape paauglys siekia susirasti naujų objektų už šeimos ribų, mezgami emociškai reikšmingi santykiai su priešinga lytimi. Dar vienas iš etapų tai vėlyvoji paauglystė, kuomet ego funkcijos ir interesai tampa stabilūs, susiformuoja galutinis lyties tapatumas, ir paskutinis išskirtas etapas yra popaauglystė. Šiame etape patiriama paskutinė paauglystė krizė, kuri labai išsekina asmens integracinius gebėjimus, gali sukelti adaptacijos nesėkmes, ryškų gynybos mechanizmo naudojimą ir sunkią psichopatologiją (Vaičiulienė, 2022).

Paauglystės amžiaus ribos dažniausiai nurodomos tarp 11 – 12 ir 18 – 19 metų. Pastebima, kad autorių nuomonės dėl paauglystės skirstymo į etapus pagal paauglių amžių gerokai skiriasi. Tai iš dalies susiję su skirtinga paauglių lytinio brendimo pradžia, taip pat su paauglių brendimo ir raidos pokyčiais istorijoje. Pastaruoju metu paauglystė skirstoma į tris frazes: 1) ankstyvąją paauglystę (nuo 11 – 12 iki 14 metų). Šiam periodui būdingi greiti biologiniai pokyčiai, gana didelis stresas ir palyginti maži įveikos sugebėjimai; 2) viduriniąją paauglystę (apytikriai nuo 14 iki 16 metų). Vyksta nuoseklūs biologiniai pokyčiai – stresas mažėja, o įveikos sugebėjimai didėja; 3) vėlyvąją paauglystę (nuo 16



iki 18 – 19 metų). Paaugliai subręsta taip, kad atrodo kaip suaugusieji. Stresas mažas, o įveikos sugebėjimai didžiausi, palyginus su ankstesniais paauglystės laikotarpiais (Žukauskienė, 2012).

Ankstyvojoje paauglystėje pasireiškia spartus fizinis augimas ir brendimas. Formuojasi paauglio Aš vaizdas, dedamos pastangos tapti nepriklausomam nuo tėvų, ieškomi prisiderinimo būdai prie bendraamžių. Pasirodydamas, kad yra „kitoks“, paauglys rizikuoja būti nepriimtas į naujai formuojamą draugų ratą. Viduriniojoje paauglystėje atsiranda naujų mąstymo įgūdžių formavimas. Draugų įtaka paaugliui vis dar didelė, šiuo tarpsniu žvilgsnis vis labiau krypsta į priešingos lyties bendraamžius. Vis labiau siekiama psichologinė nepriklausomybė nuo tėvų, pradedama mąstyti apie profesiją, įsisavinami suaugusiųjų vaidmenys, mokomasi kontroliuoti impulsus. Vėlyvoji paauglystė – tai galutinis etapas, kuriame vyksta pasirengimas suaugusiojo vaidmenims. Šiame laikotarpyje išryškėja dar didesnis noras tapti nepriklausomam nuo tėvų, sumažėja bendraamžių įtaka. Šiame etape paauglys siekia atrasti ir įgyti asmenybės tapatybę, kelia sau profesinius tikslus (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Modernioje visuomenėje pastebima, kad paauglystė amžiaus tarpsnis tęsiasi vis ilgiau, nes visuomenė kelia vis didesnius reikalavimus asmeniui, kuris privalo įgyti išsilavinimą, profesiją bei susikurti gyvenimo pamatą. Psichologijos mokslas pateikia skirtingas paauglystės periodo teorijas. Ch. Bühler (1933), išskyrė tris paauglio raidos fazes: *Preludija* (11-13 metų), tai pirmieji atskiri paauglystės simptomai; *Negatyvioji fazė* (mergaitėms nuo 11-13 m., berniukams nuo 14-16 m.) - tai padidėjęs jautrumas, dirglumas, nerimastingumas, greitas susijaudinamas, jaučiamas fizinis ir dvasinis diskomfortas, nepasitenkinimas savimi ir aplinka, vienišumo jausmas, agresyvumas arba melancholiška būseną. Šios fazės pabaiga sutampa su kūno subrendimo pabaiga; *Pozityvioji fazė*, paaugliams atsiranda artumo jausmas aplinkai, atsiranda naujos vertybės, patiriamas džiaugsmas, intymaus artumo poreikis (Petruolytė, 2012).

Havighurstas (1998), paauglystę šiuolaikinėje visuomenėje apibūdino tam tikrais vystymosi uždaviniais. Įvardino vienuolika svarbiausių uždavinių, kuriuos paauglys įveikdamas tampa suaugusiuoju:

1. *Paauglys turi prisitaikyti prie savo fizinių pokyčių.* Jaunas žmogus tampa mažiau panašus į vaiką ir labiau į fiziškai ir lytiškai brandų suaugusį. Šie staigūs pokyčiai verčia paauglį kreipti dėmesį į savo kūną ir jo pokyčius.
2. *Paauglys turi prisitaikyti prie naujų savo pažintinių gebėjimų.* Mažas vaikas mąsto apie tai kas realu, o paauglys pradeda viską suprasti abstrakčiai. Šis mąstymas įgyjamas vidurinėsios paauglystės metu.
3. *Paauglys turi prisitaikyti prie didėjančių pažintinių reikalavimų mokykloje.* Vidurinės mokyklos programos medžiaga yra abstrakti, daug pastangų reikalaujanti, neatsižvelgianti į

tai, ar paauglys pasiekė formalaus operacinio mąstymo lygį. Tai daugeliui paauglių gali sukelti nemalonius jausmus.

4. *Paauglys turi išvystyti verbalinius įgūdžius.* Intelektualiai subrendęs paauglys turi išmokti naudoti naujus verbalinius įgūdžius įsisavindamas sudėtingesnes sąvokas, kad galėtų prasmingiau išreikšti save.
5. *Paauglys turi išvystyti savo asmenybės tapatumo jausmą.* Jaunas žmogus paauglystės laikotarpyje pradeda atpažinti savo unikalumą ir atskirtumą nuo tėvų, kai tuo tarpu iki paauglystės vaiko tapatybė buvo susijusi su jo tėvų tapatybe. Paauglys naujau apmąsto „Ką reiškia būti savimi?“ arba „Kas aš esu?“.
6. *Paauglys turi siekti profesinių tikslų.* Dalis asmenybės tapatybės proceso yra paauglio mėginimas suvokti, kokie yra jo profesiniai planai, ir kaip jis to gali pasiekti.
7. *Paauglys turi pasiekti emocinę ir psichologinę nepriklausomybę nuo savo tėvų.* Vaikystei būdinga stipri priklausomybė nuo tėvų. Paauglys vis labiau tapdamas suaugusiu pradeda trokšti nepriklausomybės, būti savimi pačiu, tuo pačiu norėdamas sulaukti paramos, priklausomų santykių, saugos. Dėl nepriklausomybės poreikio įtvirtinimo paauglio elgesys gali pasirodyti priešiškas.
8. *Paauglys turi išvystyti stabilius ir produktyvius santykius su bendraamžiais.* Ankstyvojoje ir viduriniojoje paauglystėje, bendraamžiai yra labai svarbūs. Priėmimas į jų grupę jaunam žmogui svarbus indikatorius, kuris parodo kaip sėkmingai paauglys prisitaikys kitose raidos srityse.
9. *Paauglys turi susiformuoti tinkamą nuostatą į savo seksualumą.* Bręsdamas fiziškai ir lytiškai paauglys Aš vaizdą papildo vyriškumo ir moteriškumo pojūtis.
10. *Paauglys turi priimti asmenybės vertybių sistemą.* Paauglys turi įvertinti tėvų nuostatas, kai jos prieštarauja toms vertybėms, kurios atsiranda kaip santykio su draugais ar kitais visuomenės segmentais pasekmės. Derindamas pastebėtus skirtumus paauglys įsitikinimus paverčia asmenine ideologija.
11. *Paauglys turi išmokti kontroliuoti savo impulsus ir parodyti elgesio brandą.* Paauglys pamažu išsiugdo savikontrolę, kuri leidžia jam įvertinti, koks elgesys yra priimtinas ir panašus į suaugusiojo elgesį (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Apibendrinant galima teigti, kad paauglystės amžiaus traktuočių yra daug ir visos jos skirtingos. Dėl tokios gausos traktuočių, nėra taip lengva rasti atsakymą, kodėl paauglių poreikiai ir interesai yra tokie kokie yra. Paauglystės laikotarpis skirstomas į tris fazes: ankstyvoji paauglystė, viduriniojo paauglystė ir vėlyvoji. Šiam amžiui būdingi intensyvūs psichinės ir fizinės raidos pokyčiai. Svarbiausi paauglio raidos uždaviniai: įgyti nepriklausomybę, atrasti savo tapatumą ir

pritapti prie bendraamžių grupės. Paauglystės laikotarpis trunka vis ilgiau, dėl visuomenės keliamų vis didesnių reikalavimų jaunam besiformuojančiam žmogui.

### **2.2.1. Fiziologiniai paauglio pokyčiai**

Paauglystė – tai žmogaus raidos etapas, kuomet pirmiausia pastebima kintanti fiziologija – sparčiai greitėjantis fizinis asmenybės vystymasis.

Navickas ir Vaičiulytė (2010, cit., p. 247) teigia, kad „paauglystėje suintensyvėja endokrinių liaukų veikla. Jos išskiria daugiau hormonų, kurie veikia viso organizmo funkcijas, medžiagų apykaitą, audinių ir organų struktūrą“. Todėl vienas iš pagrindinių paauglio uždavinių yra prisitaikyti prie fiziškai ir lytiškai bręstančio savo kūno. Pokyčiai su kuriais susiduria paaugliai prasideda skirtingu metu. Tam įtaką daro, rasiniai, etniniai, klimatiniai, mitybos, higienos, fizinio aktyvumo, socioekonominės padėties ir psichosocialiniai veiksniai (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Mergaitėms augimo pokyčiai prasideda apie 11 – 12 metus, berniukams kiek vėliau – 13 – 14 metais. Šio amžiaus paauglių skirtumai yra ryškiausi. Tai išprovokuoja keistų situacijų, nes mergaitės jaučiasi labiau subrendusios ir į berniukus žiūri kaip į vaikiškesnius ir mažiau subrendusius. Mergaitės natūraliai ima bendrauti daugiau su mergaitėmis, berniukai su berniukais. Viso to priežastis – labai skirtingi bendravimo poreikiai (Slušnys, Šukytė, 2015).

Pirmaisiais gyvenimo metais žmogaus organizmas taip pat sparčiai vystosi. Kūdikiai labai greitai auga, keičiasi, įgyja daugybę naujų gebėjimų. Tačiau kūdikiams, skirtingai negu paaugliams, visai nerūpi nei ūgis, nei svoris, nei apgamai ar spuogai. Savo kūnams neabejingi tik paaugliai. Paaugliams rūpi neatsilikti nuo savo bendraamžių, jie nori būti patrauklūs ir visiems patikti. Kitaip tariant, jauni žmonės paauglystės amžiuje paprasčiausiai siekia atitikti tuos visuomenės priimtus vyro ir moters kūno ir išvaizdos standartus, apie kurių gyvavimą jau pradėjo nutuokti dar būdami vaikai (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Paauglystės amžiaus tarpsnį lydi ne tik plika akimi pastebimas greitas augimo tempas, bet ir lytinio brendimo periodas apie kurį vieni vaikai nelinkę kalbėtis, kiti yra atviresni, drąsesni, nebijo užduoti klausimų, ir sulaukti atsakymų, kuriuose gauta informacija padėtų suprasti, kas su jais vyksta.

Lamanauskaitė (cit. p. 1), lytinio brendimo periodą apibrėžia kaip „anatominių, fiziologinių, emocinių pokyčių laikotarpį, kurio metu subręsta lytiniai organai, įvyksta pubertetinis augimo šuolis, susiformuoja antriniai lytiniai požymiai“ (Lamanauskaitė, 2022). Puberteto sąvoka aiškinama kaip svarbiausias lytinio brendimo etapas, kurio metu sparčiausiai kinta vidiniai ir išoriniai lytinio brendimo požymiai, persitvarko ir visos kitos organizmo sistemos bei funkcijos (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2022). Puberteto metu susiformuoja „kūniškasis Aš“. Fizinės ir fiziologinės permainos

keičia vaikystėje susidariusį ir įsitvirtinusių vaizdą. Dalies fiziologinių pokyčių patys paaugliai nepastebi, todėl mažai apie juos žino. Tačiau netrūksta akivaizdžių, iš pirmo žvilgsnio pastebimų ir jaučiamų pokyčių (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Lytinis brendimas yra sudėtinis procesas, kadangi jo metu viskas keičiasi: asmens išvaizda, mąstysena, emocijos ir elgesys. Lytiškai bręstant vystosi pirminiai ir antriniai lytiniai požymiai. Pirminiai lytiniai požymiai – tai lyties organų vystymasis ir jų visiškas subrendimas. Antriniai lytiniai požymiai – tai fiziniai požymiai (išskyrus lyties organus), kuriais vyrai skiriasi nuo moterų. Brendimo periodas nėra tapatinamas tik su kūno augimo pabaiga ir antrinių lytinių požymių susidarymu. Brendimo procesui taip pat svarbi ir psichinė bei socialinė branda. Mergina, vaikinai turi suvokti savo pareigas, atsakyti už savo elgesį, veiksmus, būti ne tik fiziškai, bet ir morališkai pasiruošę savarankiškam gyvenimui (Lamanauskaitė, 2022).

Paauglystėje keičiantis jauno žmogaus kūnui susiformuoja lyties tapatumas, kurio metu jaunas žmogus save suvokia kaip vyrą ar moterį. Diamond (2011), lytinį tapatumą labiau linkusi akcentuoti ne biologine lyties prasme, bet „savęs pojūtį“. Lytinį tapatumą ji apibūdina, kaip „asmeninį savęs, kaip berniuko/vyro arba mergaitės/moters, pojūtį. Lytinis tapatumas yra rinkinys, sudarytas iš vaidmenų elgesio, požiūrių, aprangos stiliaus bei išvaizdos“ (Diamond, Pardo, 2011, p. 631).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, ne visi vaikai linkę kalbėti su suaugusiais apie lytinį brendimo periodą, nes tai sukelia nejaukumo, baimės, likti nesuprastam pojūčius, ko galutinis tikslas informacijos trūkumas. Yu (2010) atliktame tyrime atskleista, kad 15-19 metų jaunuoliai ieškant informacijos apie tai kas susiję su seksualumu naudojami internetu, nes reikiamų žinių apie lytiškumą negauna iš savo šeimos ar mokyklos (Yu, 2010). Lytinis švietimas nėra vienkartinis pokalbis ar trumpalaikė akcija. Tai – ilgas procesas. Jis prasideda vos vaikui gimus, tiksliau dar iki jam gimstant, kai tėvai sužino, kokios lyties jie kūdikio laukiasi. Tėvai renkasi pagal lytį rūbelius, dekoruoja kambarį, renka moterišką arba vyrišką vardą, vėliau lygina berniuko elgesį su tėvo ir elgesiu, o mergytės elgesį su mamos. Tai – lytinio švietimo pradžia. Vaikai apie savo lytį sužino iš kitų žmonių veiksmų, žodžių, regimosios informacijos. 3 – 6 metų vaiko gyvenime vyksta ypatingas priklausomybės savo lyčiai įtvirtinimo procesas. Šio amžiaus vaikai pasiskirsto vyriškus, moteriškus vaidmenis (Čekuolienė, 2014).

Norint visapusiškai ugdyti jaunų žmonių supratimą apie lytiškumą, pirmiausia reikia vystyti bendradarbiavimo santykius tarp tėvų ir mokyklos, kurti abipusio pasitikėjimo atmosferą tarp mokinio, mokytojo ir tėvų. Mokykla bei mokytojai turi skatinti bei papildyti tėvų pastangas, prisidėti prie jaunuolių lytiškumo prasmės ir vertės suvokimo. Mokykloje visi mokomieji dalykai turėtų teikti progą pagvildinti, pakreipti mokomąją medžiagą taip, kad padėtų jaunai asmenybei formuoti lytiškumo suvokimą.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu (2016), buvo patvirtinta „Sveikatos ir lytiško ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa“, kurios tikslas – „padėti mokiniams įgyti visumines sveikatos ir lytiškumo sampratas, išsiugdyti sveikatai naudingus gebėjimus, įpročius, atsakomybę už savo ir kitų sveikatą, paskatinti juos rinktis sveiką gyvenimo būdą, ugdyti gebėjimą kurti ir palaikyti darnius bei brandžius tarpasmeninius santykius“ (cit. p. 2). Vienas iš šios programos siekių yra – lytiškumo ugdymas – tai savo lytinio tapatumo suvokimas, atsakingas lytinis elgesys, reiškiantis valingai ir motyvuotai pasirinkti sau ir kitam asmeniui saugiausią, fizine ir psichine prasme elgesį, apimančią pagarbą sau ir kita asmeniui (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2016). Mokyklų, kurios naudojami šia patvirtinta programa suteikė, o kitų, kurios dar tik ketina naudotis suteiks jauni besiformuojančiai asmenybei visą reikalingą informaciją, apie dar vieną naują jo gyvenime atsiradusį etapą, taip sukeldama mažiau nepageidaujamų emocijų ir atitolindama nuo rizikingo elgesio, kurį sukelia paties asmens informacijos ieškojimas įvairiais būdais.

Remiantis UNESCO rekomendacijomis, visuminis, mokslu grįstas, amžiui pritaikytas ir tarptautinius mokslo standartus atitinkantis lytiškumo ugdymas įgalina jauną žmogų priimti sąmoningus, informuotus ir saugius sprendimus. Toks lytiškumo ugdymas pasižymi nuoseklumu, yra pritaikytas pagal amžių, atspindintis šio laikmečio aktualijas, apimantis asmens raidą ir lyties tapatumo suvokimą, pateikiantis informaciją, kuri yra susijusi su vaiko ir jauno žmogaus emocine raida. Svarbiausia, jog toks ugdymas atliepia poreikį ugdyti ir auginti sąmoningą asmenybę, suprantančią savo fiziologinius ir psichologinius ypatumus, atpažįstančią savo poreikius, gebančią sąmoningai pasirinkti sau tinkamiausią kelią veikti, puoselėjančią pagarbą ir atvirą santykį su savimi ir kitais bei pabrėžia žmogaus teisių ir lyčių lygybės temų svarbą lytiškumo ugdymo diskurse (Januškevičiūtė, Gabrieliūtė, 2023).

Lytiškumo ugdymas yra daug daugiau negu pokalbis apie nepageidaujamą nėštumą ar lytiškai plintančias ligas ir kitas rizikas. Kalbant su mokiniais svarbu įtraukti ir teigiamus lytiškumo aspektus, pavyzdžiui, lygiavertiškumu ir abipuse pagarba pagrįstus santykius, bei kiekvienos žmogaus, kaip individualios ir unikalios asmenybės vertę. Pradėjus su paaugliais šia tema kalbėtis laikus, bus sudėti tvirti pamatai suvokimui, kad lytiškumas nėra nei kažkas gėdingo nei joks tabu. O tai yra labai svarbu vaikams žengiantiems į paauglystę. Geri lytiškumo ugdymo pagrindai užtikrina, kad paaugliai sugebės atskirti toksiškus santykius nuo sveikų, gebės sukurti sveiką santykį su savimi ir savo kūnu, gerbs ne tik savo, bet ir kito žmogaus kūną, ribas, pasitikės suaugusiuoju ir nebijos kalbėti su juo apie lytiškumą. Paauglystėje jauni žmonės ima praleisti daugiau laiko su bendraamžiais ir vis mažiau su tėvais, artimaisiais, pradeda dažniau konfliktuoti. Tai visiškai natūralus procesas, kuomet paaugliai siekia visiškos nepriklausomybės, pradeda galvoti abstrakčiau, kvestionuoti ir

bandyti suprasti skirtingus požiūrius bei formuoti savuosius. Konfliktai ypač suaktyvėja ankstyvojoje paauglystėje, tačiau svarbu suprasti, kad būtent šiuo metu paaugliai kuria save kaip individualius asmenis. Pokalbių apie lytinį brendimą metu svarbu nepamiršti paaugliams nuolat priminti, kad jie visi yra vienodai vertingi ir svarbūs. Reikia nepamiršti skatinti jaunas žmones atrasti jų pačių unikalius bruožus bei priminti, kad dėmesio centre turėtų būti jų saugumas (Januškevičiūtė, Pušaitė, 2020).

Apibendrinant galima teigti, kad svarbi paauglystės amžiaus tarpsnio raidos užduotis yra išmokti prisitaikyti prie sparčiai besikeičiančio kūno. Paauglystėje susiformuoja lytinis tapatumas, kai jaunas žmogus save suvokia kaip vyrą arba moterį. Trūkstant informacijos apie lytiškumą, paaugliai imasi iniciatyvos viską suprasti vieni patys, o tai gali sukelti rizikingą elgesį. Kad to būtų išvengta mokyklos bendruomenė ir tėvai turėtų siekti bendro tikslo – tai lytiškumo ugdymas. Šis ugdymas atliepia poreikį ugdyti sąmoningą asmenybę, atpažįstančią savo poreikius, gebančią gerbti save ir kitus. Mokytojai dėstydami savo dalyką, turėtų pakreipti mokomąją medžiagą taip, kad suteiktų mokiniams galimybę ugdyti poreikį suvokti lytinį tapatumą.

### **2.2.2. Pažintinė paauglio raida**

Paauglystė yra naujųjų laikų fenomenas. Tradicinėje, iš žemės ūkio gyvenančioje visuomenėje paauglystės nebuvo – iki lytinės brandos žmogus buvo vaikas, o jos sulaukęs iš karto tapdavo suaugusiu, su visomis su tuo susijusiomis pareigomis ir atsakomybėmis. Prasidėjus industriniai revoliucijai visuomenė nusprendė, kad raštingas žmogus yra geresnis darbininkas ir pilietis. Taip 18 amžiaus antroje pusėje Europoje buvo sukurtos privalomos visuotinio švietimo sistemos. Tačiau, išsilavinimui įgyti reikėjo laiko, taip atsirado naujas amžiaus tarpsnis, kai žmogus jau nebėra vaikas, tačiau dar nėra ir suaugęs (Legkauskas, 2013).

Fiziologiniai pokyčiai yra matomi, daugiau ar mažiau paaiškinami. Tačiau paauglystėje kinta ne vien fiziologija. Dar labiau kinta mąstymas, jausmai ir įsitikinimai. Pagrindinis paauglio tikslas – yra pasiekti savo nepriklausomybę. Kaip tik todėl paaugliai ima šalintis artimųjų ir dažniausiai laikosi atokiau nuo tėvų. Išaugusi patirties įvairovė skatina paauglių mąstymo vystymąsi (Slušnys, Šukytė, 2015).

Daugumoje vadovėlių skyrius apie paauglių kognityvinę raidą, taip pat apie mąstymą, būna vienas iš trumpiausių, nes viena iš pagrindinių priežasčių, matyt yra tai, jog paauglystėje vyksta daugybė kitų dalykų, t.y. lytinio brendimo metu keičiasi paauglių kūnas, ir jiems tenka prie to prisitaikyti, kinta jų emocijos, jų vaidmuo šeimoje, ryšiai su draugais bei jų socialinė veikla. Kadangi reikia aptarti tiek daug įvairių dalykų, mąstymo raida tarsi palieka nuošalyje, nes manoma, kad tai

nėra pagrindinė paauglystės pokyčių ašis. Tačiau tokia nuomonė yra klaidinga, kadangi paauglių mąstymas, labiau ar mažiau įgudęs, tiksliai išreikštas ar numanomas, daro įtaką paauglių gyvenimui jų veiklai ir pokyčiams. Iš tiesų paaugliai yra mąstančios būtybės net pačiomis netikėčiausiomis aplinkybėmis. Iš dalies skatinami vyresniųjų jie žymiai dažniau pradeda galvoti ne tik apie savo ateitį, negu tai darė vidurinėsios vaikystės metais, bet ir apie praeitį. Paaugliai kartais gailisi prarastų galimybių, apgailestauja dėl neišsipildžiusių lūkesčių ir pradeda konstruoti savo paties tapatumą, dažnai išliekantį visą gyvenimą (Žukauskienė, 2012).

Lyginant su vaiku, paauglio žinios skiriasi keliais svarbiais aspektais:

1. *Paauglys turi sukaupęs daugiau žinių.* Tai reiškia, kad tam tikrose srityse paauglio žinios ima viršyti tėvų žinias, todėl atsiranda prielaida mesti iššūkį tėvų visažiniškumui ir autoritetui.
2. *Paauglys greičiau mąsto.* Greitesnis mąstymas suteikia galimybę geriau įvertinti ir greičiau rasti geresnius sprendimus. Paaugliui tai suteikia galimybę efektyviau pasipriešinti suaugusiojo autoritetui. Dažniausiai pradžioje tai pasireiškia atsisakymu, o vėliau tai pereina į konstruktyvesnius savarankiško siekimo būdus.
3. *Paauglys geriau moka gauti žinių.* Paauglys nori daryti savo išvadas ir tam aktyviai ieško informacijos platesniame bendravimo rate, žiniasklaidoje ir internete.
4. *Paauglys pradeda suprasti žinių neapibrėžtumą ir santykinumą.* Rinkdamas informaciją ir nuomones iš skirtingų šaltinių, paauglys neišvengiamai pastebi, kad ne į visus klausimus galima rasti atsakymus. Be to, jis suvokia, kad faktai ir interpretacijos yra skirtingi dalykai, ir esanti riba tarp jų dažnai nėra aiški.

Visa tai supratęs paauglys su susižavėjimu atranda, kad niekas nieko jam negali įrodyti, jei jis nenorės būti įtikintas, kad kiekvienam argumentui yra galimybė surasti kontrargumentą, ir kad norint ginčyti tai galima daryti be galo. Visa tai išbandyti kartais pasirodo taip smagu, kad ima atrodyti, jog ginčijimasis ir atsisakymas yra smagiausias paauglio užsiėmimas (Legkauskas, 2013).

Paauglių mąstymo tyrimų istorija nėra ilga. Esminis posūkį šios raidos tyrimuose nulėmė Inhelder ir Piaget 1950 m. paskelbta knyga apie vaikų ir paauglių loginio mąstymo raidą. Formaliajam operaciniam mąstymui būdingas sugebėjimas abstrakčiai mąstyti nepriklausomai nuo konkrečių faktų. Piaget nustatė tai, ką pastaruoju metu daugelis raidos psichologų pripažįsta kaip skiriamąjį paauglio mąstymo bruožą, t.y. jog paauglystėje daugiau dėmesio skiriama ne realybei, o galimybei (Balniotytė, 2010). Konkretus operacinis mąstymas, sprendžiant problemas, yra racionalus ir logiškas, bet jis nėra susijęs su galimybėmis, t.y. su potencialiais tarpusavio ryšiais, kuriuos realiame pasaulyje nėra lengva nustatyti ir kurie išvis gali neegzistuoti. Pirmiausia paaugliams būdingas hipotetinis, abstraktus mąstymas, kuris mažiau priklauso nuo konkrečių įvykių ar užduočių.

Formalaus operacinio mąstymo stadijoje paaugliai jau sugeba samprotauti taip kaip mokslininkai, ieškantys sprendimo, tuo tarpu konkrečiojo operacinio mąstymo stadijoje esantys vaikai gali operuoti realybe. Paauglių mąstymas yra abstraktus, nes jie, naudodami vidinę refleksiją ir manipuliuodami mintimis, gali sukurti naujas, bendresnes logines taisykles (Targamadžė, 2010).

Formalios mąstymo operacijos paaugliui suteikia naujų sugebėjimų, kurių jis anksčiau neturėjo. Legkauskas (2013), išskyrė keturis pagrindinius gebėjimus būdingus abstrakčiam mąstymui:

1. *Galimybių numatymas*. Skirtingai nuo vaiko, paauglys jau gali apgalvoti ir apžvelgti kelis galimus bet kurios situacijos scenarijus. Tai suteikia galimybę paaugliui numatyti savo ir kitų žmonių elgesio pasekmes.
2. *Planavimas, gebėjimas numatyti plano vykdymo etapus*. Paauglio gebėjimas numatyti galimybes tampa įrankiu, kuriuo pasinaudodamas jis gali kurti ilgalaikius planus savo tikslams pasiekti ir dėti nuolatines pastangas tuos planus įgyvendinti.
3. *Refleksija – mąstymas apie mąstymą*. Paauglys jau moka protauti ne tik apie kitų žmonių, bet ir savo mąstymą. Išsivystęs refleksijos gebėjimas keičia draugystės pagrindus. Kai vaikystėje draugystės esmė buvo žaidimai kartu, tai paauglystėje žaidimai užleidžia vietą pokalbiams. Mėgaudamiesi naujai įgytu refleksijos gebėjimu paaugliai valandų valandas gali praleisti bendraudami ar susirašinėdami.
4. *Mąstymas už realybės ribų*. Formalus mąstymas leidžia paaugliams palikti fizinę realybę ir keliauti į abstrakcijų pasaulį. Šiame pasaulyje viskas santykina, iki galo neapibrėžiama, subtilu ir sudėtinga. Tai skatina susidomėti ir įsitraukti į diskusijas filosofiniais, moraliniais, politiniais ir religiniais klausimais. Tokių diskusijų metu paaugliai aktyviai išbando visuomenėje nusistovėjusių įsitikinimų ribas, kuria ir išbando savo idėjas (Legkauskas, 2013).

Piaget teigia, kad yra du pagrindiniai požymiai, skiriantys formalų operacinį mąstymą, būdingą paaugliui, nuo vaikai būdingo konkrečiau operacinio mąstymo. Tai hipotetinis-dedukcinis ir teorinis (propozicinis) mąstymo būdai (Žukauskienė, 2012). Navickas ir Vaičiulienė (2010), prie Piaget išskirtų dviejų požymių pridėjo dar vieną – tai *Dedukcinis ir indukcinis mąstymas*. Deduktyviai samprotaudamas paauglys nuo abstrakčių bendrų principų eina link tam tikrų apibrėžtų hipotezių ir faktų. Mąstymo induktyvumas „tai procesas, kai iš daugelio stebimų konkrečių įvykių ir atvejų išvedami abstraktūs bendrieji principai, paaiškinantys tuos įvykius“ (cit. P. 258). Abu šie procesai yra neatsiejami vienas nuo kito (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

*Hipotetinis-dedukcinis mąstymas* atspindi tai, kuo formaliojo operacinio mąstymo strategijos skiriasi nuo tų, kurios prieinamos jaunesniems vaikams. Susidurią su problema, paaugliai vadovaujasi bendra teorija, apimančia visus galimus veiksmus, nuo kurių priklauso rezultatas. *Teorinis*



(*propozicinis*) *samprotavimas*. Antras svarbus formaliojo operacinio mąstymo požymis yra tai, kad jis yra propozicinis. Paauglys gali nukreipti dėmesį į žodinį tvirtinimą ir vertinti jo vidinį, loginį patikimumą, neatsižvelgdamas į realaus pasaulio aplinkybes. Ir priešinga, vaikas, kuriam būdingas konkretus operacinis mąstymas, gali įvertinti teiginių logiškumą tik palygindamas juos su konkrečiais, akivaizdžiais faktais. Asmuo, kuriam būdinga formalaus operacinio mąstymo stadija, sugeba samprotauti ne tik apie atskirus teiginius, bet ir apie tarpusavio ryšius, kurie yra tarp dviejų ar daugiau teiginių, ir tai, kaip vienas teiginys gali patvirtinti ar paneigti kitą. Formaliojo operacinio mąstymo esmė yra ta, kad jo neberiboja išorinės realybės duomenys, todėl Piaget tikėjo, kad šios mąstymo stadijos metu kalbos vaidmuo yra gerokai svarbesnis negu ankščiau (Žukauskienė, 2012).

Formalių operacijų stadijoje taip pat būdingas mąstymo reflektyvumas. Reflektyvus mąstymas leidžia paaugliui būti savo paties kritiku, įvertinti savo samprotavimus, idėjas, sprendimus, pažvelgti į juos iš šalies, rasti klaidas ir silpnas vietas. (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Ankščiau tyrinėtojai manė, kad žmogaus mąstymo raidą lemia biologiniai smegenų brandimo procesai ir visi žmonės vystosi tais pačiais etapais – vaikystėje išmoka atlikti konkrečias mąstymo operacijas, o paauglystėje pereina prie formalių mąstymo operacijų. Šiandien akivaizdu, kad mąstymo vystymuisi abstraktaus mąstymo link būtinas postūmis, tam, kad žmogus išmoktų abstrakčiai mąstyti, jo gyvenimas jo gyvenimas turi būti toks, kuris reikalautų to abstraktaus mąstymo ir priverstų jo išmokti (Legkauskas, 2013).

Paaugliui kaip ir mažam vaikui būdingas egocentriškumas, tikrai kitokio pobūdžio. Mažas vaikas jaučiasi esantis fizinio pasaulio centras, tuo tarpu paauglio egocentrizmas susijęs su psichologine realybe. Jis jaučiasi esantis psichologinės realybės centru. Paauglys yra tikras, kad jam įėjus į salę, visi atkreipia dėmesį į jį. Jis dabar geba analizuoti ir savo ir kitų mintis. Tačiau yra labai susirūpinęs savimi ir jam atrodo, kad kiti taip pat galvoja apie jį. Paaugliui atrodo, jog kiti žmonės sensta, miršta, neatsispiria narkotikams, bet jam to niekada nenutiks. Apie 15 – 16 metus paaugliškas egocentrizmas mažėja. Paauglys pradeda suvokti, kad daugelis žmonių nebekreipia dėmesio ir kad jis yra toks pats žmogus kaip visi, ir jam galioja tie patys dėsningumai (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Tiems paaugliams, kurių socialinė aplinka visgi suteikia pakankamą postūmį formaliosioms operacijoms vystytis, mąstymas apie mąstymą bei abstrakčias galimybes išlaisvina iš vaikiško egocentrizmo, bet sukuria paauglišką. Kitaip nei vaikas, paauglys jau pajėgus suprasti kito žmogaus požiūrį, tačiau vis dar stengiasi pritaikyti jį prie savojo ir nelabai nori derėtis ar keisti savo požiūrį. Elkintas (1967), apibūdino tokias svarbiausias paauglio egocentrizmo formas:

1. *Įsivaizduojama auditorija*. Bręstant kintantis kūnas paaugliui kelia nerimą, dėl kurio išvaizda tampa itin svarbi. Būtent šiuo metu dalis paauglių susidomi jaunimo subkultūromis, susirūpina stiliumi ir pradeda stengtis išsiskirti drabužiais, šukuosena, aksesuarais ir kt. Tokiu

būdu siekiame ne tiek išsiskirti iš bendraamžių, kiek pabrėžti savo skirtingumą nuo suaugusiųjų, pirmiausia tėvų. Šioje formoje paauglys mano, kad visi galvoja tik apie jį.

2. *Asmeninis mitas*. Šioje formoje paauglys mano, kad jis yra unikalus, nepakartojamas, kad niekas negali jo suprasti. Svarbi asmeninio mito dalis yra tikėjimas savo nepažeidžiamumu. Jausdamasis įsivaizduojamos auditorijos centru, paauglys sutelkia dėmesį į save ir jam tampa sunkiau palyginti save su kitais. Jis pradeda suvokti savo vidinių išgyvenimų ir minčių įvairovę, tačiau dar nemoka jos tvarkingai struktūruoti ir perteikti kitiems. Dėl to paaugliui jo emocijos atrodo kitokios, intensyvesnės ir labiau kamuojančios nei kitų žmonių (Alberts ir kt., 2007). Alberts ir jo kolegų (2007) JAV atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad asmeninis mitas yra susijęs su didesniu polinkiu rizikuoti.
3. *Pseudokvailumas*. Šioje formoje pasireiškia nežinojimas kas gali įvykti ir kaip viskas bus. Suaugusiesiems tai gali atrodyti kaip poza ar apsimetinėjimas, tačiau taip nėra. Formalios mąstymo operacijos paaugliui suteikia galimybę suvokti, kad bet kurios situacijos raida priklauso nuo daugelio įvairių veiksnių, tačiau patirties trūkumas neleidžia įvertinti, koks situacijos scenarijus yra labiausiai tikėtinas (Legkauskas, 2013).

Paaugliškas egocentrizmas mažėja kaupiantis jį paneigiančiai socialinei patirčiai (Galanaki, 2012). Tačiau šiandieninė kultūra yra linkusi skatinti asmeninį mitą, todėl paauglys dar ilgiau gali juo gyventi. Iš egocentrizmo išaugama tik tada, jei socialinė aplinka to reikalauja. Kita vertus, jeigu aplinka skatina egocentrizmą, ir išaugus galima prie to sugrįžti (Legkauskas, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad paauglystėje kinta ne tik fiziologija, bet kinta mąstymas, jausmai ir įsitikinimai. Išaugusi paauglio patirtis skatina mąstymo vystymąsi. Apie 11 – 12 vaiko gyvenimo metus prasideda formalaus operacinio mąstymo stadija. Pagrindiniai mąstymo bruožai: abstraktus ir hipotetinis mąstymas, dedukcinis ir indukcinis mąstymas, egocentriškas mąstymas. Atsiradęs reflektyvus mąstymas suteikia paaugliui galimybę tapti paties savo kritiku, įvertintoju, sprendimų priėmėju, klaidų ir silpnų vietų ieškotoju. Yra išskiriamos trys egocentrizmo formos: įsivaizduojama auditorija, asmeninis mitas ir pseudokvailumas. Egocentrizmas paauglystėje gali sumažėti tik tada, jeigu socialinė aplinka neskatina asmeninio mito.

### **2.2.3. Psichosocialinė paauglio raida**

Umbrasienė ir Norkauskaitė (2010, cit. p. 24) teigia, kad „paauglystė – pereinamasis periodas iš vaikystės į suaugusiojo amžių. Šiuo laikotarpiu prasideda didelės socialinės ir psichologinės permainos, kurios paprastai sutampa su audringu fiziologiniu vystymusi“. (Umbrasienė, Norkauskaitė, 2010).

Žmogaus raidos tyrinėtojai sutartinai pabrėžia, kad antrasis gyvenimo dešimtmetis – tai metas, kai sparčiai auga kūnas, persitvarko endokrininė sistema, plėtojasi kognityviniai gebėjimai. Paauglystę tyrinęjusieji mokslininkai bei psichologai bemaž iki pat XX a. antrosios pusės manė, kad paauglystės būdinguosius pokyčius kone išimtinai sąlygoja biologinės įtakos. Į paauglystę žvelgta kaip į audros ir veržlumo laikotarpį, krizinę tarpsnį, kurį visų geriausia kuo greičiau atbūti. (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Šis mokslininkų paauglystės apibūdinimas, susijęs su vaiko psichikos raidos netolygumais. Šiame tarpsnyje vaikui labai svarbu išreikšti save, atskleisti savo individualybę, o charakterio bruožai individualybės atskleidimui dar tik formuojasi. Vaikas nori tapti savarankiškas, nepriklausomas, kad su juo būtų skaitomasi, tačiau socialinių prielaidų tam savarankiškumui įtvirtinti dar nėra (Umbrasienė, Norkauskaitė, 2010).

Šiuo metu požiūris į paauglystę jau tikroviškesnis. Raidos specialistai paauglystę laiko sunkių raidos užduočių tarpsniu. Kita vertus, pradeda įsivyrauti nuomonė, kad biologiniai veiksniai – tai tik vienas iš daugelio faktorių, veikiančių jaunimo raidą, gebėjimą prisitaikyti ir elgesį. Paauglystės tyrimai virsta vis sudėtingesne mokslo sritimi. Naujausios paauglystės teorijos, lyginant su vakarykštėmis, vis labiau remiasi mokslinių tyrimų duomenimis. Sukaupta pakankamai faktų, leidžiančių kitaip įvertinti paauglystės raidos pobūdį (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Išorinius paauglio pokyčius pastebėti lengva, tuo tarpu smegenyse vykstančius pokyčius stebėti ne taip paprasta, tačiau būtent jie leidžia suprasti vienokį ar kitokį, kartais suaugusiuosius labai erzinantį paauglių elgesį. Paauglystėje būdingas kur kas žemesnis savęs vertinimas. Kai smarkiai kinta gyvenimo aplinkybės, reikia iš naujo susivokti, kas esi, pasirinkti, kaip elgiesi. Keičiasi paauglio aplinka, bendraklasiai ir draugai tampa kitokie, keičiasi jo kūnas, dažnai jis ima atrodyti svetimas ir negražus (Česaitytė, [žiūrėta 2016 – 05 - 22]). Kadangi paaugliai nėra tikri dėl savo tapatumo, jie jautriai reaguoja į kitų nuomonę apie save. Paaugliai dar prastai skiria kitų žmonių jausmus ir yra panirę į savo emocinius išgyvenimus, todėl jiems atrodo, kad jų jausmai yra unikalūs, kad niekas niekada nepatyrė ir nepatirs to, ką jie išgyvena (Žukauskienė, 2012).

Paauglių emocijos yra kaip amerikietiški kalneliai. Judama tarsi tolygiai, bet staiga pasikeičia greitis, kryptis, viskas verčiasi aukštyn kojomis. Jų jausmai gali pasikeiti per dieną, ar net per valandą, ir tai yra normalu. Tokius pokyčius lemia hormonai. Paaugliai akimirksniu gali pradėti verksti, čia pat juoktis, po to supykti ir imti ginčytis ar tiesiog susijaudinti. Tokie suaugusiojo nuotaikų svyravimai rodytų, kad žmogus turi didelių problemų, o bręstančiam žmogui tai normalu ir tinkama (Slušnys, Šukytė, 2015).

Paauglystėje pastebimas emocijų nestabilumas, neigiamų emocijų dominavimas, konfliktai, statuso ir socialinių vertybių neapibrėžtumas. Šie požymiai parodo, kad paauglio psichologinė

savijautą blogėja. Atsiradus psichologiniams sunkumams, paaugliai įgyja daug mažiau problemų sprendimo strategijų, yra labiau, pažeidžiami, neramūs, jų savęs vertinimas žemas ir nestabilus, jie vengia bendravimo ir neieško paramos (Petrulytė, 2012).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, paauglystė yra ypatingo džiaugsmo ir stiprių išgyvenimų metas. Jauni žmonės neturi pakankamai patirties, kad suprastų kylančias emocijas ir jausmus. Tačiau, jų jausmai ir emocijos nekyla be pagrindo. Ignoruojant paauglio jausmus, jis gali tapti dar emocingesnis arba bandyti tuos jausmus slėpti. Ir jausmų ignoravimas, ir jų slėpimas trikdo paauglio emocinę raidą (Slušnys, Šukytė, 2015). Paauglystėje vykstantys identiteto formulavimo, savarankiškumo ir nepriklausomybės siekimo, mąstymo, fiziologiniai ir kitokie pokyčiai, besiformuojančiai asmenybei, dar neturinčiai tinkamų emocijų valdymo gebėjimų gali tapti patiriamo nerimo priežastimis. Paauglystėje, atsižvelgiant į situacijas yra išskiriamos kelios paauglio nerimo rūšys: savęs vertinimo nerimas, tarpasmeninis nerimas, kuris yra susijęs su bendravimu, bei mokyklinis nerimas, susijęs su mokymosi procesu. Patiriamas nerimas dėl įvairių pokyčių paauglystėje iššaukia stresą, kuris bendrąja prasme reiškia organizmo vidinį atsaką į aplinkos įvykius. Stresas pasireiškia įvairiais emociniais, kognityviniais, fiziologiniais ir elgesio pokyčiais. Stresą paauglys gali patirti bet kokioje savo veiklos srityje, jį gali sukelti netikėti, nauji, neaiškūs, vienu metu vykstantys pokyčiai. Paauglių psichosocialinė raida susieta su jų psichologine savijauta, nerimu, stresu, savęs vertinimu, santykiais ir kitais išorės veiksniais. Svarbu, kad paauglio gera psichologinė savijauta ir emocinė sveikata būtų akademinės bendruomenės prioritetas (Petrulytė, 2012).

Pastaruoju metu vis dažniau kalbama apie emocinį intelektą, socialinį emocinį ugdymą, ir teigiamą jo poveikį vaikų psichikos sveikatai. Emocinis intelektas – tai sąvoka apimanti gebėjimą jausti, suprasti kito jausmus, valdyti emocijas, nuotaiką, kontroliuoti impulsus, susidoroti su kasdienio gyvenimo keliamais reikalavimais (Liubertienė ir kt. 2015). Jau nuo kūdikystės vaikai stebėdami tėvų elgesį, balso tembrą, veido mimikas, reakcijas susipažįsta su emocijomis. Pradėjus laiku ugdyti emocinį intelektą, vaikams lengviau suprasti jiems kylančias emocijas, jausmus bei kaip tai kontroliuoti. Vaikui augant, emocinis intelektas leidžia geriau pažinti save, labiau pasitikėti savimi, kurti tvirtesnius santykius. Emocinio intelekto ugdymas taip pat labai padeda paauglystėje, kai prasideda hormonų antplūdziai, turintys įtakos emocijų šuoliams. Todėl ugdydami emocinį intelektą, paaugliai lengviau kovoja su stresu, nuotaikų kaita, negatyviomis mintimis (Židžiūnienė, 2021).

Šiuolaikinėje literatūroje vis daugiau rašoma apie žmogaus socialinius ir emocinius gebėjimus. Slušnys ir Šukytė (2015) apibūdino kuo ypatingi šie gebėjimai ir kaip padėti vaikams juos įgyti. Pirmasis iš apibūdintų gebėjimų yra *savimonė*. Tai gebėjimas suprasti savo emocijas, apibūdinti savo interesus bei vertybes ir tiksliai įvertinti savo stipriąsias vietas. Savimonė padeda įgyti sveiką

pasitikėjimo savimi jausmą ir tikėjimą ateitimi. Antrasis – *savitvarda*. Gebėjimas reguliuoti savo emocijas, įveikti stresą, kontroliuoti impulsus ir atkakliai siekti nugalėti kliūtis. Stiprią savitvardą turintys žmonės gali nustatyti asmeninius ir akademinus tikslus bei kontroliuoti savo laimėjimus, tinkamai reiškia savo emocijas daugybėje įvairių situacijų. Trečiasis gebėjimas yra *socialinis sąmoningumas* – tai gebėjimas pažvelgti į pasaulį kito žmogaus akimis, užjausti, pripažinti ir įvertinti asmens ir grupės panašumus ir skirtumus, rasti bei tinkamai panaudoti šeimos, mokyklos ir bendruomenės resursus. Dar vienas iš apibūdintų gebėjimų yra *gebėjimas užmegzti santykius* – tai gebėjimas užmegzti ir palaikyti sveikus santykius, pagrįstus bendradarbiavimu, atsispirti neigiamam socialiniam spaudimui, konstruktyviai vengti konfliktų ir juos spręsti, ieškoti pagalbos ir ją siūlyti, kai to reikia. Paskutinis, tačiau taip pat labai svarbus gebėjimas – *atsakingas sprendimų priėmimas*. Ugdant šį gebėjimą mokomasi atsakingai priimant sprendimus namuose, mokykloje ir bendruomenėje, atsižvelgti į etinius standartus, saugumo taisykles, galiojančias socialiniais normas ir galimas pasekmes. Išsiugdę šį gebėjimą vaikai taiko jį akademiniam ir socialiniam gyvenime, jie yra motyvuoti prisidėti prie savo mokyklos bei bendruomenės gerovės. Kaip teigia Slušnys ir Šukytė (2015), nėra sudėtinga padėti vaikui stiprinti šiuos gebėjimus, tik tokiu atveju, jeigu ugdytojai yra patys socialiai ir emociškai išprusę (Slušnys, Šukytė, 2015).

Kaip jau minėta anksčiau, socialinis emocinis ugdymas apima penkias esmines kompetencijų grupes. Šios kompetencijos yra pagrindas teigiamiems akademiniam, socialiniam, emociniam, sveikos gyvensenos ir pilietiškumo rezultatams pasiekti. Šiandien socialinis ir emocinis ugdymas yra neatskiriamas nuo kokybiško švietimo ir mokyklų misijos, nes sparčiai besikeičianti visuomenė, atviras pasaulis skatina mus vis labiau matyti ne tik save, savo interesus, bet ir kitus; skatina gebėti prisitaikyti prie pokyčių, o tam vien akademių žinių nepakanka. LIONS QUEST nacionalinio centro įkūrėjas Little bendradarbiaudamas kartu su jaunimo raidos ekspertais sukūrė programą Skills for Adolescence (liet. „Paauglystės kryžkelės“) skirtą V-VIII klasėms. Ši programa 2007 m. pradėjo savo intensyvią kelią į Lietuvos mokyklas. „Paauglystės kryžkelės“ – tai nuosekli, visapusiška gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, kuria siekiama padėti paaugliams ugdytis socialines emocines kompetencijas, svarbiausius gyvenimo įgūdžius, tvirtą charakterį, pilietinį aktyvumą. (LIONS QUEST, 2023).

Įvairios emocijos, su kuriomis susiduria jauni žmonės, turi ir teigiamą poveikį paaugliui, nes skatina jį ieškoti išeičių ir savarankiškai nuspręsti, kaip elgtis tam tikrose situacijose, kurios jam yra naujos ir iš pradžių suvokiamos kaip pavojingos. Įgytas patyrimas stiprina paauglio *Aš*, jis palaipsniui įgauna pasitikėjimo savimi ir savarankiškumo pojūtį (Petruolytė, 2012). *Aš vaizdas* yra rezultatas to, kaip individas suvokia ir vertina save. Vieno bruožai, kuriais asmuo apibūdina save, paprastai būna labiau socialiai pageidaujami, o kiti – mažiau. Taigi jie visada susiję su pozityviu ar negatyviu savęs

vertinimu. Nepaisant to, kad *Aš vaizdas* kinta, žmoguje išlieka jausmas, kad jis visada yra tas pats. Dažniausiai individo elgesys ir išgyvenimai atitinka jo susikurtą *Aš vaizdą*. Rogerso (įrašyti nuorodą) manymu, individo *Aš vaizdo* neatitinkantys išgyvenimai sudaro jam grėsmę. Į tokią grėsmę paprastai reaguojama sumaištimi, įtampa, nerimu, kaltės jausmu. Paauglystės laikotarpio *Aš vaizdo* permainos tampa nemalonių išgyvenimų šaltiniu. Žmogaus *Aš vaizdas* nuolat kinta, tačiau paauglystėje jis patiria radikalias permainas (Navickas, Vaičiulienė, 2010).

Šiame amžiaus tarpsnyje, paaugliai išgyvena tapatumo krizę. Paauglystės krizė daug kuo panaši į trečiųjų gyvenimo metų krizę, kai vaikas, pradėjęs suvokti save kaip atskirą, nepriklausomą asmenybę, skuba išreikšti savo valią ir įsitvirtinti. Neigimo periodas, ištikęs vaiką trečiaisiais gyvenimo metais, yra tarsi generalinė paauglystės krizės repeticija. Dažnai vaidmenų sumaištis įveikiama tik siejant įvairius „aš“ į vientisą ir asmeniui priimtina sampratą apie save – tapatumą. E. pastebėjo, kad kai kurie paaugliai anksti suranda savo tapatumą, paprasčiausiai perimdami tėvų vertybes bei lūkesčius. Kitų tapatumas gali būti neigiamas t.y. priešingas tėvų ir visuomenės tapatumui, bet atitinkantis tam tikros bendraamžių grupės tapatumą (Targamadžė, 2010).

Paauglystėje būdingas kur kas žemesnis savęs vertinimas. Kai smarkiai kinta gyvenimo aplinkybės, reikia iš naujo susivokti, kas esi, pasirinkti, kaip elgiesi. Keičiasi paauglio aplinka, bendraklasiai ir draugai tampa kitokie, keičiasi jo kūnas, dažnai jis ima atrodyti svetimas ir negražus. Paauglių sąveika su aplinka yra vienas iš veiksnių, nulemiančių paauglių krizės pobūdį ir mastą. Sėkmingai socializuodamasis bendruomenėje paauglys neišgyvena didelės įtampos, jaučiasi reikalingas – vertinamas „kaip žmogus, sugebantis savo veikla ir idėjomis praturtinti bendruomenės gyvenimą“ (Uzmonienė, 2003 (nurodyti citatos puslapį) Ir atvirkščiai, socializacijos nesėkmės lemia atstumtos, nereikalingos, savo elgesiu keliančios bendruomenės nariams baimę ir nepasitikėjimą asmenybės formavimąsi. Tada paauglys išgyvena įtampą, provokuoja konfliktus, kartu ir pedagogines problemas (Čiuladienė, 2006).

Apibendrinant, galima teigti, kad paauglystėje pastebimas emocijų nestabilumas, kurio metu atsiranda psichologiniai sunkumai, kuomet įgyjama daug mažiau problemų sprendimo strategijų, paaugliai tampa labiau pažeidžiami, jų savęs vertinimas tampa žemas, nestabilus. Paauglystėje vykstantys pokyčiai, besiformuojančiai asmenybei, neturinčiai tinkamų emocijų valdymo gebėjimų gali tapti patiriamo nerimo priežastimis. Todėl šiame nestabilumo periode, sistemiškai atliekant paauglio prioritetų ir poreikių kaitos analizę akademinės bendruomenės prioritetu turėtų tapti gera mokinio psichologinė savijauta ir emocinės sveikata.

### 3. PAAUGLIŲ MUZIKINIŲ POREIKIŲ IR INTERESŲ TYRIMAS

#### 3.1. Tyrimo metodologija ir imtis

**Tyrimo metodologija.** Siekiant ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme buvo atliktas empirinis kiekybinis tyrimas. Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti kiek muzikos pedagogas ir muzikos pedagogika atliepia paauglių poreikius ir interesus. Kiekybinio tyrimo metodologija yra moksliskai pagrįstas ir struktūruotas būdas, skirtas gauti skaitinius duomenis apie tam tikrą reiškinį arba populiaciją. Ši metodologija remiasi matematiniu modeliavimu, statistika ir sisteminiiais tyrimo planavimo principais (Campbell, Stanley, 2015). Buvo numatytas tyrimo tikslas, išsikelti uždaviniai, suformuluota tyrimo problema ir hipotezė. Atliktas duomenų kaupimas anketuojant. Buvo renkami ir, naudojant statistinius metodus analizuoti gauti tyrimo duomenys. Atliktas duomenų interpretavimas ir pateiktos išvados.

**Duomenų apdorojimas/analizė.** Duomenų analizei pasitelktas statistinės duomenų analizės programinį paketą SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), taikyti procentinio skaičiavimo, koreliacijos (p), vidutinio balo – *Mean* (M) ir standartinio nuokrypio (SD) statistiniai metodai. Tyrimo duomenys buvo interpretuojami atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir hipotezę.

**Tyrimo instrumentas.** Įgyvendinant tyrimo tikslą – ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme, buvo sudaryta anketa (žr. 1 priedą). Anketa buvo sudaryta remiantis šio darbo pirmame ir antrame skyriuose pateikta mokslinės ir metodinės literatūros analize. Sudarant anketą remtasi pagrindiniais socialiniuose tyrimuose išskiriamais etikos principais: geranoriškumo, pagarbos, teisingumo, informacijos tikslumo, anonimiškumo ir kt. (Kardelis, 2002).

Parengta anketa yra originali, sukurta darbo autorės. Anketa sudaro:

- instrukcija (tyrimo tikslas, anonimiškumo patvirtinimas ir anketos užpildymo svarba);
- demografinių kintamųjų blokas (lytis, amžius, klasė, gyvenamoji vieta);
- 10 diagnostinių kintamųjų bloką;
- 1 uždaro tipo klausimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti ar respondentai lanko (yra lankę) muzikos mokyklą, ar kitus papildomus būrelius;
- 1 atviro tipo klausimas skirtas išsiaiškinti kokia respondentų manymu muzikos pamoka būtų „įdomesnė“.

Pagrindinę anketos dalį sudaro 10 diagnostinių bloką. Pirmasis blokas skirtas išsiaiškinti kaip respondentai vertina savo asmenines savybes. Antrasis skirtas išsiaiškinti, kas respondentų nuomone yra poreikiai. Trečiuoju siekiama sužinoti, kokio stiliaus muzika patinka tyrime

dalyvavusiems respondentams. Ketvirtuoju siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais mokytojai sužino, kas įdomu mokiniams ir ko jie nori išmokyti. Penktasis skirtas sužinoti, ką dažniausiai mokiniai veikia per muzikos pamokas. Šeštuoju siekiama išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių mokiniams gali nepatikti muzikos pamokos. Septintasis skirtas sužinoti kokios priežastys paskatintų pradėti lankyti muzikos mokyklą, ar kitus papildomus būrelius. Aštuntajame pateikti teiginiai, kuriais prašoma įvertinti respondentų lankomą kolektyvą. Devintuoju siekiama išsiaiškinti, kaip vyksta bendravimas muzikos pamokose. Paskutinis dešimtas blokas skirtas išsiaiškinti, kokiose srityse respondentai norėtų išbandyti save.

**Tyrimo tikslas** - ištirti paauglių požiūrį į muzikinių poreikių ir interesų raiškos galimybes muzikiniame ugdyme.

**Tyrimo imtis.** Tyrime dalyvavo 105 respondentai iš Telšių, Klaipėdos, Vilniaus, Akmenės, Ukmergės, Kaltinėnų, Veprių, Sližių ir Oslo.

**Tyrimo organizavimas.** Anketa buvo patalpinta internetinėje apklausų svetainėje apklausa.lt 2023 m. kovo mėnesį. Respondentai – 11-17 metų mokiniai.

### 3.2. Tyrimo duomenų analizė

Atsakydami į pirmuosius klausimus, respondentai pateikė informaciją apie savo lytį, amžių, lankomą klasę (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Demografiniai respondentų duomenys (N=105)

<b>Lytis</b>	<b>Skaičius/procentai</b>
Mergaitė	62 (59%)
Berniukas	37 (35%)
Kita	6 (6%)
<b>Klasė</b>	
5	14 (13%)
6	27 (26%)
7	20 (19%)
8	30 (29%)
9	8 (8%)
10	6 (6%)
<b>Amžius</b>	
11	4 (4%)
12	28 (27%)
13	25 (24%)
14	26 (25%)
15	14 (13%)
16	6 (6%)
17	2 (2%)



Iš gautų rezultatų matoma, jog anketinėje apklausoje dalyvavo 62 (59 proc.) mergaitės, 37 (35 proc.) berniukai bei 6 (6 proc.) respondentai, kurie savo lytį įvardino kaip kita (žr. 4 lentelę). Kaip matyti iš lentelės, didžioji respondentų dalis aštuntokai ir šeštokai (29 ir 27 procentai atitinkamai). Deja jauniausi (5 klasė) ir vyriausi (9 ir 10 klasė) tyrime dalyvavę respondentai gausa nepasižymėjo (13, 8 ir 6 procentai atitinkamai). Taigi vertindami tiriamųjų atsakymus ir refleksijas turime nepamiršti, kad tyrimo duomenys didžiąja dalimi atskleidžia 6-8 klasių mokinių požiūrį. Kita vertus, penktokų bei devintokų ir dešimtokų mažesnę dalyvavimą galima būtų pateisinti tuo, kad penktokai – visai neseniai buvę pradinukai ir tikėtina, kad nėra pilnai perpratę muzikos pamokos specifiką, o devintokai ir dešimtokai – vyresnių klasių atstovai, atsakingiau vertinantys tai kas vyksta jų gyvenime, todėl jų atsakymai galėtų būti vertinami kaip labiau objektyvūs. Tyrime dalyvavusių respondentų amžius suskirstytas į 7 grupes. Respondentų amžiaus amplitudė nuo 11 – 17 metų.

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė. **Respondentų gyvenamoji vieta** (N=105)

<b>Gyvenamoji vieta</b>	<b>Skaičius/procentai</b>
Nežinau	3 (3%)
Sližiai	3 (3%)
Vepriai	11 (10%)
Kaunas	1 (1%)
Kaltinėnai	25 (24%)
Telšiai	26 (25%)
Klaipėda	24 (23%)
Vilnius	1 (1%)
Oslas	1 (1%)
Akmenė	1 (1%)
Ukmergė	9 (9%)

Anketinėje apklausoje dalyvavo respondentai iš 10 skirtingų miestų ir miestelių. Didžioji dalis 26 (25%) respondentai iš Telšių, 25 (24%) respondentai iš Kaltinėnų, taip pat ne maža dalis net 24 (23%) respondentai buvo iš Klaipėdos. 1 (1%) iš tyrime dalyvavusių respondentų gyvena Osle.

Pirmuoju anketos bloku buvo siekiama išsiaiškinti tiriamųjų požiūrį į savo asmenines charakterio savybes. Jų buvo prašyta, įvertinti teiginius apibūdinančius jų asmenines savybes. Savo asmenines savybes respondentai turėjo įvertinti pagal svarbą: tikrai ne, ne, nežinau, taip ir tikrai taip. Atliekant duomenų analizę tyrime naudota penkių rangų skalė (tikrai ne, ne, nežinau, taip ir tikrai taip) buvo performuota į tris rangus – ne, nežinau ir taip. Rangai „tikrai ne“ ir „ne“ apjungti į „ne“, o „taip“ ir „tikrai taip“ į „taip“. Minimalus galimas rodiklio vertinimas buvo 1, maksimalus – 3.

Minėto bloko klausimas pateikiamas 1 priede. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė. Respondentų požiūris į savo asmenines savybes (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Prisidedu organizuojant mokyklos renginius, koncertus	41 (39%)	26 (25%)	38 (36%)
2.	Atsakingai atlieku man paskirtas užduotis	6 (6%)	17 (16%)	82 (78%)
3.	Mėgstu būti pastebėta(-s)	32 (30%)	31 (30%)	42 (40%)
4.	Manau, jog esu drąsus žmogus	22 (21%)	30 (29%)	53 (50%)
5.	Man sunku garsiai išreikšti savo nuomonę	40 (38%)	22 (21%)	43 (41%)
6.	Man yra svarbi kitų nuomonė apie mane	35 (33%)	22 (21%)	48 (46%)
7.	Savarankiškai renkuosi veiklas, kuriomis noriu užsiimti laisvalaikiu	5 (5%)	23 (22%)	77 (73%)

Minėto klausimo lentelėje matyti, kad labiausiai teigiamai respondentai įvertino savo atsakingumą atliekant paskirtas užduotis (net 78% tai vertino teigiamai). Lyginant berniukų ir mergaičių šio teiginio vertinimus, fiksuoti ( $M=2,79$ ) mergaičių, ( $M=2,62$ ) ir ( $M=2,67$ ) teigiami vertinimai. Daugiau mergaičių vertino šį teiginį teigiamai ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o berniukų teigiamų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip mergaičių (atitinkamai  $SD=,517$  ir  $SD=,639$ ). Daugiau berniukų vertina save kaip drąsų žmogų ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o tuo tarpu mergaičių teigiamų vertinimų mažiau ir jų požiūris į save kaip drąsą asmenybę nėra toks vieningas kaip berniukų (atitinkamai  $SD=,692$  ir  $SD=,834$ ). Buvo fiksuota statistiškai reikšminga koreliacija tarp asmens drąsos ir gebėjimo garsiai išreikšti savo nuomonę ( $p<,000$ ). Paaikškėjo, kad mergaitėms tai sekasi lengviau, o drąsesniais save laikantiems berniukams, sekasi sunkiau išreikšti savo nuomonę. Tam įtaką galimai daro, klasėje esamas mokinių skirstymas į „numylėtinius“ ir „atstumtuosius“ vaikus. Jeigu drąsus mokinys yra priskirtas į neigiamą vaikų grupę, jam tampa sunku išsakyti savo nuomonę, nes jis žino, kad iš mokytojo gali sulaukti nemalonus replikos ar visiško jo ignoravimo.

Antruoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę apie poreikius. Jų buvo prašoma įvertinti teiginius apibūdinančius poreikių sąvoką. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 7 lentelėje.

7 lentelė. Apie tai, kaip respondentai supranta poreikius (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Daryti tai kas patinka man pačiam	7 (7%)	9 (9%)	89 (84%)
2.	Mokytis tik to kas nurodyta programoje	39 (38%)	33 (31%)	33 (31%)
3.	Noras savo mėgstamas veiklas įtraukti į pamokų turinį	16 (15%)	24 (23%)	65 (62%)
4.	Noras mokytis naudojant kuo daugiau naujovių.	11 (11%)	21 (20%)	73 (69%)

Mokymąsi tik to, kas yra programoje kaip poreikį supranta tik 33 (31%) respondentų. Vidutiniškai berniukai šį teiginį vertina palankiau nei mergaitės (atitinkamai  $M=2,11$  ir  $M=1,89$ ). Nors berniukai šį teiginį vertina teigiamai, tačiau jų atsakymai nėra tokie vieningi kaip mergaičių (atitinkamai  $SD=,875$  ir  $SD=,812$ ). Analizuojant tyrimo rezultatus fiksuota tiesioginė priklausomybė tarp noro mokytis išskirtinai pagal programą ir respondentų amžiaus ( $p<,041$ ). Šiuo atveju 12-mečiai tyrime dalyvavę respondentai poreikių sąvoką, kaip mokymąsi tik to kas nurodyta programoje vertina teigiamai ( $M=2,04$ ), tačiau jų atsakymai nėra vieningi. Tuo tarpu 14 metų respondentų šio teiginio vertinimo vidutinis balas žemesnis ( $M=1,88$ ), tačiau jų požiūris į tai vieningesnis. Mokiniai, kurie mokymąsi to, kas nurodyta programoje suvokia kaip poreikį, nekelia mokytojui iššūkių, ieškant naujų būdų ar metodų perteikiant pamokos turinį. Didelė dalis respondentų poreikius suvokia, kaip mėgstamų veiklų įtraukimą į pamokų turinį (net 62% šį teiginį vertino teigiamai). Lyginant berniukų ir mergaičių šio teiginio vertinimus, mergaičių vertinimai labiau pozityvūs ( $M=2,56$ ). Berniukų  $M=2,30$ . Daugiau mergaičių vertino šį teiginį teigiamai ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o berniukų teigiamų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip mergaičių (atitinkamai  $SD=,643$  ir  $SD=,909$ ). Toks šio teiginio, kaip poreikių suvokimo įvertinimas galimai rodo, kad mergaitės norėdamos įtraukti savo mėgstamas veiklas į pamokos turinį išsako savo pasiūlymus mokytojui, tačiau tai dažniausiai priklauso nuo to, ar mokytojas atsižvelgia į jų pasiūlymus ar ne.

Trečiuoju klausimu buvo siekiama sužinoti kokie muzikos stiliai labiausiai patinka respondentams. Jų buvo prašoma įvertinti kurie muzikos stiliai jiems patinka. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 8 lentelėje.

8 lentelė. Respondentų mėgstamos klausomos muzikos stiliai (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Pop muzika	20 (19%)	26 (25%)	59 (56%)
2.	Liaudies muzika	62 (59%)	23 (22%)	20 (19%)
3.	Sunkusis rokas	51 (49%)	26 (25%)	28 (26%)
4.	Rokenrolas	43 (41%)	25 (24%)	37 (35%)
5.	Džiazas	57 (54%)	27 (26%)	21 (20%)
6.	Simfoninė muzika	66 (63%)	25 (24%)	14 (13%)
7.	Klubinė muzika	28 (26%)	27 (26%)	50 (48%)
8.	Opera, operetė	75 (71%)	21 (20%)	9 (9%)

Šio klausimo lentelėje matyti, kad 59 (56%) respondentai labiausiai mėgsta klausyti pop stiliaus muzikos, tuo tarpu 20 (19%) respondentų šio stiliaus muziką įvertino kaip nemėgstamą. Mergaitės pop muziką mėgsta labiau nei berniukai ( $M=2,47$  ir  $M=2,30$  atitinkamai). Daugiau

mergaičių įvertino šį teiginį teigiamai ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o berniukų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip mergaičių (atitinkamai  $SD=,762$  ir  $SD=,812$ ). Taip pat lentelėje matyti, kad 62 (59%) respondentai liaudies muziką vertina kaip nemėgstamą muzikos stilių. Toks šio teiginio vertinimas galimai rodo ne visai tinkamai organizuojamą muzikinį ugdymą liaudies muzikos kontekste. Šiuo atveju mokytojo profesionalumas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių veiklos sėkmę sudominant mokinius liaudies muzika.

Ketvirtuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti kaip muzikos mokytojas sužino kas įdomu ir ko mokiniai nori muzikos pamokose. Respondentų buvo prašoma įvertinti išvardytus būdus, kuriuos tikėtina, kad naudoja jų muzikos mokytojai. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 9 lentelėje.

9 lentelė. **Būdai padedantys sužinoti kas mokiniams įdomu** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Mokytojas kartu su mokiniais ieško tinkamų būdų Jūsų poreikių įgyvendinimui pamokose.	36 (34%)	31 (30%)	38 (36%)
2.	Individualių pokalbių su kiekvienu mokiniu metu.	55 (52%)	31 (30%)	19 (18%)
3.	Mokytojas pateikia trumpas anketas apie tai kas mokiniams įdomu ir ko jie norėtų išmokti muzikos pamokoje.	56 (53%)	25 (24%)	24 (23%)
4.	Mokytojo pokalbis su visa klase mokslo metų pradžioje, aptariant muzikos pamokos turinį.	28 (27%)	26 (25%)	51 (49%)
5.	Mokinių paruoštų pristatymų demonstravimas apie tai kokios muzikos stilius jie mėgsta, kokios muzikos klauso, su koku instrumentu norėtų išmokti groti ir kt.	48 (45%)	28 (27%)	29 (28%)

Minėto klausimo lentelėje matyti, kad mokytojai mokslo metų pradžioje aptaria su mokiniais muzikos pamokos turinį, (49%). Fiksuota tiesioginė priklausomybė tarp mokytojo noro pristatyti pamokos turinį ( $p<,012$ ) ir klasės, kurioje mokosi mokiniai. Šiuo atveju matyti, kad 8 klasę ir 6 klasę lankančių respondentų muzikos pamokose, mokslo metų pradžioje yra organizuojamas mokytojo pokalbis su visa klase (atitinkamai  $M=2,27$  ir  $M=2,08$ ). Daugiau aštuntokų šį teiginį vertino teigiamai ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o šeštokų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip aštuntokų (atitinkamai  $SD=,785$  ir  $SD=,891$ ). Galima manyti, kad pokalbio metu mokytojas pristato, kas ir kaip bus daroma, tačiau nėra sudaromos galimybės mokiniams įsitraukti priimant tam tikrus sprendimus susijusius su jų mokymusi. Rezultatai rodo, kad mokytojas nepakankamai organizuoja individualių pokalbių su kiekvienu mokiniu. Tai patvirtino net 55 (52%) respondentai. Iš tokio šio teiginio įvertinimo, galima susidaryti nuomonę, kad mokytojui nėra svarbi mokinių nuomonė ir kad mokytojas galimai pamokos turinį dėstys tik taip, kaip jam atrodo geriausia.

Nežinojimas kokie yra mokinių poreikiai ir ko jie norėtų užkerta kelią mokytojui užtikrinti ir suteikti efektyvesnę į kiekvieno vaiko poreikius ir interesus orientuotą ugdymą. Analizuojant tyrimo rezultatus fiksuota statistiškai reikšminga koreliacija tarp mokytojo noro surasti tinkamus būdus mokinių poreikių įgyvendinimui pamokose ir individualių pokalbių su kiekvienu mokiniu ( $p < ,000$ ). Iš to galima spręsti, kad tyrime dalyvavusiems respondentams yra labai svarbu individualiai pakalbėti su mokytoju, kuomet galima išsakyti savo nuomonę, lūkesčius. Tokiu būdu mokytoja(-s) galėtų sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui įsitraukti į įvairią veiklą. Vaiko kūrybiškumas ir aktyvumas padėtų mokytojui priimti naujoviškus sprendimus. Suaugusiųjų įsitraukimas, pagarba išsakytai nuomonei, ugdo vaiko pasitikėjimą savimi, stiprina jo savivertę, santykius tarp vaikų ir suaugusių.

Penktajame bloke pateiktais teiginiais buvo siekiama sužinoti kokia muzikine veikla respondentai dažniausiai užsiima per muzikos pamokas. Jų buvo prašoma įvertinti teiginius, apibūdinančius muzikines veiklas. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 10 lentelėje.

10 lentelė. **Veiklos muzikos pamokoje** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Per muzikos pamokas klausome klasikinės muzikos	39 (37%)	19 (18%)	47 (45%)
2.	Atliekame individualius darbus su mokytoja(-u)	38 (36%)	22 (21%)	35 (43%)
3.	Atliekame kūrybines užduotis	37 (35%)	14 (13%)	54 (51%)
4.	Ruošiamės mokyklos renginiams/pasirodymams	31 (30%)	13 (12%)	61 (38%)
5.	Grojame įvairiais muzikos instrumentais	74 (70%)	9 (9%)	22 (21%)
6.	Solfedžiuojame	47 (45%)	28 (27%)	30 (29%)
7.	Kuriame muziką panaudojant IKT	60 (58%)	32 (30%)	13 (12%)
8.	Kalbame apie tokią muziką, kuri yra populiari, jaunimo tarpe.	56 (53%)	20 (19%)	29 (28%)
9.	Dainuojame	8 (8%)	4 (4%)	93 (88%)
10.	Dirbame grupėse	53 (50%)	13 (12%)	39 (37%)
11.	Laisvai improvizuojame	45 (43%)	34 (32%)	26 (25%)
12.	Diskutuojame apie muzikinio gyvenimo naujoves ir muzikos grožį.	41 (39%)	22 (21%)	42 (40%)
13.	Klausome mokiniams patinkančių kūrinių (pop ir kt.)	62 (59%)	17 (16%)	26 (25%)
14.	Per muzikos pamokas dainuojame lietuvių liaudies dainas	15 (15%)	22 (21%)	68 (64%)
15.	Per muzikos pamokas dainuojame populiarias jaunimo tarpe dainas (pop)	63 (60%)	16 (15%)	26 (25%)
16.	Per muzikos pamokas klausytą muzikos kūrinių apibūdiname raštu, išreiškiame spalvomis.	49 (47%)	24 (23%)	32 (30%)
17.	Per muzikos pamokas mokomės rašto pažinimo	47 (45%)	24 (23%)	34 (32%)

Neigiamai nuteikia tai, kad net 74 (70%) respondentų muzikos pamokose neturi galimybės groti naudojant įvairius muzikos instrumentus. Lyginant šeštokų ir aštuntokų šio teiginio vertinimus, šeštokų neigiamų vertinimų daugiau nei aštuntokų ( $M=1,62$  ir  $M=1,20$  atitinkamai). Šiandieninė

instrumentų pasiūla bei šiuolaikiški mokymo(-si) metodai nesunkiai leidžia mokiniams bent pramokti groti norimais muzikos instrumentais. Tačiau, gauti rezultatai galimai rodo, kad dėl kažkokių priežasčių didžioji dalis muzikos mokytojų instrumentų privengia (arba neturi), todėl vienintelė aktyvios muzikinės raiškos priemonė pamokoje lieka dainavimas. Tai patvirtina ir tyrime dalyvavusių 93 (88%) respondentų 9 teiginio teigiamas įvertinimas. Apsiribojant vien tik dainavimu yra nuskrudžiami muzikuoti norintys, tačiau dainuoti nesugebantys mokiniai. Fiksuota tiesioginė priklausomybė tarp noro dalyvauti renginio organizavime ( $p < ,013$ ) ir klasės, kurioje mokosi respondentai. 7 klasę lankantys respondentai labiau nori prisidėti prie renginių organizavimo ir parodyti savo gebėjimus negu aštuntokai ( $M=2,63$  ir  $M=2,23$  atitinkamai). Daugiau septintokų išreiškė norą prisidėti prie organizacinių reikalų ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o aštuntokų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip septintokų (atitinkamai  $SD=,684$  ir  $SD=,898$ ). Iš tokio šio teiginio vertinimo galima suprasti, kad mokytoja(-s) labiau pasitiki vyresnių klasių mokiniais, skatina mokinių atsakingumą skirdamas užduotis ir kolektyvinį bendradarbiavimą.

Šeštoju bloku, buvo siekiama išsiaiškinti kokios priežastys lemia tai, kad mokiniams gali nepatikti muzikos pamoka. Respondentų buvo prašoma įvertinti teiginius apibūdinančius tam tikras priežastis. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 11 lentelėje.

11 lentelė. Priežastys dėl kurių respondentams nepatinka muzikos pamoka (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Nuobodži pamokų vedimo forma	17 (17%)	21 (20%)	67 (63%)
2.	Neįdomus pamokų turinys	16 (15%)	15 (14%)	74 (71%)
3.	Mokoma tokių dalykų, kurie, tavo nuomone, reikalingi tik profesionalams	31 (30%)	33 (31%)	41 (39%)
4.	Mažai kalbama apie šiuolaikinę muziką, kuri aktuali jaunimui	19 (18%)	22 (21%)	64 (61%)

Minėto bloko lentelėje matoma, kad viena iš priežasčių, dėl ko respondentams nepatinka muzikos pamoka yra neįdomus pamokų turinys (71%). Daugiau 12 metų respondentų ( $M=2,61$ ) vertino šį teiginį teigiamai ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o 15 metų respondentų ( $M=2,43$ ) teigiamų atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip 12 metų respondentų (atitinkamai  $SD=,737$  ir  $SD=,852$ ). Toks šio teiginio įvertinimas galimai rodo, kad mokytoja(-s) muzikos pamokoje neieško ir netaiko naujų būdų, metodų medžiagos pateikimui, kurie sudomintų vaikus ir paskatintų juos ne tik aktyviai dalyvauti pamokoje, tačiau ir savarankiškai pasidomėti, praplėsti įgytas žinias. 64 (61%) respondentams muzikos pamoka nepatinka, nes joje mažai kalbama apie šiuolaikinę muziką (4 teiginys). Lyginant šio teiginio vertinimus pagal respondentų amžių,

fiksuota 13 metų ir 14 metų respondentų teigiami vertinimai. Labiau teigiamai šį teiginį vertino 14 metų respondentai ( $M=2,54$ ) ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o 13 metų respondentų ( $M=2,36$ ) atsakymų mažiau ir jų požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip 14 metų tyrime dalyvavusių respondentų (atitinkamai  $SD=,706$  ir  $SD=,860$ ). Toks vertinimas galimai rodo, kad muzikos pamokose nėra atsižvelgiama į mokinių poreikius bei domėjimąsi jaunimui aktualia šiuolaikine muzika.

Anketoje pateiktu atviro tipo klausimu buvo siekiama sužinoti respondentų siūlymus, kad muzikos pamoka taptų įdomesnė. Šio klausimo atsakymų variantus galima sugrupuoti pagal: *pasiūlymų neturėjimą, įvairesnės muzikos klausymą, įvairesnių veiklų organizavimą, atsižvelgimą į mokinių poreikius ir mokytojo keitimą.*

Pirmoji atsakymų grupė – *pasiūlymų neturėjimas.*

Ne maža dalis tyrime dalyvavusių respondentų nežinojo, ką galėtų pasiūlyti jog jų muzikos pamokos būtų įdomesnės. Iš tokių atsakymų galima susidaryti nuomonę, kad jiems muzikos pamoka galimai yra visiškai nesvarbi, arba, kad muzikos pamokos jiems patinka tokios, kokios yra ir jiems jokių pokyčių nereikia.

Antroji atsakymų grupė – *įvairesnės muzikos klausymas.*

Kita dalis respondentų teigia, kad muzikos pamokos taptų įdomesnės, jeigu būtų klausomasi ne tik klasikinės, bet ir įvairesnės, šiuolaikiškesnės bei jaunimui aktualios muzikos. Respondentai norėtų perklausyti skirtingo stiliaus muzikos kūrinių sukurtų nuo 1970 iki 2000 metų.

Trečioji atsakymų grupė – *įvairesnių veiklų organizavimas.*

Respondentai mano, kad muzikos pamokos būtų įdomesnės, jeigu organizuojamos veiklos būtų pajvairintos: veiklomis grupelėse, šiuolaikinių dainų dainavimu, muzikos instrumentų apžiūrėjimu, pasimokymu jais groti, dainavimu pritariant įvairiais instrumentais, pokalbių bei diskusijų organizavimu apie jaunimui aktualią muziką, kūrybiniais darbais. Taip pat respondentai norėtų daugiau netradicinių muzikos pamokų, išvykų, į koncertus, muzikinius spektaklius, kitų pamokų integravimą muzikos pamokose. Gavus šiuos atsakymus labiausiai liūdina tai, kad muzikos pamokose, mokiniai ne tik negroja muzikos instrumentais, bet jų gyvai net nemato. Galima susidaryti nuomonę, kad muzikos mokytojai nesuteikia galimybės klasėje turimus instrumentus naudoti mokiniams, arba yra skurdus muzikos instrumentų pasirinkimas.

Ketvirtoji atsakymų grupė – *atsižvelgimas į mokinių poreikius.*

Tyrimo dalyvavę respondentai norėtų, jog muzikos pamokose mokytojas išklaustytų jų nuomonę, domėtųsi kokia muzika jiems patinka, atsižvelgtų į jų norus bei sugebėjimus, leistų parodyti savo talentus, bei bendrautų su visais mokiniais klasėje. Muzikos pamoka taptų įdomesnė, jeigu būtų skiriamas didesnis dėmesys patiems vaikams jų poreikių išsiaiškinimui ir įgyvendinimui.

Penktoji atsakymų grupė – *mokytojo(-s) keitimas*.

Ne maža dalis respondentų teigia, kad muzikos pamoka pakistų pakeitus muzikos mokytoją. Respondentai mano, kad jaunesnis mokytojas labiau atsižvelgtų į jų norus, išklaustytų juos, įdomiau ir įvairesniais būdais pateiktų medžiagą, labiau suprastų ir naudotų šiuolaikiniams vaikams patinkančią muziką.

Respondentų buvo paklausta ar jie lanko (yra lankę) muzikos mokyklą, ar kitus papildomus muzikos būrelius. Procentinis respondentų pasiskirstymas pateikiamas 13 lentelėje.

13 lentelė. **Respondentų popamokinė veika** (N=105)

Ne sk./proc.	Taip sk./proc.
69 (66 %)	36 (34%)

Šioje lentelėje matyti, kad net 69 (66%) respondentai šiuo metu nelanko ir anksčiau nėra lankę muzikos mokyklos ar kito papildomo muzikinio būrelio. Norint išsiaiškinti galimus skatinimo lankyti papildomus muzikos užsiėmimus, buvo prašoma įvertinti 7 bloke pateiktus teiginius. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė. **Priežastys dėl kurių respondantai lankytų muzikinius užsiėmimus** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Leistų finansinės šeimos galimybės	56 (53%)	23 (22%)	26 (25%)
2.	Užsiėmimai vyktų mokykloje	57 (55%)	18 (17%)	30 (28%)
3.	Būtų patogus laikas	48 (46%)	16 (15%)	41 (39%)
4.	Galėtum pasirinkti tau patinkančią muzikinio ugdymo sritį	36 (34%)	20 (19%)	49 (47%)
5.	Turėtum daugiau laisvo laiko	45 (43%)	17 (16%)	43 (41%)

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad tyrime dalyvavę respondantai lankytų papildomus muzikinius užsiėmimus ar muzikos mokyklą jeigu galėtų pasirinkti jiems patinkančią muzikinę sritį (47%). Analizuojant tyrimo rezultatus fiksuota statistiškai reikšminga koreliacija tarp noro pasirinkti patinkančias muzikines sritis ir respondentų lyties ( $p < ,000$ ). Paaiškėjo, kad daugiau mergaičių šį teiginį įvertino teigiamai ( $M=2,37$ ). Berniukų vertinimo vidutinis balas –  $M=1,86$ . Iš tokio šio teiginio įvertinimo suprantama, kad mergaitės lankytų papildomus muzikinius užsiėmimus ar muzikos mokyklą tik tokiu atveju, jeigu būtų galima rinktis patinkančias muzikines sritis, kuriose galėtų atskleisti ir plėtoti savo turimus talentus ar mokytis kažko naujo. Berniukai šiuo atveju galimai dar



nežino, kokia muzikinė sritis juos domina ir ar apskritai muzika jiems yra reikalinga. Taip pat lentelėje išryškėjo dar viena priežastis dėl kurios respondentai pradėtų lankyti popamokinę muzikinę veiklą, tai – laisvo laiko turėjimas (41%). Buvo fiksuota tiesioginė priklausomybė tarp noro turėti daugiau laisvo laiko, kurį būtų galima skirti popamokinei muzikinei veiklai ir respondentų lyties ( $p < 0,034$ ). Paaiškėjo, kad mergaitėms labiau nei berniukams trūksta laisvo laiko ( $M=2,16$  ir  $M=1,78$  atitinkamai). Nors daugiau mergaičių šį teiginį įvertino teigiamai, tačiau jų atsakymai nėra tokie vieningi kaip berniukų (atitinkamai  $SD=,909$  ir  $SD=,886$ ). Toks šio teiginio vertinimas galimai rodo, kad mergaitės turi daug didesnę užimtumą po pamokų negu berniukai. Tikėtina, kad tėvai per savo vaikus bando kompensuoti sau neįgyvendintas vaikystės, jaunystės svajones, norus. Todėl vaikai turi lankyti daug skirtingų būrelių, užsiėmimų, o kur dar paskirtų namų darbų atlikimas. Dėl tokio didelio krūvio nukenčia vaikų noras užsiimti tuo kas patinka jiems patiems.

Tų respondentų, kurie lanko kokį nors muzikinį kolektyvą, buvo prašoma įvertinti jį pagal pateiktus teiginius. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 15 lentelėje.

15 lentelė. **Lankomo muzikinio kolektyvo įvertinimas** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Man patinka atliekamų dainų repertuaras	23 (22%)	39 (37%)	21 (20%)
2.	Manau, jog atliekami kūriniai yra pasenę, todėl norėtūsi šiuolaikiškesnių	27 (26%)	28 (27%)	28 (27%)
3.	Norėčiau jog pasirodymų metu būtų ne tik dainuojama, bet ir šokama	30 (29%)	36 (34%)	17 (16%)
4.	Man svarbu, kad tėvai domisi ir lankosi koncertuose, kuriuose dalyvauju	21 (20%)	32 (30%)	30 (29%)
5.	Manau tėvai džiaugiasi mano pasirinkimu dalyvauti muzikinėje veikloje	20 (19%)	37 (35%)	26 (25%)
6.	Džiaugiuosi kai galime kartu su kolektyvu koncertuoti	25 (24%)	34 (32%)	24 (23%)
7.	Norėčiau daugiau koncertuoti už mokyklos ribų	27 (25%)	31 (30%)	25 (24%)
8.	Muzikinėje veikloje įgytus gebėjimus galėsiu pritaikyti gyvenime	19 (18%)	39 (37%)	25 (24%)

Pateiktoje lentelėje matyti, kad 30 (29%) respondentų yra svarbu jog tėvai domisi jų muzikine veikla ir lankosi koncertuose, kuriuose jie pasirodo (4 teiginys). Paaiškėjo, kad mergaitėms svarbiau sulaukti tėvų domėjimosi jų muzikine veikla ir palaikymo koncertų metu negu berniukams ( $M=2,22$  ir  $M=1,97$  atitinkamai). Nors mergaičių teigiamų šio teiginio vertinimų yra daugiau, tačiau jų atsakymai nėra tokie vieningi kaip berniukų. Toks šio teiginio vertinimas rodo, kad bendrai mergaitėms tėvų palaikymas ir domėjimas jų veikla yra labai svarbus ir reikšmingas, nors kažkokios priežastys lemia gana skirtingą mergaičių požiūrį į šį klausimą. Tačiau galimai dėl greito gyvenimo tempo, didelio darbo krūvio tėvai ne visada spėja sudalyvauti savo vaikų pasirodymuose, dėl to gali

kristi vaiko motyvacija, noras toliau muzikuoti. Taip pat lentelėje matyti, jog 28 (27%) respondentai norėtų, kad jų lankomas muzikinis kolektyvas atliktų šiuolaikiškesnius kūrinus (2 teiginys). Toks šio teiginio vertinimas rodo, kad kolektyvo vadovas galimai nepakankamai skiria dėmesio šiuolaikiškesnių kūrinių paieškai. Šiuolaikinės muzikos pritaikymas pagal kolektyvo sudėtį pareikalautų daug daugiau papildomo darbo aranžuojant, sugalvojant savitą kūrinio interpretaciją. Juk daug lengviau naudoti tai, kas jau senai, gal net kažkieno kito yra padaryta.

Devintuoju bloku buvo siekiama išsiaiškinti, kaip dažniausiai vyksta bendravimas muzikos pamokose. Respondentų buvo prašoma įvertinti teiginius apibūdinančius mokytojo ir mokinių bendravimą pamokų metu. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 16 lentelėje.

16 lentelė. **Bendravimas muzikos pamokose** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Mokytojas aiškina pamoką, mokiniai klauso, vykdo užduotis, klausia kas jiems neaišku.	14 (13%)	21 (20%)	70 (67%)
2.	Mokiniai savarankiškai nagrinėja pamoką, o mokytojas padeda tik paprašytas	39 (38%)	33 (31%)	33 (31%)
3.	Mokytojas veda pamokas naujai, neįprastai, kai kartu su mokytoja galima pasikalbėti, diskutuoti, bendrai aiškintis pamoką.	36 (34%)	29 (28%)	40 (38%)
4.	Mokytojas daug kalba ir vadovauja, neleidžia įsiterpti	43 (41%)	24 (23%)	38 (36%)
5.	Mokytojai turi savus griežtus reikalavimus	25 (25%)	28 (27%)	52 (49%)
6.	Bendrauja tik su kai kuriais mokiniais	51 (49%)	24 (23%)	30 (28%)
7.	Mokytojas dažnai primeta savo nuomonę	18 (17%)	29 (28%)	58 (55%)
8.	Mokytojas suteikia naudingų žinių ir pataria įvairiais klausimais	22 (21%)	30 (29%)	53 (50%)

Minėto bloko lentelėje matyti, kad 70 (67%) respondentų muzikos pamokose, mokytoja(-s) kaip įprastai aiškina temą o mokiniai į pokalbį su mokytoju įsitraukia tik tada, kai iškyla neaiškumų atliekant jiems pateiktas užduotis (1 teiginys). Iš tokio teiginio vertinimo galima suprasti, kad tyrime dalyvavusių respondentų muzikos pamokose vis dar dominuoja frontalusis mokymas ir audialinis mokymo stilius, kuomet mokytojas stovi ar sėdi prie rašomojo stalo veidu į klasę, prieš vaikus sėdinčius eilėmis sustatytuose suoluose, ir tik kalba, kalba ir kalba. Šiuolaikiniai vaikai - tai alfa karta, kuriai senieji metodai jau nebetinka. Taip pat lentelėje matyti, kad 58 (55%) respondentams nepatinka kai mokytojas mano jog tik jo nuomonė yra svarbiausia ir bando ją primesti mokiniams (7 teiginys). Analizuojant tyrimo rezultatus fiksuota statistiškai reikšminga koreliacija tarp mokytojo noro mokiniams įsiūlyti savo nuomonę ir respondentų lyties ( $p < ,018$ ). Paaiškėjo, kad mergaitėms labiau nei berniukams nepatinka kai mokytoja(-s) bando įsiūlyti savo nuomonę ( $M=2,55$  ir  $M=2,16$  atitinkamai). Šiuo atveju mergaitėms svarbu, kad jų ir aplinkinių nuomonės derėtų tarpusavyje, todėl

jos nėra paveikiamos kitų asmenų. Tačiau jeigu jų nuomonės tam tikru klausimu išsiskiria, ir jos mato, kad kitas žmogus, šiuo atveju mokytoja(-s) nori įsiūlyti savo nuomonę, jų atsakas gali būti netinkamas ar net agresyvus elgesys, kuris bus iššauktas norint apginti savo įsitikinimus. O berniukai gali perimti kitų asmenų vertybes, nepaisydami savo asmeninio požiūrio, net jeigu jų požiūris itin skiriasi nuo vyraujančio. Taip pat buvo fiksuota tiesioginė priklausomybė tarp pamokų vedimo naujai, neįprastai ( $p < ,018$ ) ir respondentų amžiaus. Paašškėjo, kad trylikmečiai labiau teigiamai vertina muzikos mokytojo pastangas taikyti naujus būdus, metodus pamokos aiškinimui bei mokėjimą diskutuoti ir aiškintis pamoką kartu su mokiniais nei keturiolikmečiai ( $M=2,20$  ir  $M=1,92$  atitinkamai). Trylikamečių teigiamų vertinimų daugiau ir jų atsakymams būdingas vieningumas, o keturiolikmečių požiūris į šį teiginį nėra toks vieningas kaip trylikmečių (atitinkamai  $SD=,764$  ir  $SD=,891$ ). Toks šio teiginio vertinimas rodo, kad mokytojas yra ne tik klasės vadovas, kuris tik aiškina kas ir kaip, tačiau jis yra pozityvus pavyzdys, kuris skatina mokinius išsakyti savo ir išklausti kito nuomonę bendrauti ir bendradarbiauti tarpusavyje. Tokiu būdu mokiniai jaučiasi esantys svarbūs, atsiranda motyvacija mokytis, jie mokosi laisvai išreikšti savo nuomonę, bei mintis, bendrauti, spręsti iškilusias problemas ar konfliktus bei gerbti kito nuomonę.

Paskutiniuju, dešimtuoju bloku buvo siekiama išsiaiškinti muzikines sritis, kuriose respondentai norėtų išbandyti save. Jų buvo prašoma įvertinti teiginius apibūdinančius muzikinės veiklos sritis. Procentinis teiginių vertinimas pateikiamas 17 lentelėje.

17 lentelė. **Sritis, kurioje respondentai norėtų išbandyti save** (N=105)

Eil. nr.	Teiginys	Ne sk./proc.	Nežinau sk./proc.	Taip sk./proc.
1.	Dainuodama(-s) solo	64 (61%)	14 (13%)	26 (26%)
2.	Dainuodama(-s) grupėje, ansamblyje	51 (49%)	14 (13%)	40 (38%)
3.	Grodama(-s) norimu instrumentu	39 (37%)	19 (18%)	47 (45%)
4.	Kurdama(-s) muziką	47 (45%)	20 (19%)	38 (36%)
5.	Aranžuodamas muziką elektoriniu būdu	49 (47%)	29 (28%)	27 (25%)

Pateiktoje lentelėje matyti, kad 47 (45%) respondentai norėtų išbandyti savo jėgas, grojant norimu muzikos instrumentu (3 teiginys). Galima manyti, kad šiam norui įtakos turi matomas šeimos pavyzdys, gal kuris šeimos narys groja koku nors instrumentu, o gal namuose yra nenaudojamas instrumentams ir labai norėtusi prie jo prisiliesti tik nežinoma kaip teisingai tai padaryti. Paauglystėje didžiausią įtaką daro draugai, jei draugai groja koku nors instrumentu, tam kuris negroja taip pat norisi neišsiskirti iš draugų rato ir išbandyti savo jėgas grojant, muzikuojant. Taip pat pateiktoje lentelėje matyti, kad 64 (61%) respondentai nenorėtų tapti solistais (1 teiginys). Tam įtakos gali turėti baimė savo talentą pademonstruoti kitiems žmonėms, arba artimų žmonių palaikymo trūkumas. Taip

pat tai galėjo inspiruoti, žmogaus, kuris išmano šią sritį, šiuo atveju mokytojo(-s) kažkada netinkamas sureagavimas vaikui pradėjus dainuoti, arba esamos patyčios klasėje ar mokykloje, iš to atsiranda žema vaiko savivertė, nepasitikėjimas savo jėgomis, baimė būti netinkamai įvertintam.

Apibendrinant atlikto empirinio tyrimo gautus rezultatus galima teigti, kad poreikių sąvoką mokiniai supranta, kaip norą savo mėgstamas veiklas įtraukti į pamokų turinį ir mokytis panaudojant kuo daugiau naujovių. Mokiniais svarbu, kad mokytoja(-s) sudarytų sąlygas išsakyti nuomonę, siūlymus individualių pokalbių metu. Dažniausia veikla, kuria vaikai užsiima muzikos pamokose yra dainavimas. Tačiau liūdina tai, kad dėl kažkokių priežasčių mokiniai neturi galimybės muzikos pamokose groti įvairiais muzikos instrumentais. Tokiu būdu yra nuskriaudžiami tie vaikai, kurie neturi gebėjimo dainuoti, tačiau nori muzikuoti. Tyrimo metu paaiškėjo, kad mokiniams muzikos pamoka nepatinka, dėl to, kad pamokų turinys yra neįdomus ir yra mažai kalbama apie šiuolaikinę muziką, kuri yra aktuali jaunimui. Mokinių nuomone, muzikos pamoka taptų įdomesnė, jeigu būtų klausomasi įvairesnės muzikos, būtų organizuojamos įvairesnės veiklos, (darbas grupėse, grojimas instrumentais, organizuojamos diskusijos apie jaunimui aktualią muziką, kūrybiniai darbai), pamokos vyktų netradicinėse erdvėse, bei būtų integruojamos į kitas pamokas. Taip pat tyrimo metu paaiškėjo, kad muzikos pamokose vis dar dominuoja mokymo stilius, kuomet mokiniai sėdi eilėmis sustatytuose suoluose ir klausosi mokytojo kalbėjimo, aiškinimo. Nors toks mokymo stilius vyresnės kartos mokytojams yra įprastas ir priprastas, tačiau šiuolaikiniai – alfa vaikų kartai nebetinkantis.

## IŠVADOS

1. Mokslinės ir metodinės literatūros analizė parodė, kad nors muzikinis ugdymas tradiciškai suprantamas kaip muzikinis lavinimas, auklėjimas, švietimas, tačiau akivaizdžiai stokojama dėmesio ugdytinio poreikių ir interesų analizei ir integracijai į ugdymo procesą. Ypač tai aktualu kai atnaujinamose muzikinio ugdymo programose vis labiau akcentuojama paties mokinio svarba, jo individualumas. Tai gi muzikinio ugdymo formavimo procesas yra orientuojamas į paties mokinio asmenybės atskleidimą. Remiantis aukščiau išsakytomis mintimis muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai turėtų būti kreipiami taip, kad padėtų atskleisti vidinį mokinio potencialą, savęs pažinimą bei judėjimą saviugdos link. Tokiu atveju pagrindiniu ugdymo tikslu tampa kūrybiškumas. Kūrybiškumo ugdymas, muzikiniame ugdyme suteikia galimybę atsižvelgti į mokinių mokymosi stilių, žengiant žingsnį link mokinių poreikių ir interesų realizavimo. Siekiant šio tikslo muzikos pamokos turinys organizuotinas taip, kad visi mokiniai patirtų mokymosi sėkmę, o tai pasiekti galima tik atsižvelgus į mokinių amžių, jų žinias bei gebėjimus, poreikius ir interesus.
2. Įgyti nepriklausomybę, atrasti tapatumą ir pritaipyti prie bendraamžių grupės, kintanti fiziologija, mąstymas, jausmai, įsitikinimai, didėjanti paauglio patirtis, kritinis savęs ir kitų vertinimas, nuolatos kintanti emocinė būseną, reflektyvus mąstymas ir pan. – svarbiausi paauglio raidos bruožai. Visa tai tampa iššūkiu ugdymo (tame tarpe ir muzikinio ugdymo) sistemai, reikalauja iš pedagogo ir visos ugdomosios aplinkos sudaryti sąlygas mokiniui pamatyti save ugdomojoje aplinkoje, padėti patikėti savo jėgomis nuolatos balansuojant ant mokymo ir mokinio poreikių ir interesų tenkinimo ribos.
3. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad poreikių sąvoką mokiniai supranta kaip norą savo mėgstamas veiklas įtraukti į pamokų turinį ir mokytis naudojant kuo daugiau naujovių. Paaikškėjo, kad labai dažnai mokytoja(-s) metų pradžioje organizuojamo pokalbio metu su visa klase pristato, kas ir kaip bus daroma, tačiau nėra sudaromos galimybės mokiniams išsakyti savo nuomonę, įsitraukti priimant tam tikrus sprendimus, kurie yra susiję su jų pačių mokymusi. Tyrimo metu išryškėjo, kad mokiniai norėtų, kad mokytoja(-s) organizuotų individualius pokalbius, kurių metu mokiniai galėtų išsakyti savo nuomonę, pasiūlymus taip užtikrinant efektyvesnę kiekvieno vaiko poreikius ir interesus atspindintį ugdymą. Tyrimas atskleidė ir tam tikrų muzikinio organizavimo proceso trūkumų. Tai muzikos instrumentų trūkumas, atimantis galimybę muzikuoti tiems, kuriems sunkiau sekasi dainuoti, tai, kad pamokoje mažai kalbama apie šiuolaikinę muziką, kuri yra aktuali jaunimui, tai įvairesnės muzikinio ugdymo veiklos trūkumas. Mokinių nuomone, muzikos pamoka taptų įdomesnė,

jeigu būtų klausomasi įvairesnės muzikos. Respondentai išreiškė pageidavimą, kad pamokos vyktų netradicinėse erdvėse, bei būtų integruojamos į kitas pamokas. Trūkumu įvardyta ir tai, kad muzikos pamokose vis dar dominuoja mokymo stilius, kuomet mokiniai sėdi eilėmis sustatytuose suoluose ir klausosi mokytojo kalbėjimo, aiškinimo. Nors toks mokymo stilius muzikos pamokoje dar gana dažnas reiškinys, tačiau tai labai nedera su šiuolaikinių paauglių kintančio pasaulio supratimu.

## LITERATŪRA

- Alberts, A., Elkind, D., Ginsberg, S. (2007). The personal fable and risk-taking in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 71-76. „Prieiga per internetą“ [Sci-Hub | The Personal Fable and Risk-Taking in Early Adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 36\(1\), 71–76 | 10.1007/s10964-006-9144-4](#)
- Bendrujų programų atnaujinimo gairės* (2019). „Prieiga per internetą“ Nr. V-1317V-1317 [Dėl Bendrujų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo \(e-tar.lt\)](#)
- Bertulienė, I., dr. Girdzijauskas, A., Šaulienė V., Vaiginis, U., dr. Velička, E. (2022). Muzikos bendroji programa. *Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas*. „Prieiga per internetą“ <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-06-10/Muzikos-BP-2022-06-29.pdf>
- Budzinauskienė L., (2008). Muzikinis ugdymas Lietuvoje XVIII a. pabaigoje–XIX amžiuje. Bažnyčių mokyklos. *Menotyra*. „Prieiga per internetą“ [menotyra2008-1.indd \(lmaledykla.lt\)](#)
- Bukšnytė, L.(1999). *Bendrojo lavinimo ir jaunimo mokyklos moksleivių savijautos ypatumai*. Ugdymo psichologija, t. 2, nr. 1, p. 34-40.
- Čekuolienė, E. (2014). *Augi(ni)mo psichologija*. Vilnius: Alma littera.
- Česaitytė, G. (žiūrėta 2016-05-22). *Paauglystė ypatumai*. „Prieiga per internetą“ <http://gabijos.lt/D/Paauglyste.pdf>
- Diamond, L.M., Pardo, S.T. (2011). Transgender Experience and Identity. *In Handbook of Identity Theory and Research*, 629-648 „Prieiga per internetą“ [\(PDF\) Transgender Experience and Identity \(researchgate.net\)](#)
- Elkind, D. (1967). Egocentrism in adolescence. *Child Development*, 38, 1025-1032. „Prieiga per internetą“ [elkind\\_and\\_adolescent\\_egocentrism.pdf \(weebly.com\)](#)

- Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N., (2016). *Kokybinio interviu samprata ir procesas*. Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu „Prieiga per internetą“ <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16724/9789955302056.pdf?sequence=1&is>
- Galanaki, E. P. (2012). The imaginary audience and the personal fable: A tests of Elkind’s theory of adolescent egocentrism. *Psychology*, 3, 457-466. „Prieiga per internetą“ [The Imaginary Audience and the Personal Fable: A Test of Elkind’s Theory of Adolescent Egocentrism \(scirp.org\)](https://scirp.org/journal/view.php?id=1370)
- Gerulaitis Š., (2013). Patarimai, kaip formuoti mokymosi uždavinius.
- Girdzijauskas A. (2019). Muzika muzikai. *Kodėl reikia mokytis muzikos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. „Prieiga per internetą“ [http://www.lkkma.lt/images/Failai/Dokumentai/Prad\\_pagr\\_vidur\\_ugdymo\\_program\\_aprasas.pdf](http://www.lkkma.lt/images/Failai/Dokumentai/Prad_pagr_vidur_ugdymo_program_aprasas.pdf)
- Yu., J. (2010). *Sex Education 10(2):187-199. Sex education beyond school: Implications for practice and research*. „Prieiga per internetą“ (PDF) [Sex education beyond school: Implications for practice and research \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/312514141)
- Jankevičienė Ž., (2019). Mes stipresni, kai kartu: bendradarbiavimas muzikinio ugdymo srityje. *Kodėl reikia mokytis muzikos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Januškevičiūtė L., Pučaitė R., (2020). Lytiškumo kuprinė. *Praktinės gairės lytiškumo ugdymo įgyvendinimui mokykloje*. „Prieiga per internetą“ [691f03\\_62c7ef584b4e4761b8ecd31fed9b3c3e.pdf \(ivairovesnamai.lt\)](https://www.ivairovesnamai.lt/691f03_62c7ef584b4e4761b8ecd31fed9b3c3e.pdf)
- Januškevičiūtė, L., Gabrieliūtė, V., [žiūrėta 2023-01-18]. Lytiškumo ugdymo modeli 5-8 klasėms. *Visuminio, mokslu grįsto ir amžiui pritaikyto lytiškumo ugdymo svarba* „Prieiga per internetą“ [8e1bf1\\_4538c11ea758473c88f6b852ad740dd7.pdf \(ivairovesnamai.lt\)](https://www.ivairovesnamai.lt/8e1bf1_4538c11ea758473c88f6b852ad740dd7.pdf)
- Jareckaitė S., Rimkutė-Jankuvienė S. (2010). Žymiausias muzikinio ugdymo sistemos Vakarų Europoje: nuo Gvido Arciečio iki XX a. *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.



- Jevsejevienė J., Paurienė L., (2013). Švietimo problemos analizė. *Nuo ugdymo profiliavimo iki šiuolaikinio individualizavimo*. „Prieiga per internetą“ [Nuo-ugdymo-profiliavimo-iki-siuolaikinio-individualizavimo-2013-12.pdf \(smm.lt\)](#)
- Lamauskaitė, M. [žiūrėta 2022-12-16]. *Paauglių lytinis brendimas ir jo ypatumai*. „Prieiga per internetą“ [PAAUGLIŲ LYTINIS BRENDIMAS IR JO YPTAUMAI \(1\).pdf](#)
- Legkauskas, V. (2013). *Vaiko ir paauglio psichologija: šiandienos iššūkiai*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Leidykla VAGA.
- Lietuvos Respublikos seimas. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (2011) „Prieiga per internetą“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (1998). *Įsakymas Dėl profilinio mokymo modelio ir profilinio mokymo planų* „Prieiga per internetą“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.58740?jfwid=i3h7wexba>
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2007). *Įsakymas Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo*. „Prieiga per internetą“ [ISAK-970 Dėl Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos pat... \(lrs.lt\)](#)
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2011). Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas. „Prieiga per internetą“ Vilnius <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>
- Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014). *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų sąrašas*.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Geros mokyklos koncepcija*. „Prieiga per internetą“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>

- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, (2016). *Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa*. „Prieiga per internetą“ [Programos preambule projektas galutinis.pdf \(Irv.lt\)](#)
- Liubertienė, I., Kunickienė, R., Kupriūnienė, J. (2015). Socialinių emocinių kompetencijų lavinimas ugdymo įstaigose. *Socialinė sveikata*, Nr. 2(4). „Prieiga per internetą“ [SS 41.pdf \(socialinisdarbas.lt\)](#)
- Maslow, A. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row
- Miknaitytė, D. (2020). *Projektinė veikla neformaliajame muzikiniame ugdyme*. Jaunųjų mokslininkų darbai Nr. 50 (1) „Prieiga per internetą“ [PROJEKTINĖ VEIKLA NEFORMALIAJAME MUZIKINIAME UGDYME.pdf](#)
- Monkevičienė, O., Moržtiejūnienė, E. (2016). *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas*. Ugdymas(is) paradigmu kaitoje „Prieiga per internetą“ [Ugdymas-paradigmu-kaitoje.pdf \(smm.lt\)](#)
- Motiejūnienė, E. ir Žadeikaitė, L. (2009). Kompetencijų ugdymas: iššūkiai ir galimybės. *Pedagogika*, 95, 86–93.
- Paurienė, L. (2012). Švietimo problemos analizė. *Neformaliojo ugdymo aktualijos* „Prieiga per internetą“ [https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/nf\\_2012-12\\_Nr\\_20\\_Neformaliojo-ugdymo-aktualijos.pdf](https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/nf_2012-12_Nr_20_Neformaliojo-ugdymo-aktualijos.pdf)
- Petrulytė, A. (2012). Paauglio psichosocialinė raida. Vilnius: Edukologija
- Projektas „*Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme*“ „Prieiga per internetą“ [NŠA projektai - Projektas „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“ - NŠA projektai \(smm.lt\)](#)
- Rimkutė-Jankuvienė S. (2019). Muzikinis kūrybiškumas: nuo teorinių svarstymų apie ugdymo praktikas. *Kodėl reikia mokytis muzikos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

- Rinkevičius Z. Muzikos ir kūrybos pedagogika „Prieiga per internetą“ <http://projektas-muzika.lmta.lt/media/seminarai/SKAIDRESMuzikosirkurybospedagogika.ppt>>
- Rogers, A. (2005). *Non-formal education: flexible schooling or participatory education? Printed in United States of America*
- Slušnys L., Šukytė D. (2014). *Dėmesio: paauglystė : tėvų knyga*. Vilnius: Tyto alba
- Sondaitė J., Žukauskienė, R. (2004). *Paauglių socialinės strategijos ir emocinės elgesio problemos*. Psichologija nr. 29. „Prieiga per internetą“ [Paauglių socialinės strategijos ir emocinės elgesio problemos | Psichologija \(vu.lt\)](http://www.psichologija.lt/)
- Stonkuvienė I., Nauckūnaitė Z. (2010). *Mokymo(-si) tikslų ir uždavinių kėlimo, kaip aktualios didaktinės problemos, diskursas*. Mokslo darbai.
- Strakšienė, D. (2009). *Muzikos kūrinių didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu*. Šiaulių universitetas.
- Šiaučiukėnienė, L., Stankevičienė N., Čiužas R., (2011). *Didaktikos teorija ir praktika: Šiauliai*
- Šiaučiukėnienė, L., Visockienė, N., Čiužas R., (2011). *Didaktikos teorija ir praktika: vadovėlis aukštosioms mokykloms*. Kaunas.
- Targamadžė V. (2010). *Didaktinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje – pedagogų rengimo kaitos agentas*. Ugdymo institucijų ir ugdytojų kaita „Prieiga per internetą“ [Didaktinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje -.pdf](#)
- Teminio tyrimo ataskaita. *Vaikų kūrybiškumo ugdymas namuose, mokykloje ir popamokinėje veikloje*, 2014. „Prieiga per internetą“ [http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Vaiku+kurybiskumas\\_teminio+tyrimo+ataskaita\\_2014.pdf/0cd99889-aafc-4932-a1f3-9947eb391955](http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Vaiku+kurybiskumas_teminio+tyrimo+ataskaita_2014.pdf/0cd99889-aafc-4932-a1f3-9947eb391955)
- Tutkuvienė J. *Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Pubertetas*. „Prieiga per internetą“ [pubertetas - Visuotinė lietuvių enciklopedija \(vle.lt\)](http://www.vle.lt/)
- Umbrasienė N., Narkauskaitė L. (2010). *Psychosocialiniai veiksniai, lemiantys vaikų rizikingą elgesį*. Visuomenės sveikata, Nr. 3(50)

- Vaicekauskienė V., (2013). Švietimo problemos analizė. *Nepriklausomos valstybės švietimo kūrimo pamokos: 1988–2012*. „Prieiga per internetą“ [Nepriklausomos-valstybes-svietimo-kurimo-pamokos-1988-2012-2013-12.pdf \(smm.lt\)](#)
- Vaičiulienė, A. [žiūrėta 2022-12-15]. *Paauglio psichologija*. Visuotinė Lietuvių enciklopedija. „Prieiga per internetą“ [paauglio psichologija - Visuotinė lietuvių enciklopedija \(vle.lt\)](#)
- Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija* (2008). Nr. ISAK- 43 „Prieiga per internetą“ [Per kompetencijų ugdymą į sėkmingą asmenybę \(smm.lt\)](#)
- Valstybės pažangos strategija (2019). *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* „Prieiga per internetą“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
- Velička E. (2019). Muzika ir pasaulio kultūra. *Kodėl reikia mokytis muzikos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Velička, E. (2019). Mūsų muzikinio ugdymo keliai ir klystkeliai. *Švietimo naujienos*. „Prieiga per internetą“ [Mūsų muzikinio ugdymo keliai ir klystkeliai - Švietimo naujienos \(svietimonaujienos.lt\)](#)
- Velička, E. (2021). Meninis ugdymas. Muzika. *Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas*. „Prieiga per internetą“ [Muzikos BP projektas Atnaujintas 21-03-31.pdf \(emokykla.lt\)](#)
- Velička, E., Girdzijauskas, A., Bertulienė, I., Šaulienė V., Vaiginis U., (2021). Pagrindinio ugdymo muzikos bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. *Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas* „Prieiga per internetą“ [Muzikos-pagrindinio-ugdymo-IR-2022-06-30.pdf \(emokykla.lt\)](#)
- Visuotinė Lietuvių enciklopedija *Konformizmas* „Prieiga per internetą“ [konformizmas - Visuotinė lietuvių enciklopedija \(vle.lt\)](#)
- Židžiūnienė, A. (2021). Emocinis intelektas – neatsiejama visaverčio gyvenimo dalis. *Švietimo naujienos*. „Prieiga per internetą“ [Emocinis intelektas – neatsiejama visaverčio gyvenimo dalis - Švietimo naujienos \(svietimonaujienos.lt\)](#)

Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius.

## PRIEDAI

1 priedas

### ANKETINĖ APKLAUSA 5-10 KLASIŲ MOKINIAMS



#### Mielas apklausos dalyvi,

esu Vitalija Anusaitė, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos muzikos pedagogikos specialybės studentė. Atlieku tyrimą, apie galimybes muzikos pamokoje atsižvelgti į mokinių muzikinius poreikius ir interesus. Šioje anketoje nėra nei teisingų nei neteisingų atsakymų, tiesiog drąsiai išsakyk savo nuomonę. Tavo nuomonė yra labai svarbi ir reikšminga.



Anketa yra **ANONIMINĖ**, nei vardo nei pavardės rašyti nereikia.

Prašau atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pažymint tinkamą atsakymo variantą. Gauti rezultatai bus naudojami tik baigiamojo darbo tyrime

### ŽINIOS APIE TAVE

**Tu esi:**

- Mergaitė
- Berniukas
- Kita

**Tavo amžius.....**

**Kokioje klasėje mokaisi?**

- 5 klasė;
- 6 klasė;
- 7 klasė;
- 8 klasė;
- 9 klasė

- 10 klasė.

**Kokiame mieste (miestelyje) gyveni.....**

Įvertindamas pateiktus teiginius kiekvienoje eilutėje pažymėk kryželiu (X) Tau tinkantį atsakymo variantą.

**1. Įvertink teiginius apibūdinančius Tavo asmenines savybes.**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Prisidedu organizuojant mokyklos renginius, koncertus					
2. Atsakingai atlieku man paskirtas užduotis					
3. Mėgstu būti pastebėta(-s)					
4. Manau, jog esu drąsus žmogus					
5. Man sunku garsiai išreikšti savo nuomonę					
6. Man yra svarbi kitų nuomonė apie mane					
7. Savarankiškai renkuosi veiklas, kuriomis noriu užsiimti laisvalaikiu					

**2. Kas Tavo nuomone yra poreikiai?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Daryti tai kas patinka man pačiam					
2. Mokyti tik to kas nurodyta programoje					
3. Noras savo mėgstamas veiklas įtraukti į pamokų turinį					
4. Noras mokytis naudojant kuo daugiau naujovių					

**3. Ar tau patinka muzika?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Be muzikos neįsivaizduoju savo gyvenimo					
2. Muzika man reikalinga, tačiau tai nėra vienas svarbiausių mano pomėgių					
3. Muzika mano gyvenimo didelės reikšmės neturi					

**4. Kokio stiliaus muzika tau patinka?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip

1. Pop muzika					
2. Džiazas					
3. Rokenrolas					
4. Sunkusis rokas					
5. Klubinė muzika					
6. Simfoninė muzika					
7. Opera, operetė					
8. Liaudies muzika					

**5. Kaip muzikos mokytojas sužino kas įdomu ir ko mokiniai nori pamokų metu?**

Teiginys	Ne	Nežinau	Taip
1. Mokytojas kartu su mokiniais ieško tinkamų būdų Jūsų poreikių įgyvendinimui pamokose.			
2. Individualių pokalbių su kiekvienu mokiniu metu.			
3. Mokytojas pateikia trumpas anketas apie tai kas mokiniams įdomu ir ko jie norėtų išmokti muzikos pamokoje.			
4. Mokytojo pokalbis su visa klase mokslo metų pradžioje, aptariant muzikos pamokos turinį.			
5. Mokinių paruoštų pristatymų demonstravimas apie tai kokios muzikos stilius jie mėgsta, kokios muzikos klauso, su koku instrumentu norėtų išmokti groti ir kt.			

**6. Ką dažniausiai veikiate muzikos pamokoje?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Per muzikos pamokas klausome klasikinės muzikos					
2. Atliekame individualius darbus su mokytoja(-u)					
3. Atliekame kūrybines užduotis					
4. Ruošiamės renginiams/pasirodymams mokyklos					
5. Grojame įvairiais muzikos instrumentais					
6. Solfedžiuojame					
7. Kuriame muziką panaudojant IKT					
8. Kalbame apie tokią muziką, kuri yra populiari, jaunimo tarpe.					
9. Dainuojame					
10. Dirbame grupėse					
11. Laisvai improvizuojame					



12. Diskutuojame apie muzikinio gyvenimo naujoves ir muzikos grožį.					
13. Klausome mokiniams patinkančių kūrinių (pop ir kt.)					
14. Per muzikos pamokas dainuojame lietuvių liaudies dainas					
15. Per muzikos pamokas dainuojame populiarias jaunimo tarpe dainas (pop)					
16. Per muzikos pamokas klausytą muzikos kūrinių apibūdiname raštu, išreiškiame spalvomis.					
17. Per muzikos pamokas mokomės rašto pažinimo					

**7. Kaip manai, dėl kokių priežasčių mokiniams gali nepatikti muzikos pamokos?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Nuobodi pamokų vedimo forma					
2. Neįdomus pamokų turinys					
3. Mokoma tokių dalykų, kurie, tavo nuomone, reikalingi tik profesionalams					
4. Mažai kalbama apie šiuolaikinę muziką, kuri aktuali jaunimui					

**8. Ką galėtum pasiūlyti, kad muzikos pamokos mokykloje būtų įdomesnės?**

.....

**9. Ar tu lankai (esi lankęs) muzikos mokyklą, ar kitus papildomus muzikos būrelius?**

- Taip;  
 Ne.

**10. Ar tu lankytum muzikos mokyklą ar kitus muzikinio ugdymo užsiėmimus, jeigu:**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Leistų finansinės šeimos galimybės					
2. Užsiėmimai vyktų mokykloje					
3. Būtų patogus laikas					
4. Galėtum pasirinkti tau patinkančią muzikinio ugdymo sritį					

5. Turėtum daugiau laisvo laiko					
---------------------------------	--	--	--	--	--

**11. Jeigu lankai kokį nors muzikinį kolektyvą įvertink jį.**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Man patinka atliekamų dainų repertuaras					
2. Manau, jog atliekami kūriniai yra pasenę, todėl norėtusi šiuolaikiškesnių					
3. Norėčiau jog pasirodymų metu būtų ne tik dainuojama, bet ir šokama					
4. Man svarbu, kad tėvai domisi ir lankosi koncertuose, kuriuose dalyvauju					
5. Manau tėvai džiaugiasi mano pasirinkimu dalyvauti muzikinėje veikloje					
6. Džiaugiuosi kai galime kartu su kolektyvu koncertuoti					
7. Norėčiau daugiau koncertuoti už mokyklos ribų					
8. Muzikinėje veikloje įgytus gebėjimus galėsiu pritaikyti gyvenime					

**12. Kaip dažniausiai vyksta bendravimas pamokose?**

Teiginys	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1. Mokytojas aiškina pamoką, mokiniai klauso, vykdo užduotis, klausia kas jiems neišku.					
2. Mokiniai savarankiškai nagrinėja pamoką, o mokytojas padeda tik paprašytas					
3. Mokytojas veda pamokas naujai, neįprastai, kai kartu su mokytoja galima pasikalbėti, diskutuoti, bendrai aiškintis pamoką.					
4. Mokytojas daug kalba ir vadovauja, neleidžia įsiterpti					
5. Mokytojais turi savus griežtus reikalavimus					
6. Bendrauja tik su kai kuriais mokiniais					

7. Mokytojas dažnai primeta savo nuomonę					
8. Mokytojas suteikia naudingų žinių ir pataria įvairiais klausimais					

**13. Kokioje srityje norėtum save išbandyti?**

<b>Teiginys</b>	<b>Tikrai ne</b>	<b>Ne</b>	<b>Nežinau</b>	<b>Taip</b>	<b>Tikrai taip</b>
Dainuodama(-s) solo					
Dainuodama(-s) grupėje, ansamblyje					
Grodama(-s) norimu instrumentu					
Kurdama(-s) muziką					
Aranžuodamas muziką elektroniniu būdu					